

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Pracoviště oboru ORÁLNÍ HISTORIE – SOUDOBÉ DĚJINY

Bc. Oto Polouček

Brněnští trampové v období tzv. normalizace

Diplomová práce

Vedoucí práce: **PhDr. Karel Altman, CSc.**

Praha 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Brně dne 28. prosince 2014

Oto Polouček _____

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu práce PhDr. Karlu Altmanovi, CSc. za mnoho cenných rad, které mi poskytl. Dále mé díky patří všem milovníkům trampingu, kteří se byli ochotni podělit o svoje vzpomínky.

Obsah

Abstrakt.....	6
Abstract.....	7
ÚVOD.....	8
1. TEORETICKÁ ČÁST	11
1.1. Tramping jako specificky český fenomén.....	11
1.1.1. <i>Mnohá pojetí trampingu</i>	11
1.1.2. <i>Tramenské atributy</i>	15
1.2. Specifika bádání o trampingu.....	18
1.2.1. <i>Zdroje informací</i>	18
1.2.2. <i>Písemné prameny</i>	18
1.2.3. <i>Dosavadní odborné bádání o trampingu</i>	23
1.2.4. <i>Specifika orální historie při výzkumu trampingu</i>	24
1.3. Podmínky pro tramping v období tzv. normalizace	30
1.3.1. <i>Pražské jaro, Poučení z krizového vývoje a tzv. normalizace</i>	30
1.3.2. <i>Společnost v období tzv. normalizace</i>	32
1.4. Stručně o dějinách brněnského trampingu.....	35
1.4.1. <i>Počátky trampingu na Brněnsku</i>	35
1.4.2. <i>Brněnský tramping v období druhé světové války</i>	37
1.4.3. <i>Totalitní padesátá léta a tramping</i>	38
1.4.4. <i>Tramping v šedesátých letech</i>	44
1.5. Brněnský tramping a tzv. normalizace	47
2. EMPIRICKÁ ČÁST	53
2.1. Úvod do empirické části.....	53
2.2. Trampové a tramping.....	55
2.2.1. <i>První setkání s trampským fenoménem</i>	55
2.2.2. <i>Rodiče trampů a jejich reakce na trampování svých dětí</i>	61
2.2.3. <i>Vlivy a inspirace</i>	63
2.2.4. <i>Svoboda, příroda, kamarádství: Vnímání trampingu, atributy důležité pro tramping</i> ..	67
2.2.5. <i>Tramping jako únik?</i>	72
2.2.6. <i>Vliv trampingu na zakládání rodiny a zaměstnání</i>	74
2.3. Trampové jako součást komunity	78
2.3.1. <i>Tramenské osady</i>	78
2.3.2. <i>Táboření nebo toulání?</i>	80
2.3.3. <i>Aktivity trampských osad</i>	85

2.3.4. <i>Trampové jako komunita</i>	90
2.3.5. <i>Diferenciace mezi trampy</i>	95
2.4. <i>Trampové a systém</i>	100
2.4.1. <i>Vztah trampů k politickému systému</i>	100
2.4.2. <i>Patří politika do trampingu?</i>	103
2.4.3. <i>Jak moc dle trampů vnímala tramping?</i>	105
2.5. <i>Dodatek: tramping po roce 1989</i>	106
ZÁVĚR	108
BIBLIOGRAFIE	112
Odborná literatura	112
Články z odborných periodik.....	113
Populárně vědná literatura včetně literatury psané trampy	113
Zdroje z trampských periodik.....	114
Písemné Prameny	114
Internetové zdroje	114
Rozhovory	115
<i>Narátoři, s nimiž byl veden rozhovor pomocí metody orální historie</i>	115
<i>Ostatní rozhovory</i>	115
PŘÍLOHY.....	116
Seznam tabulek.....	116
Seznam vyobrazení	116
Profily narátorů	117
<i>Jindřich "Ben" Benkovič</i>	117
<i>Dana "Dibla" Kellnerová</i>	118
<i>Pavel "Šumák" Kňákal</i>	118
<i>Igor "Drobek" Kučera</i>	118
<i>Jana Poláková</i>	119
<i>Jiří "Cancák" Procházka</i>	119
<i>Karel "Kadylek" Stoudek</i>	120
<i>Jiří "Rinťa" Zábranský</i>	120
Seznam příloh na DVD.....	121

Abstrakt

Tramping jako specifický způsob trávení volného času v přírodě a současně neformálního sdružování představuje svébytný fenomén. Od svého vzniku na počátku meziválečného Československa se u nás rozvíjel i v následujících obdobích, včetně tzv. normalizace (1969 – 1989), a existuje dodnes. Cílem práce je na základě analýzy životních příběhů trampů odhalit základní podmínky rozvoje tohoto fenoménu ve zkoumaném období. Zvláště bude brán zřetel na formy motivace k trampování, hodnoty spojované trampingu s jejich zálibou a roli kolektivu při provozování trampingu. Období tzv. normalizace se také jeví mimořádně zajímavé z hlediska bádání o vztahu trampingu a moci v rámci autoritářského politického systému našich nedávných dějin. K realizaci diplomové práce založené prioritně – nikoli však výlučně – na narativních pramenech bylo vytipováno prostředí mimořádně aktivního brněnského trampingu.

Klíčová slova

tramping, normalizace, volný čas, formy sdružování, cestování, pobyt v přírodě, orální historie, subkultury, „ostrůvky svobody“, únik

Abstract

Tramping represents a uniquely Czech phenomenon as a form of leisure in contact with nature as well as a sort of informal pooling. It starts off at the beginning of the interwar period in Czechoslovakia, develops during the so called normalization Era (1969-1989) and continues to exist up to the present days. The main objective of this thesis is to highlight some of the basic conditions of the development of this phenomenon in certain examined periods of time by means of an analysis of life stories. The focus shall be located on specific forms of motivation for tramping, values associated with this activity by the trampers and the role of the collective in the activity. The Normalization Era is particularly interesting for an exploration of the relationship between tramping and power in authoritarian environments such as those from our recent History. The main, albeit not the exclusive research materials for this diploma thesis, has been taken from narrative sources. The study concentrates on the city of Brno as a particularly active location in which tramping activities have been taking place all along a extensive period of time in History.

Key words

tramping, normalization, leisure time, forms of pooling, travelling, living in nature, oral history, subcultures, “patches of freedom”, escape

ÚVOD

Česká příroda od nepaměti okouzlovala nejrůznější tuláky, romantiky i dobrodruhy také díky tomu, že nabízí svá krásná zákoutí často bezprostředně za hranicemi velkých měst. V první polovině 20. století poskytla základnu pro rozvoj specificky českého fenoménu zvaného tramping, který se přerodil ve hnutí se svými typickými atributy a vyvíjel se po celé minulé století, aby v určité podobě přetrval dodnes.

Pro můj výzkum týkající se tohoto fenoménu jsem si vyčlenil éru tzv. normalizace (1968 – 1989) jako specifické období českých dějin a také jednu z etap geneze tramského fenoménu a rozhodl jsem se zaměřit na region okolí Brna, který díky své nádherné přírodě a dostupnosti z města představuje prostředí příhodné pro rozvoj trampingu.

Podstatnou část výzkumu tvořily rozhovory vedené metodou orální historie, kterým předcházelo studium písemných pramenů a odborné literatury. Považuji za vhodné zdůraznit, že moje práce je spíše než o trampingu jako fenoménu o jeho nositelích – trampech - a účelem práce je spíše než zaznamenat obecné prvky podoby trampingu na Brněnsku jeho různorodost, prezentovanou rozličnými životními příběhy trampů, z nichž nejstarší pamatuje předválečný skauting a nejmladší spojuje tramskou zálibu s obdobím své adolescence ve druhé polovině osmdesátých let.

Vytyčené orientaci spíše na trampy samé než na tramping odpovídají taktéž stěžejní výzkumné otázky mé práce: skrze životní příběhy trampů se dostanu od jejich prvního setkání s trampingem a zachycení vlivů a inspirací, kterými byli ovlivněni, k jejich motivaci k provozování tramských aktivit, k hodnotám, které přiřazují trampingu, ale i jejich roli v komunitě trampů či pohledu na roli politiky ve vztahu k trampingu.

Stěžejní výzkumné otázky lze tedy definovat následovně:

- Co nositelé trampingu v období tzv. normalizace vidí jako motivaci k provozování své záliby a jaké hodnoty s ní spojují?
- Jakou roli přiřazují pamětníci tramskému kolektivu v rozvoji své tramské činnosti?
- Reflektují trampové nějaké propojení politické situace ve zkoumaném období s trampingem?

Za účelem prezentace komplexního pohledu na stěžejní výzkumné cíle práce se nevyhnu ani rozboru dalších témat, jako je například počátek a rozvoj tramské záliby u narátorů, jejich rodinné zázemí či témata každodennosti tramského života.

Můj výzkum se pokouší nabídnout trochu jiný pohled na tramping, než jaký skýtají doposud realizované (převážně etnologické) studie, zaměřující se spíše na komunitní aspekt trampingu nebo na jednotlivé relikty typické pro tramping (například hmotnou kulturu, tramské festivity či například na tramskou píseň); zmínám o těchto projevech se však v práci nevyhnu, jelikož jsou nedílnou součástí světa trampujících osob.

Přínos výzkumu vidím zejména v prezentaci životních příběhů osob, které se v období tzv. normalizace věnovaly určité specifické zájmové činnosti, která v té době nebyla rozhodně marginální, přesto je však ve výzkumech historiků dodnes opomíjená. Práce tak může doplnit mozaiku dalších orálně historických výzkumů zabývajících se životy jiných skupin obyvatelstva. Na pomyslné mozaice nejrůznějších profesních a zájmových skupin, které byly součástí normalizační společnosti, se nabízí blízkost zejména s výzkumy zabývajících mi se vzpomínkami na život osob vyznávajících skauting či například na ekologické aktivisty. Při předpokladu pojmání trampingu jako jednoho z pomyslných „ostrůvků svobody“, jevu v souvislosti s obdobím tzv. normalizace čteně zmiňovaného, může práce prezentovat vhléd na určité aspekty „ostrůvku svobody“, který byl (například ve sborníku *Ostrůvky svobody*)¹ ve výzkumech historiků specializujících se na soudobé dějiny spíše opomíjen, zatímco se trampingu věnovali spíše etnologové. Jelikož se mezi etnology taktéž řadím, nevyhnu se v práci jisté interdisciplinaritě a přesahu i k tomuto vědnímu oboru.

Téma výzkumu jsem si vybral, jelikož sám velice rád trávím čas v přírodě turistikou či tábořením a jsou mi blízké hodnoty, které jsem si již před začátkem výzkumu spojoval s trampingem, jako je vztah a ohleduplnost k přírodě, svoboda a volnost. Ačkoli jsem své trávení času v přírodě nikdy s trampingem nespojoval, při pobytu v určitých mnou oblíbených lokalitách jsem si nemohl nevšimnout tábořišť s totemy či srubů jako viditelných znaků přítomnosti trampů v dané lokalitě. Zájem o tuto subkulturu ve mně vyvolaly mimo jiné i přednášky na dané téma na půdě Ústavu evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, které mi pomohly spojit si ony atributy viditelné při putování přírodou s určitým fenoménem, o kterém jsem předtím měl jako člověk nepocházející z tramského prostředí pouze matné představy. Jelikož vyznávám podobné hodnoty, vzbudilo ve mně tramské hnutí zájem a začal jsem se o ně zajímat hlouběji.

¹VANĚK, Miroslav (1961-). *Ostrůvky svobody: kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha: Votobia, 2002.

Později se sice ukázalo, že ne všechny tramské atributy jsou mi blízké a za trampa se považovat nemohu, pojí mě s tímto fenoménem určité základní hodnoty, z nichž jako nejdůležitější vidím fascinaci přírodou. Jelikož nejsem součástí tramského hnutí, ale zároveň se s mnoha jeho hodnotami ztotožňuji, považuji za vhodné se jím badatelsky zabývat. Na jednu stranu jsem schopen se vyhnout subjektivnímu zaujetí člověka pohybujícího se uvnitř komunity, ale na druhou stranu je pro mě snadné (a v neposlední řadě velmi příjemné) realizovat výzkum s lidmi, jejichž hodnoty a vnímání světa, jakožto i způsob trávení volného času, jsou mi zpravidla dosti blízké a sympatické.

Obrázek 1: Údolí řeky Oslavy – oblíbený cíl brněnských trampů. Archiv autora.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. Tramping jako specificky český fenomén

1.1.1. Mnohá pojetí trampingu

Debaty o podstatě trampingu se v řadách nositelů tohoto fenoménu vedly již od samých počátků jeho existence. Lze říci, že definovat tramping stručně a jasně je poněkud obtížné, ba téměř nemožné. Zvláště u trampů samých je nějaké zcela striktní a závazné vymezení tohoto pojmu značně relativní, jelikož lze mezi nimi zachytit mnoho rozdílných, často i protichůdných názorů.

V první řadě je hodno rozdělit různá pojetí tohoto pojmu na dvě skupiny – do té první lze zařadit chápání trampingu těmi, kteří se s ním sami identifikují, a do druhé otázku toho, jak definují tramping odborníci, kteří se jím zabývají. Než se pustím do rozboru těchto pojetí a charakteristik trampingu, krátce bych se zastavil u etymologického původu slova tramp, označujícího člověka, který trampuje, a od něj odvozeného výrazu tramping, označujícího nejen samotný fenomén, ale také činnost, které se tramp věnuje. Označení „tramp“ pochází z angličtiny a dá se přeložit jako „tulák“.² V českém prostředí pojem po první světové válce zlidověl díky dobovým překladům knih s tematikou Divokého západu, například od Karla Maye, Zane Greye či Jacka Londona – právě kniha posledního jmenovaného zvaná *Cesta* údajně nejvíce přispěla k rozšíření tohoto termínu.³ Fascinace Divokým západem byla od prvopočátků s trampingem spojena, ostatně i anglický původ pojmenování tohoto fenoménu napovídá, odkud přicházela inspirace. Tyto motivy provázejí tramping od prvopočátků a jsou patrné i dnes, ačkoli nejsou výjimkou ani trampové hledající vzory i jinde než u kovbojů a indiánů.

Etnology sestavenou odbornou definici pojmu tramping můžeme najít ve sborníku o kultuře a folklóru mládeže *Rajče na útěku*, kde Karel Altman charakterizuje tramping dvojím způsobem. Jednak se jedná o „formu sdružování poměrně přesně vymezené skupiny obyvatel“, ale také o „specifický způsob využívání volného času“. V téže publikaci se hovoří také o trampingu jako formě úniku od šedi a ruchu velkoměsta, každodenních

² Slovník spisovného jazyka českého popisuje tramping jako „táboření pův. v divočině, dnes provozované rekreačně ve volné přírodě“ a trampa charakterizuje jako toho, „kdo provozuje rekreačně táboření ve volné přírodě; (pův. v amer. prostředí) tulák volně žijící v divočině“. HAVRÁNEK, Bohuslav. *Slovník spisovného jazyka českého*. [online]. [cit. 18. prosince 2014]. Dostupný z WWW: <<http://sjic.ujc.cas.cz>>.

³ Tramping. [online]. [cit. 18. prosince 2014]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Tramping>>.

starostí, povinností či stereotypů.⁴ Právě ona specifičnost a podoba, v jaké se tramping formoval v prvopočátcích, kdy vznikly typicky tramské atributy, neodlučitelně ve své podstatě spjaté s tematikou Divokého západu, odlišuje tramping od turistiky či podobných aktivit spjatých s trávením volného času v přírodě.

Irena Tyslová zařazuje výzkumy trampingu do kontextu několika různých společenských teorií, například se jedná o teorii Victora Turnera. Tento antropolog pojmenoval jev nazvaný *communitas*, který charakterizoval jako „*nestrukturovanou a relativně nediferencovanou jednotu vzájemně si rovných jednotlivců*“.⁵ Tyslová shledává, že podstatnou část charakteristik tohoto jevu lze aplikovat i na tramping – například zmiňuje propojení rozvoje *communitas* s různými přechodovými etapami, ať už se jedná o celospolečenské události (rozvoj trampingu během počátků první československé republiky) nebo o přechodová stádia lidského života (adolescentní věk počátku trampování).⁶ Taktéž prvotní spontánnost tramských komunit a jejich postupná proměna v normativní společnosti a vnik určité zjednodušené společenské struktury (tramské osady) koresponduje dle Tyslové s Turnerovými teoriemi.⁷ Dále Tyslová používá pro kategorizaci trampingu například sociálně psychologickou teorii hodnot Shaloma H. Schwartze. Tramping podle této teorie Tyslová klasifikuje jako projev kompenzace vnitřního konfliktu, „*kdy má jedinec možnost rozdělit si život do dvou částí a v každé uspokojovat jiné hodnotové preference*“.⁸ Taktéž se Tyslová pokouší definovat tramping jako určitý fiktivní svět a ten pak dle její analýzy může být klasifikován jako mimetická hra, definovaná Rogerem Cailloisem.⁹

Taktéž bývá tramping vnímán jako subkultura – napovídá tomu například zařazení kapitoly o trampingu do populárně naučné knihy *Kmeny O*¹⁰ pojednávající o subkulturách za tzv. normalizace či název přednáškového cyklu *Tramping jako subkultura* přednášeného Karlem Altmanem na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Subkulturu

⁴ ALTMAN, Karel. Jak někteří trampují. In: POSPÍŠILOVÁ, Jana: Rajče na útěku: kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami, Brno: Doplněk, 2003, s. 259.

⁵ TYSLOVÁ, Irena. Tuláci, dobrodruzi a víkendoví romantici. Fenomén trampingu a jeho reflexe většinovou společností v kulturologické perspektivě. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 30.

⁶ Tamtéž, s. 34.

⁷ Tamtéž, s. 34.

⁸ Tamtéž, s. 31.

⁹ Tamtéž, s. 39.

¹⁰ 518, Vladimír. *Kmeny O: městské subkultury a nezávislé společenské proudy před rokem 1989*. V Praze: Bigg Boss & Yinachi, 2013.

lze chápat jako „sociální skupinu, jejíž artefakty, sociokulturní regulativy a ideje se do jisté míry odlišují od majoritní kultury, která tvoří kontextuální rámec daného společenství.“¹¹

S přihlédnutím k pro trampy specifickým atributům a k formě jejich sdružování a vytváření komunit lze tuto definici aplikovat i na tramping,

Díky atributům specifickým pro tramping a odlišujícím jej od jiných forem trávení času v přírodě se může zdát, že hranice trampingu jsou jasně vymezeny a trampem je ten, kdo „splňuje“ určitá kritéria, jako je členství v trampské osadě, pravidelné návštěvy potlachů, vedení cancáku, záliba v trampských písních atd. Průzkum nejrůznějších pramenů spjatých s trampingem a zejména vyprávění samotných trampů však ukazuje, že pojetí trampingu (opustíme-li vědecké definice a přejdeme k vnímání fenoménu těmi, kteří se s ním identifikují) je mnohem členitější a komplikovanější.

Značná popularita trampingu a jeho rozšíření mezi široké vrstvy obyvatelstva logicky vedly k tomu, že se mezi trampy vyzemily různé skupiny preferující v lecčem odlišné formy trávení volného času v přírodě, čímž mezi nimi vznikla určitá diferenciaci ve vnímání toho, co je to tramping. Tato diferenciaci způsobila skutečnost, že sebeidentifikace s trampingem u jedné osoby ještě neznamena, že ji bude jako trampa vnímat někdo jiný. Příznačné jsou zde rozdíly mezi ortodoxními trampy a těmi, kteří nebyli tak zásadoví. Mnohý literárně tvořící tramp se ve svých memoárech či třeba jen v poznámkách ve svém cancáku zabýval otázkou, co je tramping. Těchto textů zajisté existuje celá řada, od dogmatických popisů toho, jak vypadá správný tramp, po volnější pojetí trampingu jako určitého myšlenkového proudu a souboru určitých hodnot. Například Jura Cancák ve svém písemném vyjádření charakterizuje tramping následovně:

¹¹SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, s. 696.

„Tramp je někdo, jehož zálibou je soukromě trávit volné chvíle v přírodě, kamž si všechno, co potřebuje, přinese na zádech. To znamená věci na vaření a na přespaní. Trampem se musíte, abych tak řekl, narodit. Není možné, aby někdo přišel a řekl – tak já jsem tady a chtěl bych být tramp – to nelze. Musíte v sobě cítit, že dny a noci v lese, kde si uvaříte jídlo a vyspíte se u ohničku, je to, po čem podvědomě toužíte, a proto začnete jezdit na tramp. Odměnou jsou vám krásná slunečná nebo také pošourná rána, kdy se probudíte v lese. Případné špatné počasí vám nevadí, protože je vám tak dobře.“¹²

Vedle konkrétní podoby trampingu je možno zaznamenat důraz na určitý duchovní aspekt. Tramping je Jurou Cancákem vnímán jako poslání a jako něco, co člověk „musí být v sobě“ a co je vyjádřeno určitými postoji a hodnotami. Důraz na hodnoty vlastní trampingu, mezi něž patří svoboda, volnost, kamarádství či vztah k přírodě, je mezi trampy častý a dá se říci, že často převyšuje onu praktickou stránku trávení času v přírodě. Taktéž další z nestorů trampingu, legendární pražský tramp Bob Hurikán (1907 – 1965), vidí podstatu trampingu zejména v hodnotách, které vyznavači tohoto životního stylu ctí a které jsou často inspirovány skautským hnutím a jeho průkopníkem Edgarem Thompsonem Setonem.¹³ Právě o vnímání trampingu samotnými trampy budu obšírněji pojednávat dále, jelikož se jedná o jednu ze stěžejních otázek mého výzkumu.

Ve své práci jsem se rozhodl považovat za trampa každého, kdo tak sám sebe identifikuje a hlásí se tímto způsobem k trampingu. Bez ohledu na to, zdali splňuje jakási „kritéria“ daná charakteristikou trampingu popsanou výše a odlišující jej od turistiky či dalších forem trávení volného času v přírodě. Vycházel jsem tedy z předpokladu, že součástí trampského hnutí je každý, kdo se trampem cítí být. Ostatně cílem badatele zkoumajícího tramping není posuzovat, zda něčí životní styl opravňuje daného milovníka výprav do přírody nazývat se trampem či nikoli. Naopak lze považovat za přínosnější reflektování pestrosti, do které se tramping postupně vyvinul a prezentování životních příběhů osob, které tento životní styl pojímaly po svém, ačkoli je bezpochyby mnohé (minimálně záliba ve volném toulání se českou přírodou) spojovalo.

¹² Jiří „Cancák“ Procházka. Kdo je to tramp a co je to tramping. Rukopis v držení autora.

¹³ HURIKÁN, Bob: Dějiny trampingu. Praha: Novinář, 1990, s. 181, s. 12.

1.1.2. Trampské atributy

Jedním ze specifických atributů trampingu je způsob organizování do trampských osad zakládaných skupinami přátel jezdících do přírody. Trampské osady (dále T. O.) mívají svá jména, při jejichž výběru byla často brána inspirace výše zmíněným Divokým západem.¹⁴ Trampskou osadou se rozumí jednak kolektiv přátel, kteří společně trampují, volí si vlastního vůdce, píší vlastní kroniku, mají vlastní hymnu, ale například i místo, na které pravidelně jezdí tábořit. Tato místa si trampové často postupně upravovali “k obrazu svému“, například vybudováním jednoduchého přístřešku či srubu. Velice často bývá inspirována tematikou osidlování Severní Ameriky i úprava pravidelného tábořiště trampské osady – ke standardnímu vybavení patří vyřezávaný totem. Trampskou osadu obvykle vedl šerif, kterého si osada volila ze svého středu. U titulu čelného představitele osady je opět možno vidět inspiraci Divokým západem. Další volenou funkcí mohl být například kronikář. Jmenování kronikáře nebo například pokladníka však nebylo pravidlem.¹⁵

Kromě pravidelných vandrů na své oblíbené tábořiště nebo někam jinam do přírody trampské osady organizovaly tzv. potlachy – masovější akce, na které se sjelo více spřátelených trampských osad za účelem vzájemného soutěžení, předávání zkušeností, ale také hraní a zpívání i jiná zábava.¹⁶ Pořádání potlachů jako specifických trampských projevů festivity bylo otázkou určité prestiže jednotlivých trampských osad a mohlo se jednat o komorní setkání několika spřátelených skupin, ale i o obrovské celostátní potlachy s několika sty návštěvníky. Asi nejznámějším potlachem je *Československý potlach*, který se odehrává vždy jeden rok v České republice a další rok na Slovensku.¹⁷

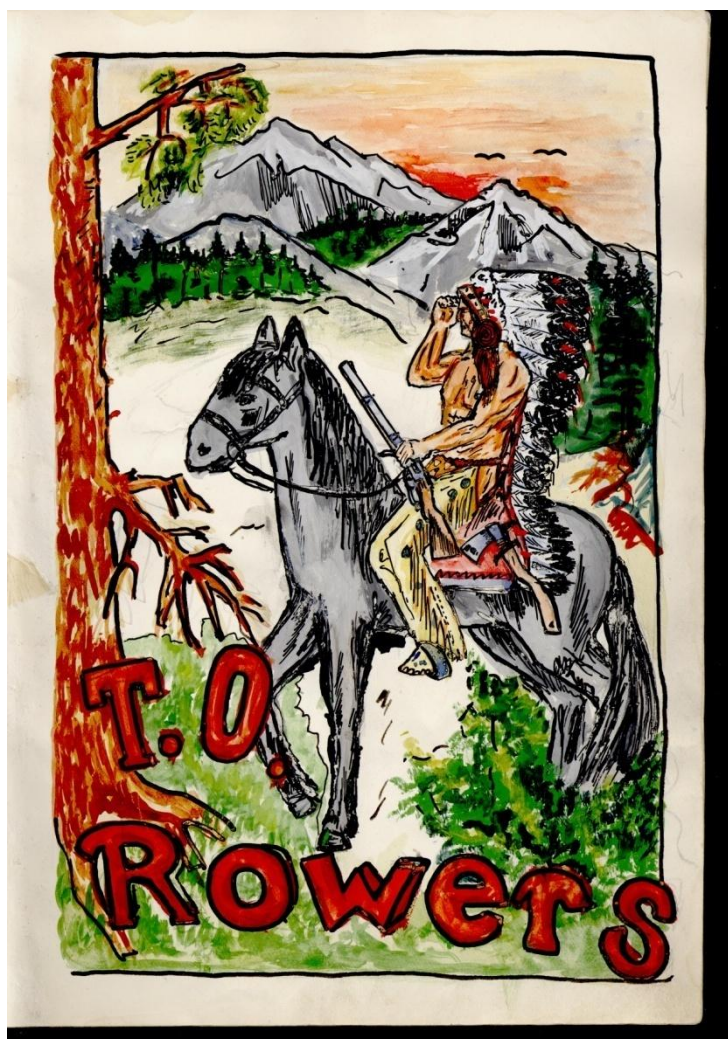
Každá trampská osada obvykle mívala svůj vlastní emblém, který je prezentován na osadní vlajce, ale může být zobrazen i například na totemu. Další místo, kde se emblém objevoval, byla kronika, často bohatě zdobená kniha, ve které buď osadou jmenovaný kronikář, nebo střídavě všichni členové osady zapisovali dění na osadě, doplněné různými malbami či vlepenými jízdenkami či zvadly.

¹⁴ Například Stará Nevada, Toronto, Kansas, Gold Hýde atp.

¹⁵ ALTMAN, Karel. Jak někteří trampují. In: POSPÍŠILOVÁ, Jana: Rajče na útěku: kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami, Brno: Doplněk, 2003, s. 264.

¹⁶ Tamtéž, s. 270.

¹⁷ Rozhovor s Jiřím „Rinťou“ Zábranským vedl Oto Polouček 11. 9. 2014.

Obrázek 2: Výzdoba kroniky Rowers Brno. Kronika Rowers Brno. Sv. 1., s. 1.

Zvadlo je dalším specifickým pojmem z tramského slovníku, který značí pozvánku na potlach či například večer tramské písně organizovaný určitou osadou. Zvadla se taktéž často honosila bohatou výzdobou.¹⁸ Mnoho trampů si navíc vedlo bohatě zdobený deník, po tramsku zvaný cancák.

Velmi podstatným atributem trampingu je tramská píseň, lišící se od folku či country, a trampy často striktně vymezená co se vhodných hudebních nástrojů a současně též textů týče. Jak vyplývá například z kroniky T.O. *Příboj*, pro mnoho trampů byla tramská píseň jednou z nejpodstatnějších součástí trampingu.

¹⁸ALTMAN, Karel. Jak někteří trampují. In: POSPÍŠILOVÁ, Jana: Rajče na útěku: kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami, Brno: Doplněk, 2003, s. 264.

Při výčtu trampských atributů nelze opomenout typický pozdrav „Ahoj!“, který někdy bývá doprovázen podáním ruky se specifickým „zalomením palců“. Mezi určité mluvní zvláštnosti trampů také patří například zvyk titulovat ostatní trampy jako „kamarády“ a zásada, že trampové si tykají bez ohledu na generační rozdíly a oslovují se výhradně přezdívkami.¹⁹

Co se týče cestovního vybavení trampů, tak to se přirozeně postupem času měnilo a v určitých etapách dějin trampingu byly rozšířené určité specifické prvky v oblečení a výstroji trampů. Mezi ně patří záliba ve vojenském oblečení či preference nenápadných barev, provázející trampingu po celou dobu jeho existence. Některé prvky trampské výbavy, například americká torna zvaná úeska, se rovněž staly doslova legendárními a populárními mezi trampy po několik generací.²⁰

¹⁹ALTMAN, Karel. Jak někteří trampují. In: POSPÍŠILOVÁ, Jana: Rajče na útěku: kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami, Brno: Doplněk, 2003, s. 267.

²⁰Tamtéž, s. 266.

1.2. Specifika bádání o trampingu

1.2.1. Zdroje informací

Badatel zajímající se o subkultury či komunity bez pevně dané organizace a struktury, mezi něž se řadí i tramping, se setká při svém výzkumu s určitými specifiky. Na tato specifika budu klást důraz během charakteristiky výzkumu, který jsem ke své diplomové práci učinil. Svůj výzkum jsem započal studiem písemných pramenů, mezi něž patří trampské časopisy, publikace sumarizující dějiny trampingu či shromažďující osobní vzpomínky z produkce samotných trampů, trampské kroniky a v neposlední řadě několik odborných studií, které o trampingu vznikly jakožto i práce pojednávající o zkoumané době v širším rozsahu za účelem zařazení tématu do sociálního, kulturního a politického kontextu zkoumané doby. Podstatnou částí mého výzkumu byla realizace rozhovorů pomocí metody orální historie. Charakteristiku orální historie nalezneme v publikaci Mückeho a Vaňka, kteří tuto metodu, chápanou někdy jako samostatný vědní obor, charakterizují jako „obraz (lidské) minulosti popsany vlastními slovy“.²¹

1.2.2. Písemné prameny

Jako nepostradatelnou součást pramenné základny ke zpracování tématu mé práce nelze opomenout nejrůznější písemnou produkci samotných trampů. Jednotlivé trampské osady si zpravidla, jak je v této komunitě obvyklé, vedou své vlastní kroniky, ale také jednotliví trampové si často píší své vlastní deníky, kterým se mezi trampy říká „cancák“. Pro moji práci se podařilo sehnat dvě trampské kroniky – a to kroniky T.O. *Příboj* a T.O. *Rowers Brno*. Kroniky jsou pramenem, který byl psaný kronikářem trampské osady postupně bez delšího časového odstupu, a tudíž uchovává svědectví z dané doby neovlivněné pozdějšími vlivy, což je faktor, se kterým je nutno počítat při analýze a interpretaci rozhovorů. Proto mohou záznamy v kronikách pomoci k dokreslení představy o stavu trampingu ve zkoumané době, ačkoli k nim jako ke každému prameni musíme přistupovat kriticky a brát v potaz faktory, které je mohly ovlivnit, například aktuální duševní rozpoložení kronikáře, vlastní selekci informací či expresivní dokreslení zážitků.

²¹VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011, s. 9.

Tramenské kroniky a cancáky bývají často velmi bohatě zdobeny a doplněny vlepěnými fotografiemi, zvadly, jízdenkami, domalovanými kresbami a podobně. Nejrůznější pozvánky, novoroční přání, pohledy a podobné drobné písemnosti, vlepěné do kronik, mohou být navíc dalším cenným pramenem pomáhajícím badateli získat představu o aktivitě trampů.

Mezi trampy lze nalézt takové, kteří si přímo libují v tvorbě nejrůznějších literárních textů – ba dokonce některé tramenské osady se profilují jako literární. Jeden z narátorů je členem takovéto osady, která vydává tramenský časopis *Oslavské boudy*. Tramenské časopisy jsou dalším z pramenů vytvářených samotnými trampy a můžeme je rozdělit do dvou kategorií. Jednak jsou to časopisy, které vyšly v době, kterou se badatel zabývá. Konkrétně z mnoha zkoumaného období tzv. normalizace je získání takovýchto periodik dosti komplikované. V letech 1968 - 1970 sice vycházelo několik tramenských časopisů, například časopis *Tramp*, avšak po srpnových událostech roku 1968 a nástupu tzv. normalizace bylo násilně zastaveno jejich vydávání a nakrátko byla pozastavena i tramenská rubrika *Táborový oheň* v časopise *Mladý svět*. Tato rubrika byla roku 1973 obnovena a může sloužit jako pramen dokládající prezentaci trampingu oficiálními strukturami a jejich snahy začlenit jej pod křídla organizací oficiálních organizací. Kromě této skrovné rubriky nevycházelo oficiální cestou o trampingu téměř nic.

Obrázek 3: Titulní stránka časopisu Tulák. Tulák, 1969, č. 5.

Dalším možným pramenem jsou časopisy vycházející v samizdatu. Tyto časopisy vydávaly některé osady pro svou vlastní potřebu a bohužel se mi je za účelem výzkumu nepodařilo sehnat.²²

Další etapou v rozvoji trampských časopisů jsou ty, které začaly vycházet po roce 1989. Těch se objevilo značně velké množství; pro moji práci jsou důležité zejména tři z nich. Prvním je časopis Oslavské boudy, vydávaný T. O. *Zlatá podkova 2* (dnes T. O. *Podkova*).²³ Tento časopis, ač tomu název nenapovídá, není zaměřen pouze na tramping v údolí Oslavy, ale tak jako trampové nejsou izolovaní ve své domovské lokalitě, i tento časopis má mnohem širší, celorepublikový záběr. Kromě aktuálních pozvánek na potlachy či jiných článků o aktuálním trampském dění v něm vycházela série rozhovorů s trampskými legendami; všechny tyto stati mohou posloužit jako cenný pramen při bádání o trampingu.

Obrázek 4: Časopis Tramp. Tramp. 1969, č. 4.

²²Rozhovor s Jiřím „Rinťou“ Zábranským vedl Oto Popouček 11. 9. 2014. Mimo záznam.

²³T. O. Podkova. [online]. [cit. 18. prosince 2014]. Dostupný z WWW: <<http://www.podkova.e-metro.cz/podkova/index.htm>>.

Časopis *Tramp*, vycházející v Ostravě v devadesátých letech, je pro mé bádání cenný především svými rubrikami z tramské historie i články, ve kterých se představují jednotlivé tramské osady. Krátké stati o tramských osadách jsou také doménou brněnského časopisu z počátku devadesátých let, jenž nesl název *Brněnský tulák*.

Vedle článků v časopisech jsou dostupné četné knížky, ve kterých samotní trampové mapují historii tohoto fenoménu či publikují své vlastní vzpomínky. Kultovní publikace legendárního tramského kronikáře Boba Hurikána *Dějiny trampingu* z roku 1940 pro tuto práci není příliš směrodatná, neboť pojednává především o meziválečném období. Četná další produkce jeho následovníků, mapujících brněnský tramping či tramping v Západoslavském trojířčí²⁴, však přináší základní publikace, které badateli pomohou začlenit jeho téma do kontextu fenoménu trampingu, který se v Brně a jeho okolí formoval již před druhou světovou válkou. O tomto období pojednává tramp zvaný Kami ve své knížce o brněnském trampingu,²⁵ nazvané příhodně *Z dýmu táboráku*. Motivací k zmapování historie trampingu na řece Jihlavě byly důsledky zaplavení oblíbených tramských míst Dalešickou přehradou. *Zaplavené vzpomínky* od Jiřího Smejkal²⁶ a *Tramská historie řeky Jihlavy*²⁷ od narátora mého výzkumu Jiřího „Cancáka“ Procházky jsou dvě publikace, připomínající toto krásné údolí. Na sousední údolí řeky Oslavy vzpomínají trampové také ve dvou dalších pracích. Do *Tramské historie řeky Oslavy* od Lucana taktéž přispěl Jiří „Cancák“ Procházka.²⁸ Místní historik Jiří Lysák pak o údolí Oslavy a Chvojnice vydal knížku nazvanou *Tramské vzpomínání*.²⁹ Tato práce pojednává zejména o období před druhou světovou válkou.

²⁴ Údolí řek Jihlavy, Oslavy a Rokytné, populární cíle táboření brněnských tranpů.

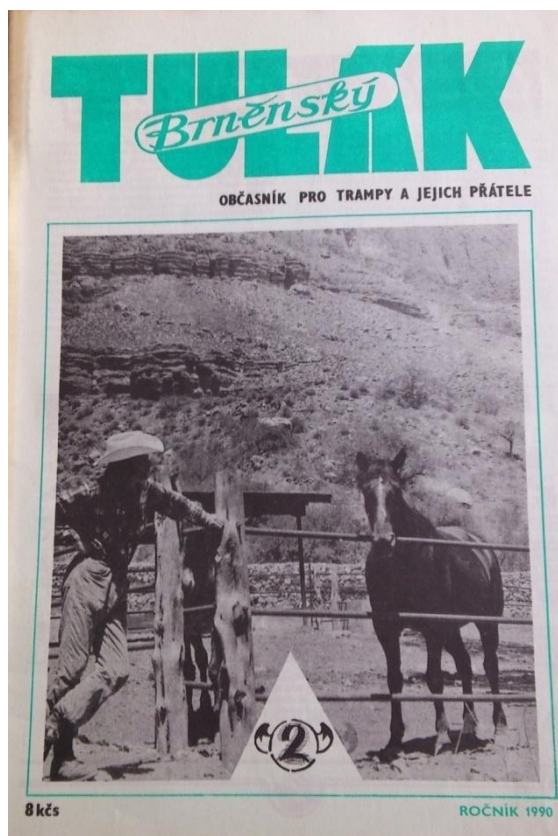
²⁵KARELA, Miroslav. *Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu)* : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969?.

²⁶SMEJKAL, Jindřich. *Zaplavené vzpomínky*. Třebíč: AmaprintKerndl, 2008.

²⁷CANCÁK, Jura: *Tramská historie řeky Jihlavy*. [online]. [cit. 18. prosince 2014]. Dostupný z WWW: <[http://www.ladinek.com/jura-cancak-tramská-historie-řeky-jihlavy](http://www.ladinek.com/jura-cancak-tramska-historie-řeky-jihlavy)>.

²⁸LUCAN: *Tramská historie řeky Oslavy*. Padochov: Oslavské boudy, 2004.

²⁹LYSÁK, Jiří. *Tramské vzpomínání: ze slunného údolí řeky Oslavy a Chvojnice*. Česko: J. Lysák, 2006.

Obrázek 5: Časopis Tulák. Tulák. 1990.

Ačkoli práce, ve kterých sami trampové mapují svoji vlastní historii, mohou být velmi cenným pramenem, je k nim potřeba, ostatně jako ke každému prameni, přistupovat kriticky. Je nutno přihlídnout k tomu, že tyto práce představují obraz trampingu takový, jaký si jej autor pamatuje či jak jej zachycují jemu dostupné prameny, jsou psány subjektivně, selektivně a pro vlastní potěšení, k výběru informací v nich nebylo zřejmě přistupováno kriticky. S těmito knížkami je nutno nakládat stejným způsobem jako s memoárovou literaturou, nikoli jako s pracemi odbornými. Vysloveně jako memoárová literatura se prezentuje publikace od Miroslava Vaňka nazvaná *Paměti tuláků Zbýšovska*.³⁰ Autor publikaci pojímá jako soubor vzpomínek na život svoji tramské osady a čerpá kromě vzpomínek vlastních a svých kamarádů taktéž z tramské kroniky. Nesnaží se přitom jít přes hranice své vlastní činnosti a psát dějiny trampingu, i když o pojetí a významu trampingu v práci obšírně píše. Tramská osada, o které knížka pojednává, je osadou dosti specifickou, což budu rozebírat na jiném místě této práce.

³⁰VANĚK, Miroslav (1956-). *Paměti tuláků Zbýšovska*. Bačice, 2005.

1.2.3. Dosavadní odborné bádání o trampingu

Odborný zájem o trampingu je v současnosti prezentován zejména na poli etnologie či kulturní antropologie, která se zajímá o specifické rysy této subkultury, jejich formu sdružování, rituály, trampskou píseň či trampské insignie, jako jsou totemy, cancáky a zvadla. Na půdě brněnského pracoviště Etnologického ústavu AV ČR v.v.i. se tematikou trampingu zabývá zejména Karel Altman, který publikoval řadu studií – například o trampingu mezi mládeží,³¹ fenoménu trampských hospod,³² reakci moci na trampingu v průběhu dvacátého století,³³ trampské hudbě³⁴ či propojení trampingu a lokální historie v Kralicích nad Oslavou.³⁵ Další ohnisko výzkumu trampingu je v Plzni, kde vznikly studie na témata jako symbolická konstrukce kolektivní identity³⁶ či zde proběhly archeologické výzkumy trampských tábořišť.³⁷ O trampingu v poslední době vznikly i poměrně četné bakalářské a diplomové práce převážně psané budoucími etnology. Nejblíže brněnskému trampingu je bakalářská práce věnovaná této subkultuře v údolí říčky Libochovky u Tišnova, která vznikla na půdě Ústavu evropské etnologie brněnské Masarykovy univerzity.³⁸

³¹ALTMAN, Karel: Jak někteří trampují. In: POSPÍŠILOVÁ, Jana: Rajče na útěku: kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami, Brno: Doplněk, 2003, s. 259.

³²ALTMAN, Karel: Trampské hospody na Třebíčsku. In: Západní Morava 3, 1999, s. 118 - 130.

³³ALTMAN, Karel: Trampové a moc: K problematice postavení trampského hnutí ve společnosti od počátku 20. let do současnosti. In Český lid 87, 2000, s. 229.

³⁴ALTMAN, Karel. Hudba a zpěv jako činitelé integrace trampského hnutí. Folia ethnographica 48, 2014, č. 2., s. 31 - 46.

³⁵ALTMAN, Karel: Kralice – výspa turismu a trampingu. In: MITÁČEK, Jiří a Karel ALTMAN. Kralice nad Oslavou. Vyd. 1. Kralice nad Oslavou: Vydala Obec Kralice nad Oslavou ve spolupráci s nakl. Centa, 2010, s. 433 – 450.

³⁶VAŘEKA, Pavel., SYMONDS, J. Archeologie trampingu. Terénní výzkum tábořišť v "Kachním údolí" u Jezerců na Stříbrsku (Plzeňský kraj). In Volný čas = SpareTime. Praha: Národní galerie v Praze, 2011. s. 69-79.

³⁷HOLLEROVÁ, Lenka. Maskáčový národ aneb ještě nejsme mrtví: Tramping a symbolická konstrukce kolektivní identity. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2011.

³⁸HAJNÁ, Martina. Tramping v údolí říčky Libochovky. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

1.2.4. Specifika orální historie při výzkumu trampingu

Stěžejní součástí mého výzkumu byla realizace rozhovorů s nositeli trampingu pomocí metody orální historie. Po specifikování tématu a cíle orálně historického výzkumu přichází přirozeně první fáze – a to vyhledání, vytipování a kontaktování vhodných narátorů. Už v této fázi se výzkum trampingu jako neorganizované subkultury potýká s jistými specifiky. Díky neexistenci jakékoli evidence příslušníků trampského hnutí, které nebylo nikde registrováno a evidováno jako společenská organizace či občanské sdružení, nebylo možné jednoduše zajít do archivu a zjistit si jména daných osob za účelem jejich kontaktování. Na toto specifikum, společné pro jakékoli neorganizované formy lidského sdružování, se u trampingu váže další specifikum, související přímo s jedním z atributů trampského hnutí, a to jsou trampské přezdívky, kterými se trampové navzájem oslovují. Jak vzpomíná jeden z narátorů:

„To je zas taková nepochopitelná věc pro všechny ostatní normální lidi, že prostě mezi trampama znáš někoho třeba dvacet roků a ty nevíš, jak von se jmenuje. Neznáš ho příjmením - znáš ho křestním jménem nebo přezdívkou, ale opravdu deset nebo dvacet roků.“³⁹

Absence jakékoli evidence a často pouze znalost přezdívky jako jediného vodítka ke kontaktování daného trampa způsobila, že zbývaly tři možnosti, jak oslovit potenciaální narátory. První možností bylo využít kontaktů, které jsem měl k dispozici či je měli k dispozici moji kolegové a přátelé, které jsem při zpracovávání práce požádal o spolupráci. Tímto způsobem se mi podařilo realizovat rozhovor se čtyřmi narátory. Druhou možností bylo získávání kontaktů od trampů, s nimiž byl již dříve realizován rozhovor. Tato metoda získávání kontaktů se občas nazývá „sněhová koule“ a podařilo se mi tímto způsobem oslovit další čtyři narátory. Při výzkumu ve specifickém prostředí, jakým je tramping, se taktéž jeví jako obzvláště přínosná role tzv. gatekeepera. Gatekeeper je osoba, například v případě mého výzkumu jeden z narátorů, která drží imaginární „klíč od brány“ ke zkoumané komunitě. Je to člověk znalý zkoumaného prostředí, respektovaný v komunitě a mající kontakty na potenciaální narátory.

³⁹Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

Získání důvěry gatekeepera může být pro výzkum klíčové, jelikož jeho doporučení často pomáhá přesvědčit k rozhovoru narátory, kteří by se jinak zdráhali jej poskytnout. Při výzkumu trampingu bylo přirozené pokusit se takového gatekeepera najít, což se nakonec zadařilo u jednoho z narátorů, získaného pomocí tzv. sněhové koule.

Problémem „sněhové koule“ a „gatekeepera“, tedy dvou spolu souvisejících forem získávání kontaktů ve zkoumaném terénu, může být skutečnost, že tímto badatel získává kontakty na členy subkultury, kteří mohou tvořit pouze určitou její část, která je vzájemně propojená, a výsledky výzkumu tak mohou prezentovat pouze zlomek komunity, ve které může existovat nějaká vnitřní diferenciaci. Subkultura tak není postižena komplexně. Tazatel může uvíznout v „uzavřených sítích“⁴⁰ a zamezit si přístup k narátorům, kteří patří k jiné části komunity. Při bádání o trampingu může například vzniknout riziko, že výzkumník realizuje rozhovor s pěti ortodoxními trampy (viz níže) a pomine trampy ne tak zásadové, jelikož spolu nejsou v kontaktu a vyznávají jiný způsob trampování. Proto jsem považoval za vhodné pokusit se získat narátory několika různými cestami, které spolu zdánlivě nebyly propojeny. Ve výsledku se však podařilo najít určitá propojení mezi těmito cestami a také styčné body (například kontakty na stejnou tramskou osadu) mezi všemi narátory, což může posloužit jako doklad toho, že brněnští trampové nejsou pouze blíže neurčeným počtem osob, které se věnovaly nějaké činnosti, ale můžeme zde hovořit o komunitě, která spolu navzájem komunikovala či komunikuje a její příslušníky pojí určité neformální vazby.

Gatekeeper je obzvláště důležitý při výzkumu komunit, ve kterých se vyskytuje určitá nedůvěra vůči lidem vně jejich okruh. K těmto komunitám, jak se ukázalo i při mém výzkumu, je možno řadit i tramping. Příčinou mohou být problémy trampů s mocí či s ekology nebo negativní zkušenost se stereotypy, které bývají s trampy spojovány, i obavy z nepochopení a špatné interpretace trampingu někým zvenčí. Částí narátorů mi bylo dokonce zdůrazňováno, že o trampingu by neměl psát nikdo, kdo sám nemá elementární znalost podstaty tohoto fenoménu, a bylo nutno překonat prvotní nedůvěru a přesvědčit narátory, že jsou mi tyto hodnoty taktéž blízké.

⁴⁰ NOSKOVÁ, Jana. Biografická metoda a metoda orální historie. Brno: Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., Praha – pracoviště Brno, 2014, s. 47.

Pro výzkum trampského prostředí se tedy ukázala jako obzvláště nezbytná znalost trampského prostředí a schopnost se v něm orientovat.

Jako třetí cestu k získání kontaktů na potenciální narátory je pro komplexnost nutno uvést média. Nabízí se zde trampské časopisy (například zmíněné *Oslavské boudy*) a v dnešní době zejména internet, na němž lze najít v omezené míře i prezentaci trampů v podobě webových stránek či komunit na sociálních sítích. Ačkoli jsem tuto cestu zkoušel a několik kontaktů se mi podařilo najít, žádného potenciálního narátora se mi nepodařilo přesvědčit k rozhovoru. Lze tedy konstatovat, že doporučení či možnost osobního kontaktu pomocí telefonu sehrála při získávání kontaktů na trampy zásadní roli. Zatímco úspěšnost oslovení potenciálních narátorů pomocí e-mailu či internetové sociální sítě byla nevalná, komunikace přes telefon a možnost odkázat se na společného známého vedla ve většině případů k úspěšné realizaci rozhovoru, což může být důkazem určité opatrnosti a prvotní nedůvěry charakteristické pro trampskou komunitu.

Postupně se podařilo realizovat rozhovory s osmi narátory, které lze rozdělit do skupin podle několika faktorů (viz tabulka). Ve výsledku je však nutno zdůraznit, že získané vzpomínky nelze kvantifikovat a každý z životních příběhů, které jsou klíčovými prameny této práce, je jedinečný, prezentuje specifický vztah dané osobnosti k trampingu a specifické vnímání tohoto fenoménu. Společné mají narátoři zejména to, že se ve zkoumané době (tzv. normalizace 1968 – 1989) věnovali trampingu jako své zálibě. Dalším styčným bodem pro výběr narátorů byla jejich cílová lokalita – trampský region Západo-moravské trojříčí, zejména pak údolí Oslavy a Chvojnice. V průběhu výzkumu se však ukázalo, že cílová lokalita jako kritérium výběru narátorů se zdá být poněkud omezující a problematická. Z realizovaných rozhovorů vyplynulo, že nelze hovořit o něčem, jako je izolovaná komunita trampů, jezdící výhradně do údolí Oslavy. Tato oblast se nicméně ukázala jako jedna z klíčových při mém výzkumu, přestože se ve výsledku jako silnější identifikátor ukázala lokalita, ze které trampové do údolí Oslavy či jinam vyjížděli - a to město Brno. Na základě těchto poznatků jsem se rozhodl změnit lokační specifikaci výzkumu z oblasti Západo-moravského trojříčí jako cílové lokality trampů na město Brno jako významné středisko rozvoje trampského fenoménu.

	Rok narození	Místo původu	Přibližný rok začátku trampování	Počet stran přepisu
Jiří „Rinťa“ Zábranský	1931?	Brno	1950	17,1
Jiří „Cancák“ Procházka	1936?	Brno	1950	42,5
Karel „Kadylek“ Stoudek	1946	Brno	1960	49,6
Jindřich „Ben“ Benkovič	1950	Brno	1966	35,6
Dana „Dibla“ Kellnerová	1954	Brno	1966	34,8
Igor „Drobek“ Kučera	1968	Padochov	1983	27,4
Pavel Kňákal	1972	Brno	1986	23,7
Jana Poláková	1973	Brno	1987	50,1

Tabulka 1: Seznam narátorů

Ačkoli standardně bývají při použití metody orální historie realizovány s každým narátorem dvě fáze rozhovoru ve dvou sezeních – první volné vyprávění o životě a druhý dialog rozvíjející první část,⁴¹ já jsem se rozhodl díky úzce specifikovanému tématu výzkumu a omezeným časovým možnostem narátorů realizovat obě fáze v jednom sezení. Nejdříve jsem vždy narátory požádal o volné podání jejich životního příběhu se zaměřením na trampingu a poté, co skončili s vyprávěním, jsem s nimi vedl nestrukturovaný rozhovor, při němž byly postupně probrány jednotlivé aspekty jejich trampského života od každodennosti přes motivaci k trampingu a vlastní vnímání tohoto fenoménu k životu mimo trampingu (rodina, zaměstnání) a politice, nejvíce kontroverznímu tématu rozhovorů. Rozhovory byly realizovány od října 2013 do září 2014 na území města Brna. Všichni narátoři plně poskytli rozhovory k odborným účelům bez anonymizace či dalších podmínek.

⁴¹VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, PELIKÁNOVÁ, Hana. Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, s. 101.

Jako ke každému typu pramenů, je nutno přistupovat i k rozhovorům kriticky a se specifickým přístupem. Při práci se vzpomínkami je nezbytné brát v potaz členitou problematiku paměti, vzpomínání a zapomínání. Jako velmi podstatné se jeví zdůraznit skutečnost, že narátoři svými vzpomínkami neprezentují svoje postoje a názory doby, o které vypráví, neboť prezentují svůj současný pohled, který mohl být ovlivněn mnoha faktory. Nutno je však také zdůraznit to, že cílem orálně historického výzkumu nemůže být snaha o objektivní rekonstrukci skutečnosti. Vzpomínky sice za pomoci pramenů jiné provenience mohou pomoci nastínit představu o tehdejší realitě, i z podstaty mého výzkumu, jehož středobodem je vnímání trampingu a hodnot s nimi spjatých u jednotlivých trampů, však vyplývá, že subjektivita vzpomínek se jeví jako součást výzkumu, nikoli jako jeho nevýhoda.

Je však nutno vrátit se k faktorům, které ony subjektivní vzpomínky ovlivňují. Jednak je to, jak již bylo řečeno, časová rovina. Každý člověk se vyvíjí, mění své názory, přijímá nové vlivy a to následně uplatňuje i na prezentaci minulosti. Nelze od narátorů požadovat, aby rekonstruovali své myšlení ze sedmdesátých let a prezentovali svoje tehdejší myšlenky a postoje. Další rovinou je posluchač, pro kterého je vzpomínka určena – ať už je to výzkumník či pomyslný předpokládaný budoucí čtenář, ke kterému může narátor skrze výzkumníka mluvit. Narátor tak může přizpůsobovat vzpomínky tomu, co dle něj chce současný posluchač slyšet. Obvyklým příkladem, vztahujícím se v některých případech i na rozhovory realizované v rámci tohoto výzkumu, může být přizpůsobení prezentace života v období před rokem 1989 uchu současného posluchače a vyprávět vzpomínky tak, jak narátor předpokládá, že budou pozitivně přijaty, či se snažit obhájit. Do této kategorie může patřit například zdůraznění absence vnímání jakéhokoli ideologického či politického tlaku v oficiálních organizacích před rokem 1989. Podstatné je také přihlídnout k případné selekci paměti, která se může projevat ve vytlačování negativních a uchování pozitivních vzpomínek v rámci určité „*psychohygieny*“.⁴²

⁴²VANĚK, Miroslav (1961-), MŮCKE, Pavel. Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011, s. 117.

Dalším podstatným vlivem na vzpomínání může být vliv kolektivní paměti.⁴³ Jak výzkum ukázal, komunita hrála v rozvoji tramských aktivit mezi narátory podstatnou roli a při společných setkáních bezpochyby docházelo k vzájemnému sdílení zkušeností a vzpomínek, které ostatně mohly patřit k jedné z forem utužování kolektivní identity jednotlivých tramských komunit. Vzpomínky ostatních trampů stejně jako existence určité sdílené zkušenosti mohly mít podstatný vliv na vzpomínání narátorů a způsobovat, že otázka hranice mezi individuálními zkušenostmi a prvky kolektivní paměti může být velmi relativní. Je příznačné, že z některých rozhovorů je ona kolektivní zkušenost patrná více než z jiných.

⁴³ Dle M. Halbwachse se kolektivní paměť vztahuje k sociálním rozměrům lidského vzpomínání a individuální paměť je veskrze podmíněná, strukturovaná a závislá na paměti nejrůznějších kolektivů. Ty pak tvoří tzv. sociální rámce paměti, v jejichž intencích tvorba paměti probíhá. VANĚK, Miroslav (1961-), MÜCKE, Pavel. Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011., s. 108.

1.3. Podmínky pro tramping v období tzv. normalizace

1.3.1. Pražské jaro, Poučení z krizového vývoje a tzv. normalizace

Jako nezbytné se jeví zařadit téma práce do kontextu doby, na kterou se zaměřuji. Politická situace a společenské podmínky vždy nějakým způsobem ovlivňovaly aktivity lidské činnosti včetně způsobů a forem trávení volného času, k nimž lze přiřadit i tramping.

Období tzv. normalizace (1969 – 1989) předcházelo krátké uvolnění poměrů v socialistickém Československu po nástupu reformních komunistů v čele s Alexandrem Dubčekem do vedení Komunistické strany Československa v lednu 1968.⁴⁴ V tomto období tzv. pražského jara byla zrušena cenzura tisku⁴⁵ a umožněn vznik nezávislých iniciativ, jako byl například obnovený Junák.⁴⁶ Celkové uvolnění poměrů v roce 1968 se však nesetkalo se souhlasem ostatních států Varšavské smlouvy v čele se Sovětským svazem, které vyvrcholilo invazí vojsk SSSR, NDR, PLR, BLR a MLR do Československa 21. srpna 1968.⁴⁷

Invaze sovětských vojsk vedla k pádu reformního komunismu z jara 1968 a po následné výměně vedoucích funkcionářů k nastolení režimu, který vešel v známost jako takzvaná normalizace. Toto období se vyznačovalo opuštěním snahy o vlastní formu socialismu a naprostou vazalizací Československa k Sovětskému svazu. Klíčovým dogmatem vládní moci se stalo *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ*, přijaté ÚV KSČ v prosinci 1970. Tento dokument odsuzoval předchozí reformní politiku a legitimizoval invazi vojsk Varšavské smlouvy.⁴⁸ K vůdčím osobnostem tohoto období patřil zejména dlouholetý generální tajemník ÚV KSČ (1969 – 1987) a posléze i prezident republiky (1975 – 1989) Gustáv Husák.

⁴⁴ RATAJ, Jan, HOUDA, Přemysl. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 215.

⁴⁵ Tamtéž, s. 239.

⁴⁶ CUHROVÁ, Libuše: Dvacet let ve stínu. In: VANĚK, Miroslav. *Ostrůvky svobody: kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha: Votobia, 2002, s. 147.

⁴⁷ RATAJ, Jan, HOUDA, Přemysl. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 275.

⁴⁸ Tamtéž, s. 358.

Vyrovňávání se s obdobím Pražského jara doprovázela nucená výměna stranických legitimací, která vedla k vyloučení velkého množství lidí z KSČ, což s sebou často neslo i ztrátu zaměstnání či možnosti kariérního růstu. Výměna stranických legitimací spolu s vlnou emigrace čítající desítky tisíc osob a řadou členů KSČ, kteří stranu opustili z vlastní iniciativy, vedla k výrazné proměně společenské struktury počátkem sedmdesátých let. Staré elity uvolnily místo novým a byly nuceny se uchýlit do pozadí a vykonávat profese často neodpovídající jejich vzdělání či odbornosti.⁴⁹

Autoritářský režim upustil od drastických represí známých ze stalinistických padesátých let, nadále však požadoval od občanů aktivní formy uznání v podobě účasti na zinscenovaných jednomyslných volbách a masových prvomájových průvodech. Tyto formy uznání však ztratily aktivní ideologický podtext padesátých let a získávaly spíše mechanickou podobu. Normalizační režim nepožadoval aktivní ideologické nadšení občanů, avšak jakékoli projevy nesouhlasu byly eliminovány. Nejrůznější pružné a překročitelné paragrafy trestního zákona nahradily ve většině případů radikální nezákonné perzekuce.⁵⁰

Podnětem k aktivizaci názorově roztříštěné a nejednotné opozice v sedmdesátých letech byla československá ratifikace mezinárodních smluv z helsinské konference o bezpečnosti a spolupráci, které obsahovaly i závazek k dodržování lidských práv. Tento dva podnět vedl spolu se zadržením a soudem se členy undergroundové hudební skupiny *The Plastic People of the Universe*⁵¹ k vytvoření *Charty 77* – opoziční platformy zahrnující nejrůznější názorové proudy, proti které následovala hysterická antikampaň ze strany státní moci. Charta 77 se stala vůdčí opoziční platformou na další desetiletí.

Nespokojenost obyvatelstva se zvyšovala ke konci osmdesátých let v souvislosti s neustále větším zaostáváním československého hospodářství, katastrofálním stavem životního prostředí, výpadky zásobování, nedostatkem zboží denní spotřeby, ale také demokratizačním procesem v okolních zemích. To vedlo také ke vzniku nových nezávislých opozičních iniciativ, které se kromě lidských práv zabývaly i například ekologickými

⁴⁹ CUHRA, Jaroslav. *České země v evropských dějinách*. Praha: Paseka, 2006, sv. 4., s. 242.

⁵⁰ RATAJ, Jan, HOUDA, Přemysl. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 352.

⁵¹ Tamtéž, s. 414.

problémy. Tzv. normalizaci ukončily události z listopadu 1989. Násilné rozeznání povolené demonstrace studentů 17. listopadu 1989 podnítilo obyvatelstvo k masovým demonstracím, které vyústily v generální stávkou, rezignaci vedoucích představitelů země a zrušení ústavního článku o vedoucí úloze KSČ. První svobodné volby se konaly v červnu 1990.⁵²

1.3.2. Společnost v období tzv. normalizace

Pro období tzv. normalizace byla typická velkorysá sociální politika prezentovaná například velmi štědrými přídávky na dítě. Tato politika přispívající k naprosté neefektivitě hospodářství se promítla v relativním uspokojení obyvatelstva, které se začalo orientovat na seberealizaci ve svém volném čase a rezignovalo na politickou angažovanost. Výrazně posílila orientace na soukromou sféru, ale i na shromažďování materiálních hodnot – příznačná je zvyšující se popularita televize, ale i budování rekreačních chat či chalup. Autoritativní režim nabídl lidem sociální jistoty umožňující jim realizovat se ve svém volném čase, za což na oplátku požadoval loajalitu.⁵³ Příčinou uzavírání se obyvatel do soukromí a jejich orientace na volnočasové aktivity byl také pád reformního úsilí roku 1968, který přinesl rezignaci na politickou aktivitu ve značné části společnosti, která viděla, že angažovanost k ničemu nevedla a později způsobila dotyčným pouze problémy.⁵⁴ Rezignace na efektivitu občanské angažovanosti vedla ke značné individualizaci, která se projevila například i v rodinách. K tomu přispěla i vyšší vzdělanost a emancipace žen, které již nezůstávaly v domácnosti, ale čím dál častěji se realizovaly v profesi či zájmových aktivitách. Individualizaci pomohla také rozsáhlá výstavba anonymních panelových sídlišť, do nichž se stěhovaly statisíce lidí.⁵⁵

Ačkoli byla v Československu stále v průměru delší pracovní doba než v západních zemích, postupně se počet hodin trávených v zaměstnání zkracoval a podíl volného času se zvyšoval a s ním i důležitost otázky, jak jej trávit.⁵⁶ Kromě individuálního trávení volného času, k němuž patří zejména výše zmíněné sledování televize, rozvoj

⁵² RATAJ, Jan, HOUDA, Přemysl. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 433.

⁵³ Tamtéž, s. 401.

⁵⁴ KALINOVÁ, Lenka. *Konec nadějí a nová očekávání: k dějinám české společnosti 1969–1993*. Praha: Academia, 2012, s. 303.

⁵⁵ Tamtéž, s. 213.

⁵⁶ Tamtéž, s. 210.

automobilismu a s ním spojená údržba vlastního vozu či zvelebování vlastního obydlí nebo rekreační chalupy, nelze opomenout také kolektivní trávení volného času, mezi něž lze bezpochyby zařadit i tramping.⁵⁷

Zájmem státní moci bylo, aby kolektivní volnočasové aktivity byly provozovány pod záštitou oficiálních struktur a moc nad nimi měla tímto způsobem dohled a mohla monitorovat a evidovat jejich činnost. Kolektivní volnočasové aktivity v rámci oficiálních struktur byly preferovaným způsobem trávení volného času zejména mladých lidí, na jejichž výchově a získání loajality měla státní moc zájem. Cesta mladého člověka měla vést přes Pionýrskou organizaci do jí nadřízeného Socialistického svazu mládeže. Za účelem záštity sportovních aktivit existoval Československý svaz tělesné výchovy, pod nějž spadaly i Turistické oddíly mládeže (TOM). Pionýrská organizace či právě TOM byly z pohledu oficiální moci organizace, které měly pokrýt zájem mladých lidí o trávení volného času v přírodě, turistiku či tramping.⁵⁸ Česká tábornická unie, organizace, která měla pohlit tramské hnutí a dodat mu určitou organizaci a oficiální status, vznikla již v roce 1968, avšak za dva roky byla zrušena.⁵⁹

Neorganizované kolektivní trávení volného času, mezi něž můžeme řadit (pomineme-li tzv. trampy samotáře) i tramping, nebylo z pohledu moci ideální formou zájmové činnosti, jelikož tyto aktivity nemohla tak snadno podchytit, sledovat a evidovat. Jak však vyplývá i z mého výzkumu, nebyla v době tzv. normalizace, na rozdíl od stalinských padesátých let, patrná systematická snaha o jeho potlačení, což však neznamená, že by represe neexistovaly – hrozbu režim shledával například v rozsáhlých potlaších, jelikož se na nich sjíždělo velké množství lidí.⁶⁰

Větší problémy než neorganizovaní trampové měli v období tzv. normalizace skauti. Po zákazu znovuobnoveného Junáka v roce 1970 měli skauti možnost buď přestoupit do oficiální pionýrské organizace a upustit tím od svých hodnot a zásad při výchově mládeže, pokračovat pod hlavičkou volnějších organizací, jako byly například

⁵⁷ RATAJ, Jan, HOUDA, Přemysl. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 352.

⁵⁸ CUHROVÁ, Libuše: Dvacet let ve stínu. In: VANĚK, Miroslav. *Ostrůvky svobody: kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha: Votobia, 2002, s. 150.

⁵⁹ Tamtéž, s. 147.

⁶⁰ ALTMAN, Karel: Jak někteří trampují. In: POSPÍŠILOVÁ, Jana: *Rajče na útěku: kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami*, Brno: Doplněk, 2003, s. 232.

Turistické oddíly mládeže, či skončit v ilegalitě. Orientace na výchovu mládeže podle hodnot, které nekořespondovaly s těmi oficiálními, a vnímání Junáka jako organizace ze své podstaty nepřátelské režimu způsobovala, že byl ilegální skauting trnem v oku komunistické moci mnohem více než trampové.⁶¹

Rozvoj nejrůznějších volnočasových aktivit, ať už zaštitěných oficiálními organizacemi, či neorganizovaných, a rezignace na veřejnou angažovanost vedla k určitému úniku a vzniku fenoménu, který Miroslav Vaněk nazývá *ostrůvky svobody*.⁶² Volnočasové aktivity od turistiky přes ochranu životního prostředí po oblast hudebních subkultur se stávaly určitou enklávou, ve které mohli zejména mladí lidé smýšlet, hovořit, seberealizovat se a tvořit volněji než například v práci či ve škole. Samozřejmě s přijetím určitého rizika, které toto počínání neslo. Byl tramping masovou záležitostí jako chalupaření nebo jedním z ostrůvků svobody – *ostrůvkem, nikoli však ghettem nebo skleníkem*,⁶³ podobně jako příznivci punk rocku či ekologové? K této otázce se vrátím v další části této práce.

Výše zmíněné faktory – zejména zvyšující se orientace společnosti na volnočasové aktivity, obtížné podmínky cestování obyvatel za hranice, zhoršující se kvalita ovzduší zejména ve velkých městech, ale i nucené rozpuštění obnoveného Junáka - logicky vedou k hypotéze, že tramping zažíval během období tzv. normalizace rozmach. Zvyšující se nároky na život, sklon k hromadění majetku a konzumnímu způsobu života a rozvoj automobilismu jsou naopak argumenty, které mluví proti masovému rozšíření trampingu ve formě, v jaké jej provozovali trampové již od prvorepublikových dob.

⁶¹ CUHROVÁ, Libuše: Dvacet let ve stínu. In: VANĚK, Miroslav. *Ostrůvky svobody: kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha: Votobia, 2002, s. 151.

⁶² VANĚK, Miroslav: Úvod. In: VANĚK, Miroslav. *Ostrůvky svobody: kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*. Praha: Votobia, 2002, s. 8.

⁶³ Tamtéž, s. 9.

1.4. Stručně o dějinách brněnského trampingu

1.4.1. Počátky trampingu na Brněnsku

Nádherná příroda okolí druhého největšího českého města přímo vyzývala k tomu, aby se i do těchto moravských končin rozšířil trampský fenomén, který má své kořeny před první světovou válkou v okolí Prahy, kde také nabyl velké popularity v letech po jejím skončení. Bylo tomu o několik let později – ve druhé polovině dvacátých let. Konkrétně v roce 1925 nebo 1926 – trampští pamětníci se zde poněkud rozcházejí: Bob Hurikán zmiňuje rok 1925,⁶⁴ avšak jeho brněnský kolega Mirek „Kami“ Karela uvádí rok 1926.⁶⁵ Podle obou trampských letopisců byl prvním brněnským trampem Lížek, ke kterému se postupně přidali i jeho kamarádi a položili tak základ trampingu na Brněnsku. Přirozeným cílem prvních brněnských trampů bylo údolí Svratky mezi Bystrčí a Veverskou Bitýškou, které v té době nebylo zaplaveno přehradou a nabízelo mnoho skvělých míst pro táboření v divokém údolí řeky mimo civilizaci. Toto údolí bylo sice divoké, avšak velmi dobře dostupné z Brna bez nutnosti využití železnice, což je dělalo dosažitelným pro nemajetnou dělnickou mládež – bývalé skauty, ze které se první trampové rekrutovali. *„Byli to vesměs dělníci-uční, obchodní příručí a také študáci. Těmto hochům již nevyhovovalo ježdění do přírody pod vedením a v organizaci a toužili po volnosti, samostatném rozhodování, ve kterém budou jednat podle svých vlastních představ a zálib.“*⁶⁶ Okolí Brna však poskytovalo mnohem více lokalit v té době trampům zasvěcených – například údolí Svitavy, Moravský kras – zejména okolí Jedovnic a Rudického propadání,⁶⁷ Českomoravskou vrchovinu či dokonce Vranovskou přehradu. Tramping na počátku třicátých let získal značnou popularitu a rozhodně nebyl zábavou několika nadšených jedinců – tento fenomén, jehož propagaci na Brněnsku Bob Hurikán adresuje pražským trampům,⁶⁸ dosáhl takové masovosti, že *„v letech 1928 – 30 jezdilo do Rokle každou sobotu dvě stě až tři sta trampů“*.⁶⁹

⁶⁴HURIKÁN, Bob: Dějiny trampingu. Praha: Novinář, 1990, s. 181.

⁶⁵KARELA, Miroslav. Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu) : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969, s. 5.

⁶⁶Tamtéž, s. 5.

⁶⁷Tamtéž, s. 5.

⁶⁸HURIKÁN, Bob: Dějiny trampingu. Praha: Novinář, 1990, s. 182.

⁶⁹KARELA, Miroslav. Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu) : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969, s. 6.

Počátkem třicátých let začali brněnští trampové objevovat a pravidelně navštěvovat další místa. Tak například v údolí řeky Jihlavy vznikla roku 1931 tramská osada *Rio de la Plata* a tramping se také rozšířil v okolí Dolních Louček.⁷⁰ První doloženou tramskou osadou, která jezdila do údolí Oslavy pod Levnov, tehdy zvaný Ketkovický hrad, byli Komáři, kteří vznikli roku 1936. Jiří „Lucan“ Skurovec však zmiňuje, že se do údolí Oslavy jezdilo údajně již dříve – od počátku třicátých let, přestože rozmach trampingu v této oblasti patří letem těsně předválečným.⁷¹

Brněnské prvorepublikové tramské osady se orientovaly zejména na sportovní aktivity – populární byl fotbal, ale i vodáctví či lukostřelba.⁷² Muzikální stránka trampingu však taktéž nebyla opomíjena – Bob Hurikán dokonce zmiňuje údajné pěvecké tramské večery v brněnském rozhlase.⁷³ Prvním brněnským tramským pěveckým sborem byli *Osamělci*, dále například *Royam boys* nebo *White Creek*.⁷⁴

Kontakty mezi trampy z celé Moravy i Čech dokládá například první moravská slezina, která se konala 29. až 31. srpna 1930 nedaleko Přerova. Ani moravskému trampingu se však nevyhnuly politické spory, které rozkmotřily ve třicátých letech v období Velké hospodářské krize české trampy. Spory mezi trampy propagujícími extrémně levicové názory komunistické strany a trampy apolitickými, kladoucími důraz zejména na staré tramské hodnoty a zásady, jako je svoboda a kamarádství a odmítajícími tahání politiky do trampingu, byly dle Boba Hurikána vyřešeny prosazením apolitických myšlenek, které i on sám zastával.⁷⁵

Ačkoli i brněnského trampingu se bezpochyby dotkly tzv. Kubátovy zákony,⁷⁶ které byly namířeny proti trampingu, neexistuje v dostupných pramenech zmínka o jejich jakémkoli specifickém dopadu na brněnský tramping.

⁷⁰KARELA, Miroslav. Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu) : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969, s. 6.

⁷¹LUCAN: Tramská historie řeky Oslavy. Padochov: Oslavské boudy, 2004, s. 8.

⁷²KARELA, Miroslav. Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu) : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969, s. 7.

⁷³HURIKÁN, Bob: Dějiny trampingu. Praha: Novinář, 1990, s. 182.

⁷⁴KARELA, Miroslav. Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu) : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969, s. 8.

⁷⁵HURIKÁN, Bob: Dějiny trampingu. Praha: Novinář, 1990, s. 182.

⁷⁶U starších generací a příslušníků vyšší třídy se trampové nesetkávali s pochopením, což vyvrcholilo zejména v roce 1931, kdy zemský prezident Hugo Kubát vydal vyhlášku „proti výstřelkům trampingu

Postupem třicátých let existovaly v trampingu dvě tendence – jednak byli trampové nuceni opouštět svá tradiční místa táboření a hledat si nová – nejen díky jejich přelidněnosti, ale i v důsledku zvyšujícího se počtu „*mastňáků*“ – obyvatel nevyznávajících trampské hodnoty, v návaznosti na módní trend víkendových výletů vyrážejících do míst do té doby tradičně trampských. Druhou tendencí pak bylo budování chat, které se často podobaly srubům a mohly souviset s tím, že trampové stárli a měli tendenci se usazovat a zvelebovat místo, na které pravidelně jezdili – tento trend byl ostatně patrný i později po druhé světové válce, jak vyplývá i z mého výzkumu.⁷⁷

1.4.2. Brněnský tramping v období druhé světové války

Druhá světová válka a vznik protektorátu Čechy a Morava rozhodně nebyla obdobím přejícím trampingu a volnému táboření v přírodě. Tramping byl válečným konfliktem téměř utlumen, údolí zpustla a trampský zpěv u táboráků utichl, avšak trampský fenomén v omezené míře pokračoval dál. Právě do tohoto období se datuje rozvoj trampingu v údolí Oslavy a Chvojnice – patrně první potlach na Ketkováku pořádala brněnská osada Netopýr 25. července 1943.⁷⁸ Na Chvojnici jezdily také osady *Caro*, *Roveři* a *Dravci*, které vytvořily první spojené osady – základ vzniku *Svazu brněnských osad* (SBO).⁷⁹

Tramping komplikovala nucená nasazení na práci do Německa, účast v ilegálním odboji či útěky do ciziny. Platil zákaz shromažďování a za rozdělání ohně, který mohl sloužit jako záchytný bod pro spojenecká letadla, hrozily přísné tresty.⁸⁰

a campingu.“ Trampům, kteří porušili toto nařízení, hrozila pokuta nebo trest odnětí svobody až na 14 dní. Prvorepublikovou společnost pobuřovala skutečnost, že mladí lidé obou pohlaví jezdí spolu neorganizovaně do přírody, kde vykonávají věci odporující dobrým mravům. Kubátova vyhláška vyostřila již tak vypjatou situaci, při které se část trampů zpolitizovala a začala se hlásit k levicovým politickým stranám. V následujících letech však plně udeřila hospodářská krize, díky které musely dokonce přestat vycházet trampské časopisy, a fenomén trampingu přestal být veřejnosti tolik na očích, což způsobilo, že byl roku 1935 Kubátův výnos zrušen. Viz. ALTMAN, Karel: Trampové a moc: K problematice postavení trampského hnutí ve společnosti od počátku 20. let do současnosti. In *Český lid* 87, 2000, s. 223 – 238. a WAIC, Marek.: Tramping v období velké hospodářské krize v Československu 1929-1934. Praha: Univerzita Karlova, 1987.

⁷⁷KARELA, Miroslav. Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu) : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969, s. 7.

⁷⁸LUCAN: Trampská historie řeky Oslavy. Padochov: Oslavské boudy, 2004, s. 8.

⁷⁹KARELA, Miroslav. Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu) : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969, s. 11.

⁸⁰Tamtéž, s. 11.

Obrázek 6: Pohled do údolí Oslavy u Ketkovického mlýna. Foto autor.

Svaz brněnských osad vznikl roku 1945. Trampských osad sdružených ve svazu bylo kolem dvaceti a svaz začal vydávat i první trampský časopis nazvaný *Tulák*. Tento časopis se udržel až do roku 1949, kdy byl nově nastoleným komunistickým režimem zakázán, vydavatelé byli nuceni zaplatit pokutu 1500 Kč a odevzdat cyklostyl a další vybavení určené k výrobě časopisu.⁸¹ Před rokem 1948 se SBO pokusil nechat evidovat jako legální trampská organizace a pod svoji záštitou oficiálně pořádat nejrůznější akce – to se však nepovedlo. Rozvoj brněnského trampingu ve vzdálenějších cílových lokalitách, například v údolí Oslavy ale i na Vysočině, přinesla taktéž nová, mladší, poválečná generace trampů.⁸²

1.4.3. Totalitní padesátá léta a tramping

Dalším pro trampy nepříznivým obdobím byla padesátá léta. Vládnoucí stalinistický režim vnímal jakékoli sdružování osob, zvláště neorganizované a vyjíždějící pravidelně do přírody, jako nebezpečné. Totalitní režim viděl v trampech potencionální zdroj protistátní aktivity, kterou mohli připravovat na svých vandrech mimo dozor bezpečnostních složek a nejrůznějších donašečů. K obavě z trampů přispěla i jejich výstroj,

⁸¹ KARELA, Miroslav. Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu) : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969, s. 11.

⁸² LUCAN: Trampská historie řeky Oslavy. Padochov: Oslavské boudy, 2004, s. 10.

často poskládaná z pozůstatků uniforem západních armád a ideové zakotvení trampingu v tematice Divokého západu i ve skautských hodnotách. Ačkoli nově nastolený režim mohl vnímat tramping jako politický boj proti buržoazní první československé republice, propagací trampského hnutí jako dělnického a tradičně zaměřeného levicově a tím některé, i když v žádném případě ne všechny, trampy dobře cílenou propagandou dostat na svoji stranu, uchopil režim trampskou problematiku z naprosto opačného konce a navíc mnohdy proti trampům používal stejné argumenty, jako prvorepublikoví mravokárci.⁸³

Nejčastější formou represe, se kterou se trampové setkávali, byla šikana ze strany řadových příslušníků Sboru národní bezpečnosti či jiných činitelů. Nejriskantnější byl pro trampy odjezd na „vandr“. Trampové se scházeli na městských nádražích, ze kterých se rozjížděli do míst v přírodě, kde obvykle tábořili nebo měli postavené chaty. Zde se stávali nejzranitelnější – bylo to jedno z míst, kde byla šance trampy snadno „pochytat“. Scénář byl obvykle takový, že příslušníci bezpečnosti kontrolovali trampům doklady, přičemž je zdržovali tak dlouho, až jim ujel vlak – často jediný, kterým se mohli do svého cíle v daný den dostat, což bylo účelem tohoto způsobu policejní šikany. Taktéž byli trampové prohledáváni a věci, které byly považovány za příliš „prozápadní“, jim byly zabaveny. Místo a čas byly logicky dané a pro bezpečnostní složky bylo velmi jednoduché „počíhat“ si při odjezdu na trampy – někteří trampové je však dokázali obelstít odjezdem z jiného brněnského nádraží:

„My jsme třeba přišli na pátý nástupiště, tam byli policajti, kontrola občanských průkazů, ne že jsme trampy, voni mohli kontrolovat kohokoliv.... kdekoliv..., ale protože byli po trampech jeli, tak kontrolovali trampy. Rozdělat usky, občanský průkazy vybrali, vedešli s nima pryč, přišli zpátky, až už vodjel vlak schválně. No tak to jsme teda všechno prožili. My jsme už nakonec pak jezdívali až z Heršpic. Vůbec jsme nejezdili pak z Hlavního nádraží.“⁸⁴

⁸³ ALTMAN, Karel: Trampové a moc: K problematice postavení trampského hnutí ve společnosti od počátku 20. let do současnosti. In Český lid 87, 2000, s. 228.

⁸⁴ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

Případy zadržení a odvezení k výslechu se taktéž v menší míře vyskytovaly, celkově však lze konstatovat, že moc neměla na trampy nic, čím by mohla odůvodnit tvrdší postup, než primitivní šikanu, spočívající v zdržování trampů kontrolou jejich dokladů. Občas se však někdo k výslechu dostal a jeden z narátorů vzpomíná i na údajné „protitrampské oddělení“ brněnské SNB.

„Mě se stalo jednou, že teda mě taky vodchytli - esli jsem něco řekl špatně nebo drze na svůj věk – a voctl jsem se na Lenince a tam dokonce už bylo zřízený, což jsem já do té doby nevěděl jenom z vykládání, tak zvaný protitrampský oddělení. Tomuto protitrampskému oddělení velel tehdá nadporučík Fousek. Tento člověk byl znám a dokonce se o něm zpívalo v některých trampskejch písničkách a já se octl přímo před Fouskem, ale vzápětí mě převelili do vedlejší kanceláře, kde mě na stovky otázek, na který se odpovídal samozřejmě nevím, neznám a podobně, zmlátili tvář tak do ruda, že jsem byl červenej jak Mikuláš a místo na čundr jsem potom mazal dom, načež jsem těžce vysvětloval rodičům, proč mám tak červený tváře a vylhával se z toho.“⁸⁵

Po úspěšném odjezdu ven z města měli trampové vyhráno pouze z části. Setkání s příslušníkem Sboru národní bezpečnosti, ale třeba také s lesníkem, automaticky znamenalo kontrolu dokladů. Horší bylo, pokud byli trampové vyzváni k opuštění tábořiště. Čím více trampů bylo pohromadě, tím větší bylo riziko, že na sebe upoutají pozornost a budou pronásledováni. Nejvíce riskantní pak bylo, pokud se trampové pokusili zorganizovat potlach. *Minipotlach na Ferryho claimu* z roku 1951 byl například brzy z rána rozehrán příslušníky SNB, které na trampy přivolal nadlesní.⁸⁶

Dle vzpomínek Jiřího „Cancáka“ Procházky bylo pronásledování trampů pověstné spíše pro oblast Čech než pro okolí Brna a zná je zejména z vyprávění. *„Já jsem o represích slyšel, byly, jistě, vobstoupený potlachy, vobčanský průkazy, do nákladních aut, rozvezení po dvacetikilometrové vzdálenosti, ale já, mě toto jako nepotkalo nikdy, to bylo spíš v Čechách asi.“⁸⁷*

⁸⁵ Rozhovor s Karlem „Kadylkem“ Stoučkem vedl Oto Polouček 13. 12. 2013.

⁸⁶ VINKLÁT, Pavel.: Kronika trampingu v Jizerských horách 1934-2004. Liberec: Knihy 555, 2004, s. 59.

⁸⁷ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

Asi nejznámější zásah bezpečnostních složek proti trampům, který se mohl stát zdrojem mýtů o rozvážení trampů nákladními auty, pochází až ze začátku šedesátých let. „Krvavý potlach“ v Jetřichovicích na Děčínsku se konal 6. 7. 1963.⁸⁸ Povolení k pořádání potlachu místním MNV i lesní správou bylo na poslední chvíli bezdůvodně zrušeno a potlach, na který se sjelo několik tisíc trampů, byl rozehnán příslušníky SNB a Lidových milicí. Mnoho trampů, včetně dívek, bylo do krve zmláceno a rozvezeno do vzdálenosti 30 km od potlachu a tam vyhozeno z auta uprostřed pustiny.⁸⁹

O tom, že od stalinistických padesátých let se již mnoho změnilo, však svědčí skutečnost, že tento brutální zásah vedl k tomu, že příslušníci redakce Mladého světa byli při své stížnosti na ministerstvu vnitra vyslyšeni (nutno podotknout, že jednali s civilisty, nikoli s příslušníky bezpečnostních složek) a následná diskuze vedla k návrhu vynětí trampů z „černé listiny“ Ministerstva vnitra, které však nakonec nebylo realizováno. Represe včetně zásahů proti potlachům – i když již ne tak brutálním, jako byl ten jetřichovický – tedy pokračovaly nadále. Proti jednomu z dalších zásahů protestovali i spisovatelé Jan Drda a Jan Otčenášek, tedy vysloveně prorežimní spisovatelé.⁹⁰

Nepříjemné pro trampy bylo, když dostali z nejrůznějších důvodů trvalý zákaz táboření na místě, na které dosud jezdili. Například jihlavské osadě *Švencíři* bylo jejich obvyklé tábořiště zabráno pro pořádání pionýrských táborů⁹¹ a osadě *Stříbrný Tomhavk* z Ústí nad Labem zabavil bezdůvodně MNV jejich svépomocí vybudovaný srub.⁹²

Naprostým tabu se pro trampy taktéž staly pohraniční oblasti, ve kterých bylo zřízeno přísně střežené hraniční pásmo, v případě cílových oblastí brněnského trampingu se jedná například o Podyjí.

Atmosféra padesátých let, nepřející jakémukoli individuálnímu i organizovanému sdružování jakékoli skupiny obyvatel, která stála mimo struktury podřízené totalitní moci, paradoxně přivedla k trampování i nové skupiny osob, které dosud netrampovaly. Jednalo se o příslušníky rozpuštěných skautských organizací, kteří se odmítli začlenit do oficiálních

⁸⁸PONCZA, R. Krvavý Potlach 1963. [online]. [cit. 18. prosince 2014]. Dostupný z WWW: <<https://sites.google.com/site/nastramp/historie/krvavyopotlach1963>>.

⁸⁹TUNKL, Jirka: Tramping v době rudého temna II. In: Tramp 12, 1995, č. 3, s. 10.

⁹⁰Tamtéž

⁹¹Osada „Švencíři“. Tramp 11, 1994, č. 5, s. 5.

⁹²T. O. Stříbrný Tomhavk. In: Tramp 11, 1994, č. 8, s. 9.

mládežnických struktur, jako byl svaz mládeže či pionýr. Mnoho bývalých skautů zvolilo raději formu sdružování bez pevnější organizace, začalo jezdit do přírody individuálně a často se dostalo do kontaktu s vyznavači trampingu, zakládali tramské osady, či se přidávali k osadám již existujícím. Pouze málo trampů zlomila policejní šikana a celkově horší podmínky k trampování tak, že se vzdali své záliby. Častějším důvodem k ukončení aktivního trampování bylo u mnoha trampů spíše zakládání rodiny, zařazení do pracovního procesu a s tím spojený nedostatek času. Další obvyklou příčinou k (dočasnému) přerušení tramské činnosti byl nástup do výkonu povinné vojenské služby, zvané trampy „zelený vandr.“ Taktéž v řadách trampů byli takoví, kteří před životem v nesvobodě raději zvolili možnost emigrace - možná díky zálibě v trampingu se onou „zemí zaslíbenou“ často stávaly Spojené státy americké. I přes nemalý počet osob, které s trampováním přestaly, vedla dobová situace k tomu, že se osady stáhly a „žily více pro sebe“,⁹³ přestaly se sjíždět na velké potlachy, vydávat tramské časopisy, ale své záliby v trampingu se nevzdaly.

Tramský fenomén přes četné komplikace přežíval dále a i v Brně existovalo mnoho tramských osad. Tradičním místem setkávání trampů byla hospoda zvaná „U Gregora“ na Zelném trhu⁹⁴ a nebo hospoda *Na Rybníčku* v ulici Rybníček.⁹⁵ Rozmáhá se tramping v údolí Oslavy a Chvojnice, kam začínají jezdit i trampové z bližšího okolí – například z Rosic nebo ze Zbýšova.⁹⁶ Velmi populární se zde stala občerstvovna *Kantýna*, kterou již v roce 1933 zřídil v Ketkovickém mlýnu mlynář Vydra za účelem poskytovat občerstvení kolemjdoucím lesním dělníkům, sedlákům, turistům a později zejména trampům.⁹⁷ Na Chvojnici uspořádala v roce 1952 nebo 1953 SBO velký potlach, na který přijeli dokonce trampí až ze Slovenska.⁹⁸

⁹³ Znáte osadu Rowers. Brněnský tulák 1990, č. 2, s. 2.

⁹⁴ KARELA, Miroslav. Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu) : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969?, s. 15.

⁹⁵ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

⁹⁶ LUCAN: Tramská historie řeky Oslavy. Padochov: Oslavské boudy, 2004, s. 12.

⁹⁷ Tamtéž, s. 12.

⁹⁸ KARELA, Miroslav. Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu) : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969?, s. 15.

Mezi brněnské trampské osady, aktivní v této době, patřila například T.O. a trampský pěvecký sbor Vavasatch vzniklý roku 1944, na Ketkováku měla tradiční stálé tábořiště osada Hradáci, pojmenovaná podle tamního hradu a jezdící „ven“ od roku 1954. Dále existovala například v roce 1951 vzniklá osada Toronto, která vyrážela do nejrůznějších míst v okolí Brna a utužovala kontakty s dalšími osadami. Z mimobrněnských osad lze zmínit například T. O. Toulaví kocoři, jejíž členové pocházeli z Březníku a Kralic nad Oslavou.⁹⁹

Obrázek 7: Pamětní desky zesnulých trampů, kteří odešli, jak se mezi trampy říká, „na věčný vandr“. Foto autor.

⁹⁹KARELA, Miroslav. Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu) : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969?, s. 16.

1.4.4. *Tramping v šedesátých letech*

Šedesátá léta přinesla další rozvoj trampingu jako čas celkového uvolňování režimu a nového probuzení mnoha nejrůznějších kulturních aktivit. V této době vznikalo mnoho nových osad a začala trampovat řada příslušníků mladé generace.¹⁰⁰ V časopise *Mladý svět* se začala objevovat pravidelná rubrika o trampingu.¹⁰¹ Určitá liberalizace, která umožnila novou „renesanci trampingu“, však neznamenal, že by tento fenomén přestal být režimu trnem v oku. První pokusy o dialog neznamenal, že by trampové přestali být šikanováni, jak dokládá i výše zmíněný „*krvavý potlach*“.

O dialog se pokusili redaktoři tramské rubriky časopisu *Mladý svět*, kteří se sešli s náčelníkem krajské správy Veřejné bezpečnosti podplukovníkem Ticháčkem a zástupcem Ministerstva vnitra podplukovníkem Novákem. Schůzka skončila fiaskem a absencí jakékoli diskuze - podplukovník Novák prohlásil, že trampové budou „*i nadále pronásledováni a zavírání*“, což odůvodňoval tím, že se nošením US toren hlásí k nepřátelům socialismu. Toto prohlášení bylo doplněno „*kubátovskými*“ argumenty o mravní pokleslosti. Změnu poměrů však dokládá skutečnost, že se redakce *Mladého světa* postavila za trampy a jejich rubrika *Táborový oheň* byla beze změn vydávána dále.¹⁰²

Vztah oficiálních struktur k trampingu získal v šedesátých letech dvě vedle sebe fungující podoby. Jedna z nich – zastoupená převážně tiskem v čele s *Mladým světem* a *Literárními novinami*, ale i příslušníky základních buněk ČSM - tedy činiteli, kteří v této době reprezentovali více liberalizovanou tvář současného režimu - umožnil onu „renesanci trampingu“. Například pod hlavičkou ČSM se konal v šedesátých letech tramský potlach přímo v pražské Lucerně, kterého se účastnilo přibližně pět tisíc osob.¹⁰³ Druhou podobu pak představovaly bezpečnostní složky, které nemínily ze svých pozic ustoupit a tvrdě proti trampingu vystupovat.

¹⁰⁰TUNKL, Jirka: Tramping v době rudého temna II. In: *Tramp* 12, 1995, č. 3, s. 10.

¹⁰¹ALTMAN, Karel: Trampové a moc: K problematice postavení tramského hnutí ve společnosti od počátku 20. let do současnosti. In *Český lid* 87, 2000, s. 229.

¹⁰²TUNKL, Jirka: Tramping v době rudého temna II. In: *Tramp* 12, 1995, č. 3, s. 10.

¹⁰³Tamtéž.

Prostor pro tramping v oficiálním tisku a akce, jako byl potlach v Lucerně, měly bezpochyby silný psychologický účinek a dodaly trampům odvalu, která jim pomohla čelit druhé podobě vztahu oficiálních struktur k trampingu reprezentované zejména bezpečnostními složkami. Bezpečnostní složky nemínily měnit svůj vztah k trampingu a svoje reakce na existenci tohoto fenoménu. Tramping se však díky celospolečenské situaci měnil, na což musely bezpečnostní složky reagovat, pokud nemínily upustit od svého postoje. Výsledek byl ten, že „renesance trampingu“ v šedesátých letech donutila bezpečnost k tvrdším zásahům, jelikož dosavadní praktiky zřejmě přestávaly být efektivní, což vedlo k výše zmíněnému tzv. krvavému potlachu.

Obrázek 8: Emblém T. O. Příboj. Kronika T. O. Příboj. Sv. 1., s. 1.

I na Brněnsku se však opět trampovalo volněji a bylo možno oficiálně pořádat večery trampských písní. Tramping díky rozmáhající se trampské písni získal větší publicitu a v tisku se o něm psalo i jinak než negativně – objevují se články osobností hlásících se k trampingu, jako byl Géza Včelička či Jaroslav Foglar.¹⁰⁴ V Brně nově vznikají například trampské sbory *Příboj*, *Tornado* či *Mariňáci* a pro brněnský tramping byl také bezpochyby významný vznik *Spojených trampských osad* zvaných *Monzun* 24. ledna 1963. Tento svaz založilo celkem čtrnáct osad – například *Divocí kanci*, *Netopýr* nebo *Toulavý pardál*. „Kami“ však právě v souvislosti se založením *Monzunu* zmiňuje vznik určitých generačních

¹⁰⁴KARELA, Miroslav. Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu) : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969?, s. 21.

rozdílů mezi konzervativnějšími staršími trampy a mladou generací, které založení tohoto svazu provázely. Svaz tramských osad *Monzun* se proslavil zejména pořádáním tradičních *Večerů tramských písní* v Ujčově – první ročník se konal roku 1965.¹⁰⁵ Volnější období konce šedesátých let umožnilo, že se *Svaz tramských osad Monzun* mohl rozšířit a přeměnit na *Svaz brněnských osad Monzun* a obnovit taktéž vydávání časopisu *Tulák*. SBO *Monzun* byl obnoven 1. 3. 1967 za účasti osad jako *Vavasatch*, *Pavouk* či *Mariňáci*, které se přidaly k původnímu svazu tramských osad *Monzun*. Prvním šerifem SBO *Monzun* byl zvolen Jura Cancák a kromě pravidelných slezin se SBO v roce 1968 pustilo i do organizování veřejných večerů tramských písní v Brně.¹⁰⁶

V šedesátých letech docházelo k další generační obměně a mnoho mladých začíná s trampingem bez obav, že budou na nádražích naháněni bezpečnostními složkami jako o desetiletí dřív. Údolí Chvojnice a Oslavy si sice prošlo od roku 1960 obdobím budování vojenské základny, kdy byl přístup do lesů i údolí pod Levnovem omezen a pořádány razie proti trampům zejména zásluhou trampům nepřejícího majora. Po jeho výměně se však situace zklidnila a nový major Zedníček naopak vycházel trampům vstříc. Tradičními, dnes již však zapomenutými potlachovišti této doby byla například místa zvaná „*U hrušky*“ a „*U Lipky*“.¹⁰⁷

¹⁰⁵ KARELA, Miroslav. *Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu)* : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969?, s. 22.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 23.

¹⁰⁷ LUCAN: *Tramská historie řeky Oslavky*. Padochov: Oslavské boudy, 2004, s. 23.

1.5. Brněnský tramping a tzv. normalizace

Tzv. normalizace, jejíž politický a společenský kontext byl již charakterizován, je stěžejním obdobím pro můj výzkum brněnského trampingu, a tudíž považuji za nezbytné nastínit obraz podoby zkoumaného fenoménu v této éře. Jelikož existuje ne příliš velké množství literatury zabývající se trampingem v sedmdesátých a osmdesátých letech, jsem nucen čerpat zejména z pramenné základny dostupné pro můj výzkum. Jednou z mála publikací, ve kterých trampové toto období reflektují, je Lucanova *Tramprská historie řeky Oslavky*, ve které je zdůrazňována spíše určitá negativní proměna trampingu související s celkovou materializací společnosti a únikem do soukromé sféry.

„Chodili jsme do kantýn a do hospůdek, kde jsme všechno dostali, scházeli jsme se. Dneska se zavíráme na chajdách a máme všechno, co měli v těch hospůdkách. Buřty, konzervy, pivo, víno, rum i cigarety. Pro děti limonády. A pak se divíme, že nikde nikdo není. Začalo se soukromničit. Dřív nám v hospodách za hraní kupovali panáky, dneska poslouchají televize. Málo kde se smí hrát. Všechno souvisí se vším. A tak jsme rádi, že máme kam jezdit, že nás ještě pár zůstalo, co máme stejnou krevní skupinu.“¹⁰⁸

Soudobé trendy společenského života za normalizace, mezi něž lze řadit uzavírání se do soukromí, materializaci, motorizaci či chataření lze vidět i ve výše zmíněné reflexi podoby trampingu. Naproti tomu nelze ani u Lucana, ani v jiných pramenech zachytit vliv politické situace na tramping, který sice nebyl režimem podporován, ale na rozdíl od padesátých let nijak výrazně potlačován a persekuce byly spíše ojedinělé.¹⁰⁹ Případné pronásledování trampů souviselo spíše s iniciativami bezpečnostních složek na lokální úrovni, kdy se stupeň jejich aktivity různil, což lze doložit i vzpomínkami narátorů. Ti, kteří si oblíbili údolí řek v oblasti západní Moravy, nepamatují jakékoli výrazně větší represe v tomto období: *„Ne já osobně ne, to si nevzpomínám, že by nás někdy někde naháněli, jo jednou, vlastně to bylo v Ořechově u Brna, to bylo někdy v osmdesátém druhém, nebo, kdy tak tam měli potlach a tam přijeli policajti a v klidu bez nějakých donucovacích prostředků to prostě rozehnali, jo, neměli jste to povolený a todlencto.“¹¹⁰*

¹⁰⁸ LUCAN: *Tramprská historie řeky Oslavky*. Padochov: Oslavské boudy, 2004, s. 26.

¹⁰⁹ ALTMAN, Karel: *Trampové a moc: K problematice postavení tramprského hnutí ve společnosti od počátku 20. let do současnosti*. In *Český lid* 87, 2000, s. 232.

¹¹⁰ Rozhovor s Jindřichem „Benem“ Benkovičem vedl Oto Polouček 23. 1. 2014.

Jinou zkušenost zmiňuje trampka, která pravidelně vjížděla i do oblasti okresu Blansko a vzpomíná, že zde trampové Veřejnou bezpečností pronásledovaní byli: „*Policajti nás samozřejmě dost jako pronásledovali a hlavně na Blanensku, tam měli trampí s policajtama velký problémy.*“¹¹¹ Vzpomíná i na průběh policejního zásahu: „*Nebo že opravdu nás přepadli na potlachu a začali nás jako kontrolovat, ale ono přepadli, samozřejmě ti policajti byli děsně naivní a hloupi, protože si pamatuju, že jeli třeba na ten náš potlach támhle do opatovickýho údolí večer, kdy museli svítit jejich auta a oni projížděli dvanáctikilometrovým údolím kdy ty světlometry byly vidět po okolních lesích jo, takže kluci, kteří neměli opuštěk, lidi, kteří neměli vobčanky, ti všichni stačili zdrhnout a na tom místě našli jenom lidi, kteří teda říkali že jako se jim nic nemůže stát, jo, nebo eee, pak ale byly ještě jiný situace, to jsem zažila na Blanensku, že když teda takováhle přepadovka se odehrála někde na potlachu, tak oni si z těch občanek opisovali jména a vytvářeli si z nich ti policajti seznamy, a já jsem třeba zažila tuhle situaci a protože jsem se nechtěla na ten seznam dostat, tak jsem tomu policajtovi, a ona to byla pravda, já jsem u sebe, když jsem seděla u toho ohně občanku neměla, měla jsem ji támhle někde v báglu ve stanu, tak jsem prostě tomu policajtovi řekla, že si pro tu občanku půjdu, šla jsem do toho stanu ale z toho stanu už jsem nevyšla, a říkala jsem si, no když sem přijdou, tak sem přijdou, ale oni tam nepřišli takže nikdo z těch policajtů si, vůbec jako se nepřesvědčil, že u ohně nesedijou všichni lidi, a že teda všechny nemaj zkontrolovaný a že si je všechny teda nezapsali. To už se o tom nepřesvědčili, ale prostě i tohle bylo na tom to nepříjemné, že jsme se snažili třeba se nedostat na jejich seznamy no.*“¹¹²

Z výzkumu vyplývá, že podstatnou roli hrály, jak již bylo řečeno, odlišnosti postojů nejrůznějších představitelů moci či bezpečnostních složek v jednotlivých regionech, stejně jako individuální kontakty a „známosti“ trampů či trampských osad s představiteli místní samosprávy či bezpečnostních složek. Podobný případ kontroly Veřejné bezpečnosti mohl vypadat jinak v regionu, jako byl blanenský, kde byli zřejmě trampové terčem pronásledování a také zde nejspíše vládl obecně tvrdší režim, a jinak například na Náměštsku, kde byl tento vztah volnější.

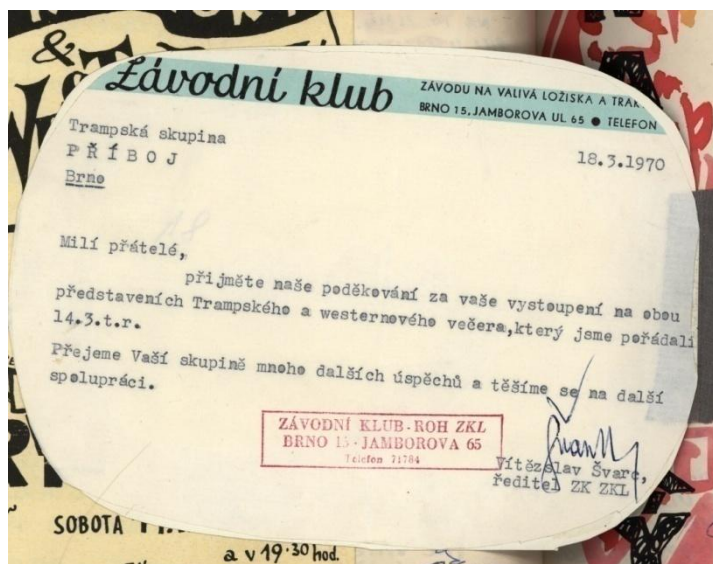
¹¹¹Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

¹¹²Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

Na odlišnou a volnějši podobu kontroly trampského potlachu Veřejnou bezpečností, než popisovala trampka Dibla, vzpomíná Ben, který se svou trampskou osadou 4B pravidelně tábořil u Jasenice u Náměště nad Oslavou a ve vzpomínce zmiňuje i ony kontakty, které mohly trampům pomoci překonat oficiální požadavky dané doby, jako bylo například povolení potlachu Místním národním výborem:

„Přijeli policajti na kontrolu, jak je ten Honza, ten bejvalej starosta vodil po lese, tak nakonec tam stejně jako zabloudili, seděli tam já nevím půl hodiny, my jsme o nich věděli, jo zrovna šly vtipy o policajtech. Přišli tři tam, byli jo, starej Jarda a dva mladí policajti k němu, my jsme měli s něma dobrej vztah, to tenkrát sto musel hlásit, mít na národním výboře povolení, to povolení musel donést do Náměště na četnickou stanici, tam ti dali razítko, že je sportovní hry, my jsme tomu říkali, jo, že je jako povoleno a hotovo. No a říkám jeden rok se rozhodli se tam za náma vypravit, protože Honza jim říkal, to jsou slušní chlapi, voni tam nepijou, mají tam jenom limonády a mlíko, a napřed sem normálně vzal konvu, nafasoval v Jednotě, ta tam do dneška funguje, pak přišli na řadu buřtíky to byla taky sranda. Teď přišli k tomu vohňu, „ty vole, vy tady fakt nemáte nic k pití?“ No, nemáme, tamdle jsou Zonky a tady je konev mlíka tak si naber a toto, „no to snad není pravda, ten Honza nám nelhal.“ Říkám, no nelhal, tak jako vy jste viděli to zvadlo všude napsáno prohibice. „Jo no a mysleli jsme si, že si děláte srandu, tak občanský průkazy.“ Říkám, chlapi, je nás tady čtyřicet, to než se to se sepíšete, bude ráno, a my budem mít po programu, sedte tady, poslouchajte chvílku, a tady si vezte dva tři můj jako šerifa a tady tohoto a zbytek si tam něco vymyslete, nebo co. „No tak to ne, to nejde,“ páám, proč by to nešlo. „Hm to nejde, tak víš co, přepiš si to sám a příští týden nám to dodej.“ Říkám, já to sepisovat sice můžu, ale každej druhej mně řekne: „a co je ti potom?“ „No to nevadí, a bylo vyřízeno jo.“¹¹³

¹¹³Rozhovor s Jindřichem „Benem“ Benkovičem vedl Oto Polouček 23. 1. 2014.

Obrázek 9: Poděkování trampské skupině Příboj za účast na „Trampském a westernovém večeru“, zaštitěný závodním klubem ROH. Kronika T. O. Příboj, sv. 1., s. 29.

Jak zmiňuje i Ben, ke specifickým rysům tohoto období autoritativního režimu tzv. normalizace patřila nutnost oficiálního povolení místní samosprávou jakékoli akce, na kterou se sjelo více lidí. Nutnost těchto oficiálních posvěcení a povolení doplňuje u větších, organizovaných událostí potřeba záštity oficiální organizací, jako bylo například SSM nebo ROH. Jak dokládají záznamy v trampských kronikách (viz obrázek 8), za předpokladu této oficiální záštity bylo možno v období tzv. normalizace pořádat nejrůznější akce, jako byly například večery trampských písní (k významným pro brněnský tramping lze zmínit například pravidelnou *Náměšťskou placku*¹¹⁴ či *Večery trampských písní v Ujčově*,¹¹⁵ k celostátním, přesahujícím trampskou komunitu, patřil festival *Porta*). Nutnost záštity oficiálními organizacemi a získávání povolení k pořádání akcí se jeví jako mnohem výraznější specifikum období tzv. normalizace než represe, které, ač se vyskytovaly – v některých regionech více, v jiných méně –, nepatří k výrazným prvkům vztahu moci k trampingu v dané době. Ačkoli povolení nebylo samozřejmé – viz například zabránění místní organizace SSM v Křižínkově v pořádání „Mikulášského mecheche“¹¹⁶ T.O. Rowers Brno –, s oficiální záštitou bylo zjevně možné pořádat i relativně velké akce. Vše však mělo své meze, jak dokládá vzpomínka Kadylka, který se dle svých slov pokusil neúspěšně zorganizovat rozsáhlý koncert trampských skupin zvaný

¹¹⁴ ALTMAN, Karel. Hudba a zpěv jako činitelé integrace trampského hnutí. *Folia ethnographica* 48, č. 2., s. 37.

¹¹⁵ Rozhovor s Danou „Díblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

¹¹⁶ Kronika T. O. Rowers Brno. Sv. 1., s. 132.

Kotel 77 v roce 1977 v Brně. Jelikož akci pojal relativně megalomansky včetně spolupráce s televizí a zapůjčení historické tramvaje, byl zavolán „*velmi náhle na krajskej výbor a tam mně řekli, co si to dovoluju a s okamžitou platností zakázali sebrali, všechno zrušili, a ta věc se 14 dní před datumem nekonala a já jsem dostal významnou důtku*“.¹¹⁷

Na druhou stranu skutečnost, že rozvíjející se tramské skupiny, jako byl například Příboj, dostaly možnost vystoupit i v rozhlasu¹¹⁸ či televizi,¹¹⁹ lze konstatovat, že případná omezení se zřejmě týkala spíše výstřelků a tramské hudbě, na rozdíl od jiných hudebních žánrů, nebyly kladeny překážky, pokud aktivity s ní spojené nepřekročily určitou mez. Jistým limitem pro rozvoj tramské hudby jako jednoho z atributů trampingu však také byly povinné přehrávky, tedy zkoušky před komisí, bez kterých nebylo umožněno hudebníkům oficiálně vystupovat. V souvislosti s přehrávkami kapely Příboj lze zmínit taktéž výskyt dalšího omezení, a to je požadavek na přejmenování skladby *Vlak bez naděje*, vybrané do finále soutěže tramské a folkové hudby Porta. Z ideologických důvodů byl zřejmě navrhován optimističtější název *Kola nocí hřmí*.¹²⁰ Tyto limity se však týkaly zřejmě spíše situací, kdy tramská hudba postoupila od nezávazného hraní u táborových ohňů do prostředí bližšího masové populární kultuře. Do těchto dimenzí, nehledě na nutná razítka a přehrávky, však již od šedesátých let aktivně vstupovala, což, jak píše Lucan, vedlo často i k její přílišné komercializaci a proměně, která nebyla konzervativnějšími trampy často vítána.¹²¹

Ačkoli tramské koncerty byly běžně pořádány, nevyhnuly se zřejmě snaze kontrolovat a sledovat chování osob na nich, což ostatně bylo specifickým rysem autoritativního režimu. Jak vzpomíná Miroslav Vaněk, podezřelá osoba, poslouchající hovor trampů na koncertě, byla snadno vnímána jako spolupracovník Státní bezpečnosti.¹²² Trampka Dibla pak zmiňuje, že někteří její trampští kamarádi byli kontaktováni StB s nabídkou spolupráce.¹²³

¹¹⁷ Rozhovor s Karlem „Kadylkem“ Stoudkem vedl Oto Polouček 13. 12. 2013.

¹¹⁸ Kronika T. O. Příboj. Sv. 1., s. 45.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 186.

¹²⁰ Tamtéž, s. 163.

¹²¹ LUCAN: Tramská historie řeky Oslavky. Padochov: Oslavské boudy, 2004, s. 26.

¹²² VANĚK, Miroslav (1956-). Paměti tuláků Zbýšovska. Bačice, 2005, s. 76.

¹²³ Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

I přes jistá omezení, související s nástupem tzv. normalizace a utužením poměrů počátkem sedmdesátých let, jako byl zákaz trampských časopisů Tramp a Tulák a dočasné omezení trampské rubriky Táborový oheň v časopise Mladý svět, lze z výzkumu vyvodit, že tramping byl cílem represí mnohem méně než v padesátých letech a spíše se situace podobala letům šedesátým. Za určitých podmínek souvisejících se snahou o kontrolu moci nad veškerým děním mohly být organizovány veřejné koncerty trampské hudby s tím, že moc zasáhla až po překročení určité míry a také zde zřejmě, což dokládá pravidelné pořádání Porty a na druhou stranu zákaz podobné události v Brně, hrály podstatnou roli individuální aktivity konkrétních orgánů moci či konkrétních lidí, stejně jako osobní kontakty a známosti. Nikoli eliminace, ale snahy o kontrolu přinášející specifické podoby omezení, jako požadované přehrávky či přejmenování skladeb, se objevovaly v situaci, kdy významný atribut trampingu – trampská hudba – se dostával do hledáčku moci pro svůj potencionální vliv na veřejnost. Na podobu trampingu jako takového pak spíše než zásahy moci měly vliv změny ve společnosti, jako je anonymizace, únik do soukromé sféry ale i snazší dostupnost materiálních hodnot, jako je auto či chata.

2. EMPIRICKÁ ČÁST

2.1. Úvod do empirické části

V následující části této práce se pokusím prezentovat sondu do světa trampů, kteří se své zálibě aktivně věnovali v průběhu období tzv. normalizace. Na základě rozhovorů a dalších pramenů se pokusím rozebrat základní pilíře, na kterých stál jejich život spjatý s participací na specifickém fenoménu, jakým tramping byl a je.

Nebude možné se ubránit přesahu mimo zkoumané období, jelikož život narátorů a jejich trampské aktivity nebyly v žádném případě izolovány lety 1969 a 1989, ale přesahovaly zkoumané období oběma směry, a tak i pojednání o nich bude přesahovat dané období, aby nebylo vytrženo z kontextu. Ačkoli měl tramping v období tzv. normalizace své specifické rysy odlišné od období dřívějšího i pozdějšího, hranice nelze stanovit přesně a případné změny, ať již podmíněné vnějšími událostmi či generační obměnou, měly pozvolný charakter, což logicky vyplývá z toho, že se jednalo o fenomén převážně se vyznačující absencí oficiální organizace, který nešlo ze dne na den měnit jakoukoli vyhláškou či nařízením.

V první kapitole empirické části budu brát zřetel zejména na osobní život narátorů. Rozebrána bude cesta, jakou se narátoři k trampingu dostali, jak na jejich zálibu reagovala jejich rodina a zda měl tramping vliv na jejich další osobní či profesní život. Zvláště u této kapitoly bude nevyhnutelný přesah mimo zkoumané období, jelikož část narátorů začala s trampem výrazně dříve než v sedmdesátých či osmdesátých letech. Příslušnost narátorů k rozdílným generacím nenabízí pouze zařazení počátků jejich trampování do kontextu doby, ale i mezigenerační srovnání.

Dále budu pojednávat o vnímání trampingu jednotlivými narátory. Důraz bude kladen na prvky, které z pohledu jednotlivých narátorů symbolizují tramping, a probírána bude i míra jejich sebeidentifikace s trampským hnutím. Tuto část práce taktéž nelze z několika důvodů omezit pouze na zkoumané období. Jednak je to tím, že narátoři zpravidla prezentují svoje současné názory a postoje, které sice mohou přetrvávat ze zkoumaného období, ale taktéž mohly být později modifikovány.

Jak již bylo řečeno, vzpomínky jako pramen je nutno brát jako současnou prezentaci, nikoli jako rekonstrukci prožitých událostí, stejně tak postoje a názory narátorů je nutno vnímat jako současné, nikoli jako názory přesně korespondující s těmi, které měli ve zkoumaném období.

Ačkoli nemůže být cílem práce zobecňovat subjektivní postoje jednotlivých narátorů, nevyhnu se určitému srovnání a zařazení do kontextu, jakožto i porovnání s dobovými prameny – kronikami a časopisy, které mohou ukázat náhled na podobu trampingu v dané době, a porovnat ji s tím, jak nyní narátoři trampingu vnímají a prezentují podobu trampingu v minulosti.

Druhá část práce bude mnohem více zaměřena na zkoumané období a zaměří se na praktické stránky života trampů. Budu brát zřetel na rozvoj trampských aktivit, každodennost trampských osad, způsob života uvnitř trampské komunity, zvyky i způsob výprav do přírody s pokusem identifikovat prvky specifické pro tzv. normalizaci za použití vzpomínek i dalších pramenů.

Třetí část se pak zaměří na to, jakým způsobem trampingu ovlivňoval systém. Pomocí vzpomínek i dalších pramenů se pokusím charakterizovat, zda existovaly nějaké limity či omezení, se kterými se trampingu v období tzv. normalizace potýkal. Probíráno bude také vztah trampingu a mládežnických či jiných oficiálních organizací.

Mnohé paralely můžeme vidět v prvním setkání s trampingem u dvou nejstarších narátorů. Rintů a Cancák se oba narodili ve třicátých letech a dětství tedy prožili v podmínkách zásadně odlišných od mladších narátorů. Meziválečné období a následnou druhou světovou válku prožili ve svých dětských letech. Oba pocházejí z rodin drobných živnostníků – Cancákovy rodiče měli krejčovskou živnost v Brně–Židenicích a Rintů pocházel z rodiny hodináře. Prvotní kontakt s trampingem byl u obou taktéž podobný – spojený se zrušením skautingu počátkem padesátých let.

Rintů se ke skautingu dostal již ve věku osmi let, kdy absolvoval před druhou světovou válkou jeden tábor a následně pokračoval v ilegálním skautingu za války a vydržel v 16. oddílu z Brna–Žabovřesk až do jeho rozpuštění.

„A pak přišel den, nevím jestli to bylo v padesátém roce, nebo, kdy prostě nás pozval na takovou velkou schůzi, kde nějaký člověk prohlásil, že skaut jako takový přechází pod svaz mládeže, a že jako bude činnost naprosto stejná, akorát že teda ty khaki košile vyměníme za modrý, a tu lilku že vyměníme za odznak svazácký, jinak náplň práce, a všechno že bude stejný. No a tím pádem pro nás jako tohleto skauting skončil a začli jsme trampovat no.“¹²⁴

Místo přechodu pod křídla režimního Československého svazu mládeže se narátor spolu se svými skautskými kamarády rozhodl pokračovat ve své zálibě individuálně, což jej přivedlo k trampingu. Jeho život je spjat s osadou *Vavasatch*, která deklaruje svůj skautský původ i v časopisu *Tramp* z roku 1969.¹²⁵

Na rozdíl od Rintů, kterého do skautu přivedli zřejmě v osmi letech jeho rodiče, se Cancák ke skautingu dostal až po válce. Prvotní impulz zde přišel taktéž ze strany rodičů, kteří jej přihlásili na dětský tábor. Tento tábor sice nebyl skautský – narátor však vzpomíná na to, že jej ovlivnil na celý život tím, že poznal pobyt v přírodě. Přestože tábor nebyl skautský, jako na svůj vzor Cancák vzpomíná na tamního vedoucího, který působil i ve skautském oddílu a předával dětem na táboře skautské hodnoty. Ke skautingu se dostal až později přes kamaráda, který jej nalákal do skautského oddílu. Tento skautský oddíl však dlouho nevydržel a byl v roce 1950 taktéž zrušen. Zkušenosti z dětského tábora

¹²⁴ Rozhovor s Jiřím „Rintů“ Záborským vedl Oto Popouček 11. 9. 2014.

¹²⁵ Rozhovory. *Tramp* 1969, č. 1., s. 33.

a setkání se skautskými hodnotami bylo pro Cancáka prvním impulzem k tomu, aby začal rozvíjet podobnou činnost neorganizovaně. Na rozdíl od Rinti však nepokračoval dále s bývalými členy svého skautského oddílu, ale svou první tramskou osadu *Toronto* založil s podobně smýšlejícími spolužáky ze střední průmyslové školy. Rozpuštění skautských oddílů lze identifikovat jako výrazný impulz ze strany moci k rozvoji trampingu – ke skautskému původu se hlásilo mnoho osad, například i brněnský *Příboj* či pražský *Havran*.¹²⁶

Komunistický převrat z roku 1948, se kterým souvisí nucené rozpuštění skautské organizace, označuje Irena Tyslová za jeden z přechodových stavů společnosti, které jsou jedním z typických prvků rozvoje jevu zvaného *communitas*, specifikovaného teorií Victora W. Turnera, kterou Tyslová adaptuje na tramping.¹²⁷ Nejstarší žijící pamětníci aktivního trampingu v období normalizace se dostali ke své zálibě za specifických podmínek způsobem, který sdílí s mnoha příslušníky jejich tramské generace.

Uvolnění poměrů v šedesátých letech přineslo další podnět k rozvoji trampingu. Ačkoli zde opět hrála určitou roli specifická situace dané doby, nelze rozmach trampingu na rozdíl od počátku padesátých let spojit s podobnou událostí, jako bylo rozpuštění skautského hnutí. Příběhy dalších tří narátorů, kteří začali trampovat v šedesátých letech, ukazují na podstatnou roli osobních kontaktů a spontánních přátelství jako prvotního impulzu k poznání trampingu.

Takovými osobními kontakty mohli být rodiče, kteří by k trampingu přivedli svoje děti. Ačkoli žádný z narátorů trampující rodiče neměl, například tramp Kadylek, který začal s tábořením v přírodě počátkem šedesátých let, vidí určitý vzor ve svém otci, bývalém skautu, a navíc se zmiňuje o kamarádech, které k trampingu přivedli rodiče. „*K trampingu jsem se dostal velmi brzo, asi kolem třináctého roku svého. Ve škole mě tam stáhli kamarádi, kteří už chodili do přírody volně, a měli vzory svých tátů.*“¹²⁸ Díky kamarádům ze školy se Kadylek setkal s trampingem. Kontakty se syny bývalých trampů, počátkem šedesátých let již chatařů v údolí Oddechu poblíž brněnské čtvrti Bystrc, přivedly

¹²⁶Rozhovory. Tramp 1969, č. 1., s. 33.

¹²⁷TYSLOVÁ, Irena. Tuláci, dobrodruzi a víkendoví romantici. Fenomén trampingu a jeho reflexe většinovou společností v kulturologické perspektivě. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 33.

¹²⁸Rozhovor s Karlem „Kadylkem“ Stoudkem vedl Oto Polouček 13. 12. 2013.

k trampingu i chlapce, který tramské vzory v rodině neměl. Dědění tramských aktivit z otců na syny jako forma kontinuity tramského fenoménu a způsob, jakým se mladí lidé dostávali k trampingu, je doložena například i v kronice tramské osady Rowers Brno, ve které právě potomci původních osadníků zajistili její existenci od jejího vzniku roku 1943 až do současnosti.

Více narátorů zmiňuje skutečnost, že je k trávení času v přírodě přivedli rodiče, jelikož jako malí jezdili s rodinou tábořit, ačkoli se třeba nejednalo o tramping v pravém slova smyslu. Navázání vztahu k přírodě prostřednictvím strýců, se kterými jezdil na vodu, zmiňuje Rinťa a další z narátorů, Ben, vzpomíná na rodinné táboření ve svém dětství. Takto nabyté zkušenosti jej pak přivedly nejen k pořádání víkendových výletů se spolužáky ze základní školy, ale i později k založení své první osady *Orange People*, která však na rozdíl od *Roverů* nebyla pokračovatelem osady rodičů, nýbrž partou několika trampujících spolužáků z hotelové školy v Mariánských Lázních, kterou Ben studoval. Vzdálenost Mariánských Lázní od Brna, odkud Ben pochází, byla následně důvodem rozpadu osady poté, co parta spolužáků ukončila studium.

Ostatně nutnost stěhovat se za prací či školou mohla být často jedním z důvodů ukončení tramské činnosti. Podobný osud jako Bena potkal i Kadylka, který část svého tramského mládí strávil na učilišti v Ostravě a poznal tak s kamarády tramping v severomoravském regionu, orientovaný zejména na blízké pohoří Beskyd. Dalším důvodem k dočasnému ukončení trampování mohla být například povinná vojenská služba, kterou zmiňuje ve svém vyprávění značná část narátorů. „Vojna“ byla obdobím, které mladého muže na určitou dobu odřízlo od jeho zálib, mezi něž mohl patřit třeba právě tramping, a dá se říci, že oddělilo období dospívání od začátku dospělosti. Pokud byly tramské osady složeny z mladých mužů podobného věku, „zelené vandry“ jednotlivých členů často prakticky přerušovaly jejich činnost. Některé osady, jako například *Rowers* z Brna, fungovaly i přes postupné odcházení jejich členů na vojnu dál.¹²⁹

¹²⁹ Kronika T. O. Rowers Brno. Sv. 1., s. 78.

Cancák vnímá vojenskou službu jako jakousi zkoušku oddanosti trampingu, kdy vytrvali jen ti, kterým trampování přirostlo k srdci a nebrali je jako módní záležitost. Ne všechny osady dle jeho paměti přežily vojnu - často zbyl pouze jeden či dva členové, kteří po vojně opět „obuli kanady a sbalili si usárnu“. Ti pak hledali jiné osady nebo zakládali nové. A to je i případ Bena, který se rozhodl se svým kamarádem z vojny založit novou osadu a pokračovat ve své zálibě dál, tentokrát v okolí Brna.

Rodina, nikoli však rodiče, nýbrž bratr, získala pro tramping i narátorku Diblu, která začala trampovat v polovině šedesátých let. Její bratr je o devět let starší a na vandry začal svoji sestru brát, když jí bylo přibližně jedenáct roků. Ve velmi útlém věku se tak dostala do zavedené tramské osady, mezi o mnoho let starší tramy, poznala tramský způsob života, zásady a hodnoty typické pro toto prostředí, ve kterém strávila celé své dospívání a mládí.

Lze konstatovat, že narátoři, kteří se svým trampingem započali v šedesátých letech, vděčí za seznámení s touto zálibou spíše než systémovým změnám svým blízkým, ať už se jedná o rodinu či přátele, kteří je uvedli do tramského života. Stejně tak tomu bylo i u mnohem mladšího trampa Drobka, který se začal toulat se svými kamarády v polovině osmdesátých let a toto toulání mu postupně přineslo kontakty s dalšími tramy, i o několik generací staršími.

Dva nejmladší narátoři – Šumák a Jana – mají mnoho společného a mohou být ukázkou rozvoje trampingu na půdě oficiální struktury, jakou byla za normalizace Pionýrská organizace Socialistického svazu mládeže. Oba působili jako vedoucí v brněnském pionýrském oddílu a spolu s dalšími vedoucími začali koncem osmdesátých let vyjíždět i na vandry mimo záštitu Pionýrské organizace SSM. Otec jednoho z nich byl tramp a díky němu se podařilo rozšířit tramské zásady i mezi pionýrské vedoucí, kteří založili osadu *Carpe Diem*. Oba narátoři zdůrazňují značnou volnost, příznačnou pro atmosféru v jejich pionýrském oddílu.

„A tam jsem vlastně poznala nový okruh lidí, a oni byli taky takoví, takoví strašně fajn jo, jako jasně, nosil se pionýrský šátek, zdravila se vlajka, když se vyťahovala na stožár, nevím co, ale jinak jako to bylo, opravdu principiálně byly ty tábory dělaný strašně příjemně, a nebyla to žádná pakárna a žádná prostě komunistická záležitost. Tady ti, tady ten okruh lidí mě nasměroval, bych řekla, na folk a na takový jakože i ježdění nejenom s pionýrama, ale i mimo.“¹³⁰

Ačkoli se nabízí propojení rozmachu trampských aktivit v pionýrské organizaci se specifiky doby konce osmdesátých let, kterou by bylo možno chápat jako další přechodové období, z vyprávění narátorů spíše vyplývá, že se touha neorganizovaně jezdit do přírody týkala spíše jejich věku než reálií dané doby. Bylo jim v té době okolo patnácti let a organizované pionýrské aktivity, ačkoli na ně v rozhovorech vzpomínají spíše s pozitivy, již nemohly naplňovat všechna jejich očekávání a ocenili možnost vyjet občas na vandr bez břemene odpovědnosti za děti, které vedli v pionýru. Volnou atmosféru v pionýrském oddíle narátoři neprezentují jako záležitost specifické situace konce osmdesátých let, ale jako iniciativu oddílového vedení. *„Záleží, co je tam za lidi, a co vás naučí.“¹³¹* Je otázkou, zda si jejich pionýrský oddíl udržoval zmiňovanou „volnou atmosféru“ například i před deseti lety, to jest v letech sedmdesátých.

¹³⁰Rozhovor s Janou Polákovou vedl Oto Polouček 29. 10. 2013.

¹³¹Rozhovor s Pavlem „Šumákem“ Kňákalem vedl Oto Polouček 14. 11. 2013.

Jméno	Rok narození a věk počátku trampování	Rodiče - povolání	Rodiče – reakce na trampingu	Jak se dostal/a k tramp.	Vztah rodičů k pobytu v přírodě
Rinťa	1931? 19	Živnostníci	Bez problémů	skaut	žádný
Cancák	1936? 16	Živnostníci	Bez problémů	skaut	žádný
Kadylek	1946 13	Matka kuchařka, otec úředník	Matka se bála a měl s ní problémy, táta, bývalý skaut, trampování podporoval	kamarádi	Táta skaut, Matka neměla žádný vztah
Ben	1950 16	Dělníci	Bez problémů	kamarádi	Jezdili na vandry, nikoli však jako trampové
Dibla	1954 12	Zemědělský původ, pak odešli do města	Bez problémů	bratr	Matka lyžařka a turistka
Drobek	1968 15	Matka v důchodu	Povolili, ale měli obavy	kamarádi	žádný
Šumák	1972 14	Dělníci	Bez problémů	pionýr	žádný
Jana	1973 14	Matka ze zemědělské rodiny, otec dělník.	Bez problémů	pionýr	žádný

Tabulka 2: Počátek trampování narátorů

2.22. Rodiče trampů a jejich reakce na trampování svých dětí

Co se týče povolání jejich rodičů, je vzorek narátorů, kteří poskytli rozhovor pro můj výzkum, poměrně pestrý. Mezi rodiče narátorů patřili řemeslníci, zemědělci, dělníci a otec jednoho narátora byl úředník (nutno podotknout, že v době před únorovým převratem roku 1948). Za různorodý lze označit také vztah rodičů jednotlivých narátorů s totalitním režimem – od narátorů, jejichž rodiny utrpěly represe, jelikož patřily k bohatým zemědělcům, v době kolektivizace označovaným za třídního nepřítele, až po narátora, jehož rodiče byli členy KSČ.

Ze skutečnosti, že sociální postavení rodin narátorů bylo různorodé, stejně jako vztah jejich rodičů k politice, lze vyvodit, že trampung v době socialismu nelze ztotožňovat s určitou konkrétní sociální vrstvou obyvatelstva, na rozdíl od prvorepublikového, který bývá spojován zejména s dělnickou mládeží. Příčinou této změny může být sociální inženýrství vládní moci, které zapříčinilo proměnu společenské struktury, zejména značnou sociální nivelizaci, což lze prezentovat i na vzorku narátorů. Dva narátoři, narození ještě v prvorepublikových dobách, pocházeli z prostředí drobných živnostníků, kteří museli po roce 1948 zrušit svoji živnost a dále pracovat jako zaměstnanci. Dvě narátorky pochází z rodin, kterým ovlivnila život kolektivizace zemědělství, a jeden narátor měl otce úředníka, který byl po roce 1948 shledán nevhodným a o práci byl připraven. *„Můj otec byl vod komunistů perzekuován, protože on byl úředník vyštudovanej, chytrej, vzdělanej pán. Připravili ho o zaměstnání, a protože byl invalidní, tak byl donucenej pracovat v Brněnské Drutěvě, což je jak známo družstvo tělesně vadných.“*¹³² Z osmi narátorů tedy pět zmiňuje skutečnost, že jejich rodiny byly ovlivněny společenskými změnami iniciovanými komunistickým režimem.

V případě reakce rodičů na to, že jejich děti v adolescentním věku začaly trampovat, lze hledat spojitost s jejich vlastním vztahem k pohybu a pobytu v přírodě spíše než s jejich povoláním či vztahem k moci. Narátoři, jejichž rodiče měli sami pozitivní vztah k trávení volného času v přírodě, častěji zmiňují, že jejich rodičům nečinilo problém povolit jim trampování. Například matka narátorky Dibly sama milovala turistiku a cestování, a proto podporovala podobné aktivity i u svých dětí.

*„Ale měla jsem velký štěstí, protože moje máma byla velká turistka a lyžařka, a měla dost velký pochopení pro to pohybovat se někde v přírodě, a přestože, jak mě později vyprávěla, ji celá rodina zrazovala od toho, jak holka bude zkažená, tak mně později říkala, že tím, že viděla, že se vracíme naprosto v pořádku, že z nás necítla alkohol, cigarety a podobně, tak prostě se rozhodla, že nám tu svobodu ponechá, a já jsem jí za to teda, pravda, dodnes vděčná.“*¹³³

¹³²Rozhovor s Karlem „Kadylkem“ Stoudkem vedl Oto Polouček 13. 12. 2013.

¹³³Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

Lze však zaznamenat i odlišné případy rodičů, kteří neměli s trampingu či jinou obdobnou formou trávení volného času v přírodě příliš mnoho vlastních zkušeností, což mohlo být příčinou jejich obav o své trampující děti.

„Matka měla o mě strach, že jo, to bylo logický, a ta se ptala kam jedu a kdy se vrátím, a s kým tam jedu, a byly dost problémy ze strany mámy, což ji samozřejmě nemůžu mít za zlý. Ta si dokonce dokázala ají najít kontakt k matce mého kamaráda, aby se přes ňu dovídala, kam jezdíme a co se tam děje.“

Tyto dvě ukázky mohou prezentovat roli vlastního vztahu rodičů k vandrování, tedy reakci na trampskou zálibu jejich dětí. Vliv vlastních zkušeností na výchovu potomků prezentuje i narátorka Jana, která udává jako příčinu svého benevolentního vztahu ke skautským aktivitám své dcery skutečnost, že sama podobně vyjížděla ve tomtéž věku, což způsobuje, že se bojí méně a neprožívá „*takový hrozný stav*“¹³⁴, které patrně měla její matka.

2.2.3. Vlivy a inspirace

Již na začátku výzkumu jsem si kladl otázku, jaké zdroje inspirací formovaly trampské počátky osob, které trampovaly v období tzv. normalizace. Výše byl rozebírán vliv okolí a kamarádů na trampské počátky narátorů a dospěl jsem k závěru, že v rozvoji těchto aktivit byly zásadní kontakty. Dále se však nabízí otázka, zda zde byly i další vlivy, které mladé trampy v daném ohledu formovaly – například literatura či filmy, které byly promítány v kině či v případě mladší generace trampů byly vysílány v televizi.

Tramping bývá často spojován s tematikou Divokého západu – motivy kovbojů, indiánů, dobrodružného objevování neznámých divokých končin. Toto prostředí inspirace vyplývá z děl trampských letopisců, jako byl Bob Hurikán, i z názvů trampských osad a ostatně i z tvorby samotných trampů, jako jsou například totemy, dodnes stojící na některých trampských tábořištích, a jiné atributy trampského hnutí. Logicky jsem tak vlivy a inspiraci podobnou tematikou předpokládal i u narátorů – moje domněnky se však potvrdily pouze částečně.

¹³⁴ Rozhovor s Janou Polákovou vedl Oto Polouček 29. 10. 2013.

Z rozhovorů lze identifikovat tři zásadní motivy, které narátoři vnímají jako směrodatné: Jako své vzory často trampové brali své starší kamarády, velký vliv měla literatura a třetím výrazným motivem pak bylo dědictví skautingu a woodcrafterského hnutí.

Jak již bylo řečeno, kontakty začínajících trampů byly pro rozvoj jejich záliby směrodatné – proto je také logické, že více narátorů hovoří o svých starších kamarádech jako o svých vzorech. „Měl jsem v té době řadu jako určitých vzorů, starších kamarádů, kteří už teda jakoby něco by znamenali v uvozovkách, a měli obrovský přehled a už měli něco za sebou.“¹³⁵ Starší kamarádi mohli být často vzorem, nejen co se týče znalosti či schopností, ale i v případě jejich vybavení pro pobyt ve volné přírodě – například narátor Šumák vzpomíná na svá léta z pionýrského oddílu: „Když byl nějaký vedoucí třeba, co jezdil častěji, tak jsme hltali všechno, co jak má, dívali jsme se, co má za oblečení, co má za boty a podobně.“¹³⁶ Narátoři, kteří prošli skautským či pionýrským oddílem, přirozeně přijímali inspiraci i z tohoto prostředí a vzory nacházeli i zde, například mezi vedoucími. Tramp Cancák například zmiňuje jako své vzory nejen skautského vedoucího, ale i starší kamarády, které potkával poté, co začal nezávisle trampovat.¹³⁷

Významným inspiračním zdrojem trampingu byla vždy dobrodružná literatura. Z výzkumu vyplynulo, že pro generace trampů bez ohledu na to, zda začínali po druhé světové válce či na konci osmdesátých let, byla výraznou inspirací tvorba Jaroslava Foglara a jeho dobrodružné příběhy s chlapeckými hrdiny, se kterými se mohli mladí trampové identifikovat a hledat v nich vzory. Tramp Drobek se zamýšlí nad tím, že pro jeho generaci již „kovbojky“ neměly takový vliv: „Kovbojky, ty byly doménou vlastně let po první republice, a možná nějaké meziválečné období. My už jsme byli ovlivňováni trošičku jinou literaturou, protože neříkám, že jsme je nečetli, ale my jsme v tom jako viděli trošku něco jiného, bych řekl, že ty kovbojky že na ty naši generaci takový vliv neměla, to už třeba ten Foglar, tam byl jakoby vliv.“¹³⁸ Jaroslava Foglara jako svoji inspiraci zmiňuje pět z osmi narátorů. Význam Foglarovy tvorby – zejména příběhů Rychlých šípů a Hochů od Bobří řeky – podtrhuje i skutečnost, že na rozdíl od literatury z Divokého západu, na kterou jsem

¹³⁵ Rozhovor s Igorem „Drobkem“ Kučerou vedl Oto Polouček 6. 11. 2013.

¹³⁶ Rozhovor s Pavlem „Šumákem“ Kňákalem vedl Oto Polouček 14. 11. 2013.

¹³⁷ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

¹³⁸ Rozhovor s Igorem „Drobkem“ Kučerou vedl Oto Polouček 6. 11. 2013.

se ptal přímo, tyto knížky narátoři zmiňovali sami. Bývají však vzpomínáni i další autoři dobrodružné literatury – jmenovitě například E. T. Seton, spojený s ideou woodcrafterského hnutí a skautingu, o kterém jako inspiraci trampingu bude pojednáno níže, nebo mezi trampy již od první republiky oblíbený Jack London. Vliv rodokapsů, dobrodružných příběhů s tematikou Divokého západu, které bývají spojovány s prvorepublikovým trampem, však pomalu upadal, což mohlo být způsobeno jejich nedostupností – tramp Cancák, který začal jezdit na vandry po druhé světové válce, jako jediný rodokapsy zmiňuje:

„V těch padesátech letech, když já jsem začínal jezdit na tramp, tak tenkrát ještě byly k dostání rodokapsy - dokonce v Židenicích, co jsem bydlel, tak tam ještě byla jedna soukromá trafikantka tenkrát, než jí to taky sebrali, a ona prostě měla takovej štos rodokapsů tam vždycky mezi těma papírama, co prodávala školákům školní potřeby. A kdyžs donesl korunu a jinej rodokaps, tak dals rodokaps a korunu a dostals vypůjčit druhej. No a tam byla v těch rodokapsech trampská stránka vzadu, žejo, tam bylo popisovaný všechno možný tady o těch trampech a kdesi cosi a to byl takový, tam jsme se právě z toho dovidali tady o těchhle věcech, že tramping už má teda jako čtyřicet let výročí, a že ten Bob Hurikán a kdesi cosi cosi, a to byly takový trampský vzory by se dalo říct, že. No a tak to byla taková, že jsme se takovýmhle způsobem vo tom dovidali.“¹³⁹

Třetím výrazným motivem inspirace, zmiňovaným několika narátory, je skauting a hnutí Woodcraft – význam skautských hodnot je logicky prezentován narátory z nejstarší generace, kteří pamatují skautské oddíly a odnesli si s sebou morálku, zásady a postoje, které jim předalo působení ve skautských oddílech. Například narátor Rintů zmiňuje, že toto prostředí jej ovlivnilo mnohem více než tematika Divokého západu.¹⁴⁰ Inspiraci skautskými hodnotami však zmiňují i mladší narátoři. Trampu Kadylkovi zřejmě předal skautské zásady jeho otec, bývalý prvorepublikový skaut,¹⁴¹ a narátorka Jana byla dle svých slov velmi ovlivněna knížkami E. T. Setona, patrona skautského hnutí, které zdědila po své matce.¹⁴² Vlivy skautingu zmiňují i nejmladší narátoři, bývalí členové pionýrské organizace – zde se nabízí otázka, zda narátoři neuzpůsobují svoje vzpomínání

¹³⁹ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

¹⁴⁰ Rozhovor s Jiřím „Rintů“ Zábranským vedl Oto Popouček 11. 9. 2014.

¹⁴¹ Rozhovor s Karlem „Kadylkem“ Stoudkem vedl Oto Polouček 13. 12. 2013.

¹⁴² Rozhovor s Janou Polákovou vedl Oto Polouček 29. 10. 2013.

či neselektují prezentované informace na míru současnému publiku a nesnaží se čelit obavám z negativního vnímání jejich členství v pionýrské organizaci. Se selekcí vzpomínek je však nutno počítat při každém výzkumu metodou orální historie. Lze konstatovat, že cesty, jakými se skautské myšlenky dostaly k narátorům, jsou různé, avšak jejich existence, zde patrná je, a i v hodnotách, jaké narátoři uvádějí jako trampské a které budou rozebírány níže, lze najít jisté paralely se skautským hnutím, jehož existenci bývá přičítán i vznik trampingu.

Zřejmě již prvorepublikoví trampové hledali své vzory u starších kamarádů a to se nezměnilo ani v období po druhé světové válce. Naproti tomu je zde možno vidět proměnu ve zdrojích inspirací ze čtené literatury. Jedná se zejména o fenomén českého autora dobrodružné literatury pro mládež Jaroslava Foglara, s jehož chlapeckými hrdiny z českého městského prostředí se mohli mladí trampové ztotožnit snadněji než s kovboji a indiány z Divokého západu, kteří bývají považováni za vzory prvorepublikových trampů. Třetí výrazný zdroj inspirace – skauting a woodcraftové hnutí - patří sice k motivům inspirace patrným již za první republiky a dá se říci, že se jedná o jeden z pilířů trampingu, vztah trampů ke skautům se však zřejmě i díky celospolečenské situaci v mnohém lišil. Ve svých počátcích se tramping skauty inspiroval, ale také se vůči skautingu vymezoval jako vůči něčemu příliš přeorganizovanému. Naproti tomu po svém rozpuštění počátkem padesátých let, kdy bylo mnoho budoucích trampů nuceno se skautingem nedobrovolně přestat, získal pojem skautingu ryze pozitivní konotaci. Lze říci, že negativní vnímání skautského hnutí jako přeorganizované a hierarchizované komunity zmizelo s možností legálně skauting prezentovat a k popularizaci skautských myšlenek přispěl i již zmíněný Jaroslav Foglar, skauty zvaný Jestřáb.

2.2.4. Svoboda, příroda, kamarádství: Vnímání trampingu, atributy důležité pro tramping

Lze předpokládat, že tramping jako záliba a životní styl má pro jeho vyznavače také jistý symbolický význam a současné bývá spojován s určitými hodnotami. Právě o abstraktním vnímání trampingu jsem vedl část rozhovorů s brněnskými trampy, a ačkoli se bezpochyby jedná o silně individuální záležitost, lze i zde identifikovat určité společné motivy.

Z výzkumu vyplývá, že nejvýraznějšími motivy, které symbolizují tramping, jsou příroda a kamarádství. Kořeny těchto dvou hodnot, zachytitelných u trampů napříč generacemi, lze hledat v zásadách woodcrafterského hnutí stanovených E. T. Setonem – spojitost s nimi zmiňuje i tramp Kadylek: *„To pro mě symbolizuje něco, co se možná v mnohém bude blížit junáku. Je to symbolika a výklad znamená woodcraft a ta už sama o sobě má své stanovy. Nebudu tomu přikládat už další doplňky, ale z toho pohledu trampa je to jednoznačně láska k přírodě, kamarádskej vztah, soudružnost.“*¹⁴³

Tyto hodnoty prezentující návrat k přírodě a důležitost kamarádství, zmiňované již nestorem československého trampingu Bobem Hurikánem, jsou k zachycení taktéž u výše zmíněného Jaroslava Foglara, který se ukázal jako stěžejní inspirace poválečných trampů. Lze identifikovat více cest, kterými se tyto hodnoty mohly dostat k trampům, kteří si je osvojili – kromě četby literatury to také mohlo být členství ve skautském oddílu u nejstarších narátorů, případné předávání skautských zásad pionýrskými vedoucími, které zmiňuje nejmladší generace, a v neposlední řadě šíření těchto hodnot mezi trampy samotnými. Používání označení „kamarád“ při zmínce o jiném trampu poukazuje na specifické místo přátelství mezi trampy. Funkce této hodnoty v ideách skautského hnutí je celkem logická – podporovat a upevňovat identifikaci s kolektivem a posilovat pozitivní vztahy mezi jeho členy. Lze konstatovat, že stejnou funkci má tato hodnota zřejmě i mezi trampy. Zmiňování přátelství jako trampské hodnoty může poukazovat taktéž na důležitost komunitního aspektu trampingu pro narátory.¹⁴⁴

¹⁴³ Rozhovor s Karlem „Kadylkem“ Stoudkem vedl Oto Polouček 13. 12. 2013.

¹⁴⁴ Je otázkou, zda by tuto hodnotu zmiňovali taktéž trampí, kteří provozovali svou zálibu mimo kolektiv – v rámci výzkumu, jak bude dále rozebráno, se podařilo realizovat rozhovory pouze s trampy, kteří provozovali svoji zálibu v rámci kolektivu.

Dalšími dvěma hodnotami prezentovanými jako symbol trampingu jsou svoboda a rovnost. Dva narátory tyto hodnoty zmiňují oboje, další tři pak vždy alespoň jednu z těchto vlastností – dva svobodu a jeden rovnost. Poslední tři nezmiňují ani jednu z těchto hodnot. Nabízí se zde otázka, jak lze interpretovat zmínění těchto hodnot. Rovnosti jako pojmu, který vytváří představu skupiny či celku, lze logicky přiřadit spíše kolektivistickou konotaci.¹⁴⁵ Svobodu, ačkoli existují i její kolektivistické výklady, lze vnímat v případě kontextu tohoto výzkumu, kdy byla spojována se slovy jako volnost a nezávislost, spíše jako individualistickou hodnotu.¹⁴⁶

Je možno zmiňování těchto pojmů interpretovat jako důkaz preference kolektivistického či individualistického myšlení daným narátory a zmiňování obou hodnot vnímat jako pomezí mezi těmito dvěma hodnotovými preferencemi? Tyto hodnoty bývají, spolu s výše zmíněným přátelstvím, prezentovány spolu – viz tradované heslo Velké francouzské revoluce „svoboda, rovnost, bratrství“ – proč někteří podvědomě sáhli po zmínce o rovnosti, jiní po svobodě a další zmínili oboje? Může se jednat pouze o dílo náhody – podíváme-li se však na narátory, kteří zmínili svobodu, zjistíme, že se v obou případech jedná o osobnosti, v jejichž životě lze najít určité rysy individualismu. Ačkoli tramp Ben vnímá trampingu jako svoje „*životní poslání*“, jako něco, co, „*je nutno mít v sobě*“, a z rozhovoru vyplývá, že trampingu je pro něj velmi podstatnou součástí jeho života, prezentuje zároveň svoje aktivity a záliby¹⁴⁷ jako mnohem pestřejší – i co se týče komunit, do kterých patří a prostoru, ve kterém se pohybuje.¹⁴⁸ Tento způsob života napovídá tomu, že je Ben zvyklý sám iniciovat aktivity ve svém pestrém žití, například i založení tramské osady po vojně, a udržovat kontakty na základě svých zájmů, což je typické pro individualistickou konfiguraci hodnot.¹⁴⁹

¹⁴⁵ Kolektivismus – předpoklad, že jednotlivci existují pouze ve vztahu k celku – HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 67.

¹⁴⁶ Individualismus – předpoklad, že kolektiv je soubor individualit. HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 67.

¹⁴⁷ Kromě trampingu se Ben věnuje například pěstování kaktusů.

¹⁴⁸ Narátor pracuje v zahraničí a, ačkoli žije v Brně, udržuje kontakty například i s bývalými spolužáky z hotelové školy v Mariánských Lázních.

¹⁴⁹ HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 67.

Taktéž v životě narátorky Jany lze najít prvky individualismu, a výraznou roli vlastních rozhodnutí projevujících se v její vědecké kariéře či pestrých zájmech, ale také ve vztahu k trampingu jako pouze jedné z jejich individuálních aktivit. Naproti tomu v rozhovoru s trampem Rintou, který zmiňuje rovnost, avšak nezmiňuje svobodu, lze najít určité známky kolektivistického myšlení. Narátor spíše než o svých individuálních rozhodnutích hovoří o kolektivních aktivitách a spíše než příběhy, ve kterých figuruje on sám, vztahuje vyprávění na kolektivní prožívání a aktivity svých trampských osad. Taktéž k trampingu se narátor dostal v rámci skautského kolektivu.

Z předchozích příkladů i z toho, že další narátoři zmiňují oboje – jak kolektivistické tak individualistické – hodnoty, je možno vyvodit, že ani trampingu samotný nelze označit za ryze kolektivistický či individualistický. Ačkoli analýza trampské literatury ukazuje spíše na individualistický hodnotový systém – prezentuje čestného, zdravého a samostatného člověka, který je přínosem pro kolektiv právě díky svým individuálním činům.¹⁵⁰ Jak píše Ladislav Holý, v české společnosti jsou přítomny prvky jak individualistického, tak kolektivistického hodnotového systému,¹⁵¹ a to stejné lze říci i o brněnském trampingu.

V případě role kolektivistických či individualistických hodnotových konfigurací se taktéž nabízí jistá paralela s problematikou kolektivní paměti. Jak již bylo naznačeno, otázka kolektivního vzpomínání má zřejmě v trampingu určitou roli a právě z rozhovoru s Rintou, u něhož lze najít určité kolektivistické konotace, je snadněji čitelný také vliv kolektivního sdílení vzájemných zkušeností.

Tento způsob sdílení zkušeností je příznačný i v rozhovoru s druhým nejstarším narátorem, Cancákem. Příklad jeho a Rintových vzpomínek poukazuje na to, že odkazování na kolektiv v rozvorech může být nejen důsledkem kolektivistického myšlení, ale také odrazem současné prezentace jejich vzpomínek, ve kterých hraje silnou roli kolektivní identita.

¹⁵⁰ Viz například Bob Hurikán, který zdůrazňuje „samotu, sebekázeň a soběstačnost“ jako součást trampingu. HURIKÁN, Bob. Dějiny trampingu. Praha: Novinář, 1990, s. 11.

¹⁵¹ HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 198.

Nejstarší generace narátorů, kteří mi poskytli rozhovor, se pravidelně schází s ostatními trampy na nejrůznějších slezinách, jejichž součástí bezpochyby bývá vzájemné vzpomínání na tramskou minulost. Tyto sleziny mohou sloužit k intenzifikaci vztahů mezi lidmi, které spojují společné vzpomínky a možnost vzájemně sdílet vlastní zkušenosti a hodnoty. Vzpomínáním tak mohou upevňovat svoji tramskou identitu a podporovat existenci toho, čemu se říká kolektivní paměť.

Ačkoli i mladší narátoři udržují kontakty s ostatními trampy a na jejich vzpomínání mohou mít vliv podobné procesy, u těch nejstarších proces konstrukce kolektivní identity a osvojování si sdílených zkušeností probíhal nejdéle, což může být příčinou větší viditelnosti odkazů na kolektiv na úkor prezentace individuálních činů. Kolektivní paměť taktéž může hrát podstatnou roli v prezentaci hodnot, které narátoři spojují s trampingem jako motivů, které mohou posilovat tramskou identitu, ale i ve formě sdílené zkušenosti posilovat vztahy mezi trampy. Specifickou roli zde zřejmě hraje přátelství, které navíc posiluje vnímání podstaty komunitního aspektu trampingu.

Tramp Cancák nezmiňuje konkrétní hodnoty, které by si spojoval s trampingem. Místo toho prezentuje svoje vnímání trampingu jako něčeho nepopsatelného či nenaučitelného a hovoří o něm jako o vrozené vlastnosti. *„Zásadní věc pro tramping je něco, co se nedá naučit. To musíš mít v sobě, to musíš prostě přijít do lesa třeba náhodou a musí se ti tam začít líbit – a nevíš proč – to musíš mít fakt v sobě. A druhý člověk do toho lesa pude a vůbec ho nenapadne, že je tam hezky a zas odejde... to musíš mít v sobě, to je základní věc, která tě k té motivaci nebo k něčemu takovému vede.“*¹⁵² Toto abstraktní vnímání trampingu jako něčeho vrozeného, něčeho, co má duchovní charakter a je bráno jako něco více než pouze způsob trávení volného času, je prezentováno například i trampem Drobkem jako *„životní názor“*.¹⁵³

Irena Tyslová tento jev interpretuje pomocí teorie z oblasti sociální psychologie zabývající se konfliktem hodnot a prezentuje jej jako důsledek v dětství vytvořené hodnotové orientace. Tyto hodnoty poté mohou zůstat skryty, dokud nejsou vhodnými

¹⁵²Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

¹⁵³Rozhovor s Igorem „Drobkem“ Kučerou vedl Oto Polouček 6. 11. 2013.

podněty aktivovány.¹⁵⁴ Svými slovy tuto tezi prezentuje i Ben, který zmiňuje onu „předurčenost“ k trampingu, ale zároveň i nutnost prvotního podnětu, který vztah k vandrování aktivuje: „*To musíš mít v sobě, tak jak jsem říkal, to je životní styl, k tomu se musíš nějakým způsobem dohrabat.*“

Pro trampung je specifických mnoho již zmíněných atributů. Z výzkumu však vyplynulo, že jeden z těchto atributů má přeci jen specifickou roli a svým způsobem vybočuje tím, že bývá prezentována jako jeden ze základních pilířů trampingu vedle hodnot, jako je výše zmíněná příroda či kamarádství. Jedná se o tramskou hudbu. Tramské písničky bývají s trampungem spojovány od jeho počátků a, jak bude zmíněno dále, jsou často i důvodem k vleklým tramským diskuzím o tom, jaká má či nemá tramská píseň být. Některé tramské osady, například brněnský *Příboj*, fungovaly zároveň jako tramská kapela či pěvecký sbor a s tramskou písní je neodlučně spjata jejich existence. Například tramp Cancák neváhá zpívání nazvat podstatou tramského života.

„No vono je to tak, že von každej ten, kdo jezdí na tramp, tak ho v první řadě zaujmou rozhodně takový ty tramský písničky –to znamená vo kovbojách, vo nějakých námořnících, zlatokpopech, a bůhvívo čem, jo. A na tým vlastně dost trampung stojí, protože vždycky, když někde tam buď v lese se udělá ohýnek, takže pochopitelně tam byla nějaká kytara, a von na to vždycky někdo hrál, a ty tramský písničky vlastně tam dělaly tu atmosféru. Ono to bylo tak taky, že každá ta osada, která jaksi vlastně vznikala, tak měla eminentní zájem na tom, aby udělala nějakou tramskou sbor pěveckou, protože zpívání to bylo, to byl takovej, to byla podstata toho tramského života a hledali vždycky nějakého kytaristu, kterej by vlastně teda hrál, aby voni mohli zpívat, a některý teda osady dělaly teda hodně veliký pokroky v tomto žejo, a měly hezký sbory no, takže ta tramská píseň vlastně je v tým každým trampovi takhle by se dalo říct no.“¹⁵⁵

Z výzkumu vyplývá, že tramský zpěv a hudba patří mezi dominující tramské atributy, které ve vnímání některých narátorů tvoří jeden z pilířů trampingu, a je zde tudíž vhodné se o nich zmínit. Muzicírování jako součást trampingu zmiňují všichni narátoři,

¹⁵⁴TYSLOVÁ, Irena. Tuláci, dobrodruzi a víkendoví romantici. Fenomén trampingu a jeho reflexe většinovou společností v kulturologické perspektivě. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 42.

¹⁵⁵Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

ačkoli jen někteří jako Cancák nebo Dibla, která jej řadí hned za kamarádství, přírodu a svobodu, ji zmiňují jako součást podstaty trampingu. O roli trampské písně jako specifického rysu československého trampingu bude pojednáno níže, stejně jako o její funkci v prostředí trampských osad.

2.2.5. *Tramping jako únik?*

Narátoři převážně prezentovali prvky, které je motivovaly k tomu, aby trampovali - určité „magnety“, které trampy táhly na vandr do přírody a za kamarády, tedy opouštět civilní život a přijímat jinou identitu a roli v trampské komunitě. Logicky se však také nabízí otázka, zda zde nebyly kromě pozitivní motivace k příchodu do trampského světa také negativní motivace k úniku¹⁵⁶ ze světa civilního. Motiv úniku pak byl narátory zmiňován až po přímém dotázání na něj.

Jako příčiny úniku jsou zmiňovány každodenní starosti a povinnosti,¹⁵⁷ chaos velkoměsta,¹⁵⁸ ale i „bordel“¹⁵⁹ či systém a kontrola komunistického režimu.¹⁶⁰ Co se týče úniku před kontrolou vládní moci, jedná se o téma, které lze označit za kontroverzní z toho důvodu, že se mezi narátory vyskytli i takoví, kteří tramping jako únik či spíše revoltu před systémem odmítají. O tom však budu pojednávat dále.

Kromě konkrétních, trampy zmíněných příčin úniku se nabízí otázka, zda pozitivně vnímané vlastnosti trampingu neinterpretovat zároveň jako únik před vlastnostmi protikladnými. Lze například diskutovat o tom, zda vyzdvihování upřímného kamarádství může symbolizovat formálnost a anonymitu vztahů mimo trampské prostředí nebo zda rovnost nemůže odkazovat na hierarchii na pracovišti či sociální stratifikaci běžnou v civilním životě. Příroda pak může symbolizovat opak hlučného, špinavého a chaotického velkoměsta.

¹⁵⁶Pojem „únik“ v této práci chápu jako touhu vymanit se z vnímané tísně či nepohody, ať už je její příčinou cokoli (práce, rodina, systém...) do stavu, kde tato tíseň či nepohoda není vnímána a je možno na ni dočasně „zapomenout“. Takový únik může mít mnoho podob od nejrůznějších volnočasových aktivit umožňujících seberealizaci po méně pozitivní formy úniku, například pomocí pití alkoholu.

¹⁵⁷Rozhovor s Igorem „Drobkem“ Kučerou vedl Oto Polouček 6. 11. 2013.

¹⁵⁸Rozhovor s Janou Polákovou vedl Oto Polouček 29. 10. 2013.

¹⁵⁹Rozhovor s Jindřichem „Benem“ Benkovičem vedl Oto Polouček 23. 1. 2014.

¹⁶⁰Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

Asi nejširší spektrum interpretací nabízí motiv svobody v tramském hnutí, který může symbolizovat vnímání okolního světa jako méně svobodného či dokonce nesvobodného, kontrolovaného, svazujícího. Tato nesvoboda však může mít různé podoby – nemusí se nutně jednat o nesvobodu způsobenou politickým systémem ale i o nesvobodu v podobě pracovních povinností, nutnosti žít rodinu a řídit se určitým řádem za účelem uspokojování každodenních potřeb.

Znamená touha po něčem zároveň potřebu úniku před něčím jiným a vyjadřuje pozitivní motivace touhu uniknout před negativním protikladem? Prezentace převážně pozitivní motivace k účasti na trampingu může být sice interpretována jako důsledek selekce paměti, kdy mají lidé sklony vzpomínat si spíše na pozitivní věci, a tudíž vytěšňují negativní faktory, které je tlačily k úniku, ale také může poukazovat na to, že touha po něčem přebíjela touhu uniknout před něčím negativním. Negativní vlastnosti běžného života pak mohly být vnímány spíše podvědomě a narátoři si je uvědomovali a zmiňovali až poté, co na ně byli přímo dotázáni.

Při zamyšlení nad motivací k trampingu či případnou existencí potřeby „uniknout“ z každodenního světa se nabízí pojetí trampingu jako pomyslného „jiného světa“ konstruovaného trampy a oddělovaného od každodenní reality. Lidé, kteří vstupovali vědomě do tramského světa, se vzdávali pravidel platících v tom běžném, přijímali jinou identitu (používání přezdivek) a vzdávali se svého společenského postavení (tykání, oslovení „kamarád“). Konstrukci vlastního světa naznačuje i trampka Dibla, která tramping *„vnímala jako odlišnej svět“*.¹⁶¹ Vytváření fiktivních světů související s pomyslnou změnou identity těch, kteří do něj přichází, zmiňuje i Irena Tyslová, když srovnává charakteristiku tramského hnutí s *„mimetickou hrou“* jako jednou ze čtyř kategorií her definovaných Rogerem Cailloisem.¹⁶²

¹⁶¹Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

¹⁶²TYSLOVÁ, Irena. Tuláci, dobrodruzi a víkendoví romantici. Fenomén trampingu a jeho reflexe většinovou společností v kulturologické perspektivě. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, s. 39.

2.2.6. Vliv trampingu na zakládání rodiny a zaměstnání

V předchozí kapitole bylo charakterizováno, jakým způsobem se trampové dostali ke své zálibě, která se často stala zásadní pro jejich životní styl a z jakých zdrojů čerpali inspirace v počátcích svého trampování. Nyní budu pojednávat o tom, jak trampingu ovlivňoval dále jejich život a zda měl vliv například na zakládání jejich rodiny či volbu zaměstnání. V první řadě shledávám vhodným pozastavit se nad tím, zda nárátoři v trampingu vytrvali po celý svůj dosavadní život nebo zda s ním časem skončili. Zde lze z výzkumu vyvodit tu skutečnost, že příslušníci dřívějších generací, kteří začali trampovat po druhé světové válce, se této své zálibě věnují dodnes, kdežto příslušníci nejmladší generace časem z nejrůznějších důvodů trampovat přestali nebo trampingu omezili. Důvodem omezení trampingu byly často povinnosti spojené s rodinou či zaměstnáním, které znemožnily pravidelné vyjíždění na vandr.

Preference odlišných zájmů se stala důvodem k ukončení aktivního trampingu u dvou nejmladších nárátorů, kteří přičichli k tomuto způsobu života v přírodě v polovině osmdesátých let v době adolescence a po pár letech pravidelného vandrování dali přednost jiným zájmům – nárátor Šumák, který však i nadále zůstal se členy své trampské osady v kontaktu, se začal více věnovat kynologii,¹⁶³ a nárátorka Jana, která dala přednost sportu, kontakty ztratila úplně a znovu je navázala až v nedávné době, tedy přibližně dvacet pět let po skončení aktivního trampování.¹⁶⁴ Zbylí nárátoři nikdy s trampingu nadobro nepřestali a kontakty se svými trampskými kamarády udržují dodnes. Četnost „vandrů“ sice nebyla u všech nárátorů po celý jejich dosavadní trampský život vždy stejná a v jednotlivých etapách jejich života se lišila, nikdy však nepohasla úplně. Nárátorka Dibla se sice dodnes ztotožňuje s trampskými hodnotami, navštěvuje trampské koncerty a udržuje kontakty, za aktivní trampku se však již nepovažuje.¹⁶⁵ Z osmi nárátorů tedy zbývá pět, kteří se, v rámci svých možností a přiměřeně svému věku, aktivně věnují trampingu.

¹⁶³ Rozhovor s Pavlem „Šumákem“ Kňákalem vedl Oto Polouček 14. 11. 2013.

¹⁶⁴ Rozhovor s Janou Polákovou vedl Oto Polouček 29. 10. 2013.

¹⁶⁵ Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

Z toho, že nadpoloviční většina narátorů aktivně trampuje, však nelze vyvozovat závěr, že i mírná většina těch, kteří se k trampingu dostali, u něj také vytrvali - značná část narátorů byla kontaktována právě na základě toho, že jsou aktivními trampy. Skutečné procento těch, kteří v trampingu pokračovali lze jen stěží odhadovat – lze vyjádřit hypotézu, že v dobách velké popularity trampingu byl podíl těch, kteří časem s touto zálibou omezili nebo opustili, značný.

Ačkoli část narátorů zmiňuje, že zakládání rodiny, narození dětí a s tím spojené další povinnosti vedly k tomu, že na trampingu zbývalo méně času a trampské aktivity bylo nutno více či méně omezit, je z výzkumu patrné, že se trampský způsob života promítl i do zakládání rodin narátorů. Jednou z možností bylo najít si manželku pocházející z trampského prostředí – takový osud potkal například trampy Rintů či Drobka, který zmiňuje, že negativní zkušenost jeho kamarádů ho varovala před zakládáním rodiny s ženou „z diskotéky“: *„Samozřejmě, že po zkušenostech dvou kamarádů, kteří opustili osadu kvůli tomu, že si našli manželku na diskotéce, jsem tomu chtěl předejít a seznámil jsem se s ženou, která je vlastně do dneška členem osady – jiné než jsem já – takže, v podstatě takové trampské manželství.“*¹⁶⁶ Další variantou bylo najít si manželku trampingu sice neznalou, ale svolnou k zasvěcení do trampského stylu života, jak zmiňuje například Ben: *„Tu jsem převychoval k obrazu svému, protože ona o tom v té době nevěděla skoro nic – pro ní, jako i pro tchána taky byl šok, když jsem ji přišel požádat o ruku a přišel jsem ve vandrácím (smích).“*¹⁶⁷

Dalším aspektem rodinného života je výchova dětí – všichni narátoři bez ohledu na to, zda aktivně trampují či nikoli, zmiňují, že jejich vztah k trampingu ovlivnil jejich výchovu dětí, které vedli ke vztahu k přírodě a od útlého věku s nimi jezdili tábořit. Toto zmiňují i narátorky Dibla a Jana, které si našly muže mimo trampské prostředí a v čase výchovy dětí již aktivně netrampovaly. *„Když jsme měli ty malé děti, tak jsme si pořídili starý auto a začali jsme i ty mrňata vozit ven - dokonce měly zelený tepláčky a prostě (smích), snažili jsme se. S mým nejstarším synem jsem byla poprvé na vandru, když měl půl roku, takže opravdu jsme se snažili i s těma malejma dětma.“*¹⁶⁸ Dodnes aktivní trampové jako Ben, Drobek či Rintů zmiňují zasvěcení svých dětí do trampingu již od útlého věku.

¹⁶⁶ Rozhovor s Igorem „Drobkem“ Kučerou vedl Oto Polouček 6. 11. 2013.

¹⁶⁷ Rozhovor s Jindřichem „Benem“ Benkovičem vedl Oto Polouček 23. 1. 2014.

¹⁶⁸ Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

Lze konstatovat, že skloubení trampského a rodinného života nebylo výjimečným jevem, což dokládá i vzpomínka trampa Cancáka, který však také zmiňuje skutečnost, že stárnutí trampů a zakládání rodin vedlo často k změně formy trampingu, projevující se například budováním chat. *„To jsme měli všichni na Jihlavce chaty vedle sebe z té naší osady a tak to se vlastně jezdilo na osadu, no a to byla i rodina tam žejo, děti žejo takhle a to.“*

Dalším nedílnou součástí lidského života je práce a zajišťování obživy. Nabízí se otázka, zda i tuto velmi podstatnou část lidského života může ovlivnit záliba v trampingu. Zde je nutno zohlednit kontext dané doby a možnosti narátorů při volbě svého povolání. Volba střední a někdy dokonce i vysoké školy rodiči, omezený výběr pracovních míst či v době totalitního režimu směrodatný kádrový posudek – to všechno byly faktory, které značně ztěžovaly nebo znemožňovaly možnost svobodné volby povolání. Z osmi narátorů mají vysokoškolské vzdělání dvě narátorky, zbylí narátoři mají vzdělání středoškolské s maturitou nebo jsou vyučeni. Významný vliv trampingu na volbu povolání zmiňuje pouze narátorka Dibla, která vystudovala environmentalistiku a věnuje se celý život ekologickému vzdělávání mládeže. Zároveň však dodává, že volba povolání i záliba v trampingu jsou pravděpodobně způsobeny společným faktorem – a to vztahu v k přírodě, který vnímá jako zděděný po předcích, kteří se věnovali zemědělství, a cítí, že jej má jednoduše „v genech“, což ovlivnilo nejen její zájmy, ale i její profesi. Shodou okolností zamýšlela studium environmentalistiky i druhá narátorka Jana, která si však nakonec zvolila jiný studijní obor a vliv trampingu ve své profesi nevidí. Další dva narátoři – Drobek a Ben – nezávisle na sobě zmiňují, že toužili po studiu na lesnické škole. Z těchto narátory prezentovaných záměrů lze vyhodit, že trampingu mohl mít vliv na volbu zaměstnání narátorů, pokud by je mohli ovlivnit, což však často – i vzhledem ke kontextu doby – nebylo možné.

Práce v městském prostředí, ať už v továrně či v kanceláři, však může o to více posilovat vztah k trampingu, jako způsobu relaxace a trávení volného času v prostředí mimo ruch velkoměsta, což připouští i Drobek, který se zamýšlí nad tím, zda by se věnoval trampingu, kdyby pracoval v lese jako hajný: *„Takže zase takový nějaký umocnění, že o to víc jakoby se věnuju v tom volným čase tomu, co kdybych třeba byl hajnej, tak jsem*

*třeba nezačal trampovat jo, když to řeknu nadneseně.*¹⁶⁹ Ostatně městské prostředí bylo kolébkou trampingu jako úniku od každodenní šedi a lze spekulovat, zda by úspěšná volba práce inspirované touto zálibou nezapříčinila její konec – může tomu dokládat například postoj narátorky Dibly, která zasvětila svůj život environmentální výchově. *„Tak dneska už bych se prostě za trampa nemohla považovat, protože opravdu už takhle ven nejezdím, a přiznám se, že už by mě to bylo možná i trochu málo, protože já už to dneska mám spojený i s tím, že se snažím lečjakým věcem v té přírodě jakoby porozumět, že mě nestačí tou přírodou jenom projít, abys mi rozuměl, jo, že se o to zajímám jako nějak víc do hloubky.*¹⁷⁰

¹⁶⁹Rozhovor s Igorem „Drobkem“ Kučerou vedl Oto Polouček 6. 11. 2013.

¹⁷⁰Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

2.3. Trampové jako součást komunity

2.3.1. Trampské osady

Jméno trampa	Osady, ke kterým příslušel/přísluší	Byl někdy šerif nějaké T.O.?
Cancák	Toronto, Pavouk	Ano
Rinťa	Vavasatch, Karabina	Ano
Kadylek	Jeseter, Příboj	Ne
Ben	4B	Ano
Dibla	Kamarádi	Ne
Drobek	Zlatá podkova 2	Ano
Jana	Carpe diem	Ne
Šumák	Carpe diem	Ne

Tabulka 3: Narátoři a trampské osady

Všichni narátoři, kteří poskytli rozhovor, mají spojené své trampské aktivity s jednou či více trampskými osadami, a proto se v následujícím textu budu zabývat trampingem v jeho komunitní podobě. Čtyři z narátorů dokonce působili určitý čas jako šerifové své trampské osady. Zajímavý je například případ Bena, který popisuje způsob „volby“ šerifa v jeho T.O. 4B:

„První čtyry roky jsem to vzal na sebe. Pak říkám: Chlapi, vemte to někdo za mě, to už nás tam bylo myslím sedm v té osadě, říkám, chlapi, ne, v kronice a v zákonu je napsáno, že každé druhé rok se bude volit šerif, vy už mě tady vtom necháte plácát v tom další funkční období, uděláme svobodný volby, tady máte lístečky se jménama, tady máte klobók a co myslíš, že ti blbci udělali (zvolili jednohlasně Bena – pozn. autora). Tak jsem říkal, chlapi, já na vás seru, tak žádný svobodný volby už nebudou, od teďka jsme šerif diktátor a doživotní, tak máte, co jste chtěli, vod té doby už jsem toho nevzdal.“

Kromě nastolení „diktatury“ v T.O. 4B Ben zmiňuje i počet členů osady, což je další údaj napomáhající dokreslit představu o podobě trampingu. Z výzkumu vyplývá, že trampské osady nebyly příliš velké – minimum tvoří čtyři členové T. O. *Carpe diem*,¹⁷¹ nejvyšší hodnotu uvádí Rinťa, který zmiňuje současný stav kolem dvaceti členů v T.O. *Karabina*.¹⁷²

¹⁷¹Rozhovor s Pavlem „Šumákem“ Kňákalem vedl Oto Polouček 14. 11. 2013.

¹⁷²Rozhovor s Jiřím „Rinťou“ Zábranským vedl Oto Polouček 11. 9. 2014. Výjimku tvoří T.O. Old Boys Brno, která má přes sto členů – o této specifické trampské komunitě bude pojednáno dále.

Jak již bylo formulováno, kamarádství bývá zmiňováno jako jedna ze základních hodnot trampingu a přátelská atmosféra bývá zdůrazňována jako typická pro prostředí jednotlivých osad. Lze zmínit například Diblu, která kamarádství a příjemnou atmosféru na osadě doplňuje zdůrazňováním, že v trampském prostředí nikdy necítila jakoukoli generovou nerovnost: *„Já právě jsem ten tramping vnímala jako odlišnej svět proto, že jsem tady tohle tam necejtila, že to bylo tak, já jsem prostě měla dojem, tam to bylo takový jako rovnostářský... nepamatuju si že by mě někdo nějak shazoval, ne, ne, právě v tom byl ten tramping takovej úžasnej, že tam jsme si byli fakt všichni rovni“.*

Ačkoli z rozhovorů s trampy vyplývá spíše maskulinní podstata trampingu (viz hovoření o trampech jako o „klucích“ v rozhovorech či literární tvorbě trampů), popírá Dibla existenci jakýchkoli narážek na to, že trampuje coby žena, a i zmínky o trampských svatbách potvrzují představu, že tramping nebyl něžnému pohlaví úplně uzavřen. Představu toho, že ženy se v trampingu vyskytovaly, ale jeho podstata byla spíše mužská a záviselo na individuálním prostředí konkrétní osady, zda byla žena přijata, může podporovat i příklad trampky Jany, která byla, jak sama říká, „odejita“ z ryze mužské trampské osady a vnímá jako příčinu právě skutečnost, že je žena.

„Jsme byli tři nebo čtyři kluci a dvě holky a, podotýkám nikdo s nikým nechodil, a ta kámoška, ona nějak prostě přestala jezdit a já nevím vůbec s jakýho důvodu – já nevím, jestli ji to přestalo bavit, nebo prostě měla nějakou jinou aktivitu – nemám tušení – a v tom okamžiku, nevím, jestli jako to kluci považovali, buď to mohli považovat za vstup do chlapského světa z mé strany, a nebo to mohli považovat jako potencionálního hrozbu, že se o mě pak budou mlátit nebo, já nevím, ale v každém případě vlastně na úplném, tady na tom úplném začátku, kdy já jsem doma vyšívala ty woodcrafty,¹⁷³ aby prostě to všichni měli, tak mě bylo tak jako taktně sděleno, vzhledem k tomu, že jsem jediná holka, takže by možná bylo lepší, kdyby si kluci jezdili sami, takže já jako ještě jsem ani nezačla být člen trampské osady, a už jsem skončila.“

¹⁷³ Emblémy T.O. Carpe Diem – pozn. autor

Různé příklady Dibly a Jany mohou korespondovat s odlišným prostředím, ve kterém trampovaly: Dibla trampovala s větší skupinou trampů v prostředí již delší dobu existující T.O. a Jana jezdila na vandry s osadou svých, v té době náctiletých, vrstevníků, dle rozhovorů spíše izolovaných od trampského světa. Zavedené, konsolidované prostředí, ve kterém se zřejmě vyskytovalo více žen, reagovalo na jejich přítomnost nejspíše jinak než prostředí dospívajících teenagerů. Generační aspekt tudíž zřejmě hraje roli v podobě vnímání přítomnosti ženy v prostředí spíše maskulinní trampské osady.

2.3.2. Táboření nebo toulání?

Po stručném nastínění rolí jednotlivých narátorů v trampských osadách a odbočce k genderovému aspektu v trampingu se pokusím nastínit podobu trampských aktivit. Dá se říci, že podstatou trampingu je trávení volného času v přírodě, které však může mít mnoho různých forem. V první řadě se nabízí otázka, zda trampové jezdili pravidelně na jedno místo nebo preferovali poznávání nových a nepoznaných lokalit. Ačkoli samotné sdružování trampů do komunit označovaných jako trampské osady evokuje představu existence lokality pravidelného táboření, výzkum ukázal, že vandrování po nejrůznějších koutech republiky bylo nedílnou součástí trampingu. Touha po objevování a prozkoumávání nového, pramenící z určité zvědavosti a touhy po dobrodružství, motivovala trampy k vymýšlení nových tras a cílů, často například na základě doporučení („*pojedeme na Jihlavku, tam prý jezdí trampí*“¹⁷⁴). Objevení atraktivních míst pak mohlo vést k tomu, že se na ně trampové rádi vraceli a časem se jim staly pravidelným tábořištěm, takzvaným osadním „flekem“. Nebylo však samozřejmé, že každá trampská osada měla svůj „flek“ a byla na něj vázána. Například tramp Cancák vzpomíná, že dokud se nepustil do stavby srubu, vandroval pravidelně každou sobotu někam jinam.¹⁷⁵ Pokud trampská osada svoje pravidelné tábořiště měla, jako například trampská osada 4B poblíž obce Jasenice u Náměště nad Oslavou, neznamenal to, že by její členové nevyráželi na vandry i jinam a pravidelné tábořiště sloužilo spíše k setkávání při významných chvílích života osady (výroční oheň, potlach pořádaný osadou nebo například svatba).

¹⁷⁴ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

¹⁷⁵ Tamtéž

Obrázek 11: Trampské tábořiště. Foto autor.

„Kdepak, to my bysme se tam ukousali nudou, tam se jezdilo, když bylo potřeba něco připravit, jo, já nevím, dvakrát třikrát do roka posíct, protože tam ta tráva rostla. Tak jo, slavily se tam narozeniny všelijaký, nebo měli jsme tam dvě trampský svatby taky.“¹⁷⁶

Z výzkumu vyplývá, že trampy nelze vnímat pouze jako osoby usedlé ve své oblíbené lokalitě. Motivací k střídání cílů cest nebyla pouze touha po objevování neznámých končin, ale i četné kontakty s jinými trampy, k jejichž udržování sloužily větší či menší potlachy a setkání u táborových ohňů, za nimiž trampové neváhali vyrážet i na druhou stranu republiky. Čilé střídání míst v podobě návštěv kamarádů a spřátelených osad dokládá například kronika T.O. *Rowers Brno*, kteří na jaře roku 1975 stihli kromě svého osadního místa v Křižinkově navštívit i kamaráda Kadylka na Bobrůvce, výlet na kemp spřátelené T.O. do Bratislavy spojený s návštěvou Karpat, čundr do Moravského krasu a nechyběla ani návštěva kamarádů v údolí Oslavy.¹⁷⁷

¹⁷⁶ Rozhovor s Jindřichem „Benem“ Benkovičem vedl Oto Polouček 23. 1. 2014.

¹⁷⁷ Kronika T. O. *Rowers Brno*. Sv. 1., s. 183.

Kromě víkendových vandrů se trampové příležitostně – například o Velikonocích, hlavně však v létě – vydávali na tzv. velké vandry, které směřovaly do vzdálenějších končin republiky.¹⁷⁸

Větší fixaci na jedno cílové místo logicky přinášela stavba srubu – určitý čas zabralo samotné budování či rekonstrukce příbytku¹⁷⁹ – a následně vzniklo místo, které požadovalo následnou údržbu a bezpochyby si k němu trampové vytvářeli také určitý citový vztah jako k prostředí, které si upravili k obrazu svému – třeba nejrůznější výzdobou: Cancák si například chatu vyzdobil plackami a vlaječkami, čímž si vysloužil i obdiv kronikáře T.O. *Rowers Brno*, který chatu na jednom z vandrů navštívil.¹⁸⁰ Tento nestor brněnského trampingu spojuje tendenci budování srubu se stárnutím: „*A jak potom takhle byli každé rok starší a starší, tak třeba byly takové tendence postavit si chatu někde.*“ I o několik generací mladší tramp Šumák vzpomíná, že začali preferovat jedno místo poté, co se rozhodli na něm vybudovat chatu,¹⁸¹ a narátorka Dibla prezentuje podobný příklad, kdy se tramská osada rozhodla se souhlasem hajného opravit seník stojící v lese.¹⁸² Drobek, který taktéž zdůrazňuje preferenci objevovat spíše nové lokality, zmiňuje, že sice plánoval s kamarády postavit srub, nakonec se mu to však nepodařilo.¹⁸³

Obrázek 12: Trampský srub. Foto autor.

¹⁷⁸ Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

¹⁷⁹ Například členové T.O. *Rowers Brno* se rozhodli opravit na jaře roku 1974 tzv. Rypošův srub v údolí Oslavy, což jim zabralo „čtyři čundry“, *Kronika T. O. Rowers Brno*. Sv. 1, s. 169.

¹⁸⁰ *Kronika T. O. Rowers Brno*. Sv. 1., s. 84.

¹⁸¹ Rozhovor s Pavlem „Šumákem“ Kňákalem vedl Oto Polouček 14. 11. 2013.

¹⁸² Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

¹⁸³ Rozhovor s Igorem „Drobkem“ Kučerou vedl Oto Polouček 6. 11. 2013.

Sonda do podoby brněnského trampingu pomáhá vytvořit představu o dvou etapách způsobu trampování. Mladí trampové zřejmě preferovali spíše objevování nových míst před opakovaným výjezdem na jedno, které vyhledávali pravidelně a k usazování měli tendenci až po delší době aktivního trampování, což se projevovalo například budováním srubů a chat. Skutečnost, že ono „usedlé období“ zřejmě zabíralo v životech trampů delší časový úsek, spolu s úbytkem mladých trampů v době po roce 1989 pomáhá utvářet představu o komunitě trampů vázané na konkrétní lokalitu, což byl i můj předpoklad při určování teritoriálního vymezení výzkumu, který se ukázal jako mylný, jelikož písemné prameny i vzpomínky narátorů dokládají běžnou komunikaci s trampy z jiných míst. Obraz fixace trampů k určité lokalitě vytváří například existence publikací jako *Trampská historie řeky Oslavky* a podporuje jej i vzpomínka Cancáka, který zmiňuje, že věděl ve svých mladých letech o vyhlášených trampských lokalitách plných srubů, jako jsou například Brdy, zatímco on v té době jezdil každý víkend někam jinam.¹⁸⁴ Právě i Cancákův další osud – vybudování chaty v údolí Jihlavy – dokazuje, že stavění srubů existovalo jako určitý proces proměny trampingu fixovaný na stárnutí jednotlivých trampů.

Dvě etapy v životě trampa lze logicky propojit s určitými etapami lidského života. Mladý člověk často touží po dobrodružství, objevování nových míst a spontánním trávení volného času. S přibývajícím věkem naproti tomu přichází období, kdy se stává důležitým faktorem touha po víkendovém odpočinku, zvláště v případě náročného zaměstnání. Potřeba odpočinku, ale i určitých jistot, které se v případě trampů mohou projevovat například potřebou znát cestu a místo noclehu, vedla logicky ke změně způsobu trampování.

Lze také konstatovat, že ono „objevitelské“ období zřejmě skýtá více motivů vhodných ke sdílení v rámci vzpomínání trampů, a proto má zřejmě výraznější místo v jejich kolektivní paměti, a tudíž se jeho existence výrazně odráží i v mém výzkumu, ačkoli délka „usedlejšího“ období zabrala podstatně větší část života starších generací trampských vypravěčů.

¹⁸⁴ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

Charakterizovat typické znaky pravidelného vandrování brněnských trampů je obtížné. Jednou z příčin skutečnost, že někteří narátoři měli obecně sklony reagovat na dotaz směřovaný na typický vandr prezentací vandrů spíše netypických, které z nějakého důvodu utkvěly v paměti a jsou viděny jako vypravěčsky atraktivnější. Například skutečnost, že trampové jezdili na vandr převážně vlakem, lze z rozhovoru vyčíst spíše nepřímo, například díky historkám o kontrolách příslušníky SNB na nádražích,¹⁸⁵ z čehož lze vyvodit i to, že je tento způsob dopravy trampy zřejmě považován za samozřejmý – pouze Cancák při svých vzpomínkách na trampování v době svého mládí – tedy mimo zkoumané období – zmiňuje, že využívali autostopu, například je svezl řidič nákladního auta za to, že posléze pomohli vyložit zboží a později také jezdil na vandry na motocyklu. Tento způsob dopravy mohl být volen i díky hrozbě represí ze strany bezpečnostních složek v případě cesty vlakem.¹⁸⁶ Nepsaným zvykem bylo, že trampí jezdili na vandr pravidelně v posledním vagónu.¹⁸⁷

Četnost vandrů byla různá – například Cancák vzpomíná, že jezdil na vandr každý víkend,¹⁸⁸ Šumák odhaduje že jednou za čtrnáct dní,¹⁸⁹ Dibla se vydávala na tramp přibližně třikrát do měsíce¹⁹⁰ a nejméně často jezdil Ben, který i díky roztříštěnosti členů jeho trampské osady po celé republice vyjížděl pouze přibližně třikrát až čtyřikrát ročně.¹⁹¹ Četnost vandrů mohly ovlivňovat nejrůznější faktory, jako například povinnosti v práci či péče o děti. Ačkoli se četnost výjezdů na Vandr u narátorů Bena a Cancáka velmi lišila, z rozhovorů s nimi lze usoudit, že oba se hluboce identifikují s trampingem a považují za součást tohoto fenoménu - mimo jiné oba zmiňují, že tramping je jakýmsi životním posláním, které nelze naučit ale má je člověk vrozené. Příklad těchto dvou brněnských trampů poukazuje na to, že četnost vandrů nemusí být přímo úměrná míře identifikace s trampingem.

¹⁸⁵ Rozhovor s Karlem „Kadylkem“ Stoudkem vedl Oto Polouček 13. 12. 2013.

¹⁸⁶ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

¹⁸⁷ Rozhovor s Pavlem „Šumákem“ Kňákalem vedl Oto Polouček 14. 11. 2013.

¹⁸⁸ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

¹⁸⁹ Rozhovor s Pavlem „Šumákem“ Kňákalem vedl Oto Polouček 14. 11. 2013.

¹⁹⁰ Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

¹⁹¹ Rozhovor s Jindřichem „Benem“ Benkovičem vedl Oto Polouček 23. 1. 2014.

2.3.3. Aktivity trampských osad

Kromě více či méně pravidelných vandrů se trampové scházeli taktéž na slezinách v místě bydliště za účelem domluvení dalšího vandru, neformální komunikace a zpěvu. Cancák vzpomíná, že se scházeli v padesátých letech, když se dvaadvacetiletý vrátil z vojny, každý čtvrtek s členy T.O. Pavouk na fotbalovém hřišti. Jiná s Cancákem spřátelená osada mívala sleziny v brněnské Alfa pasáži. Ačkoli se jako vhodná k takovýmto setkáním logicky nabízí hostinská zařízení, dle vzpomínek Cancáka do nich chodili v padesátých letech spíše starší trampové, zatímco mladí by dle něj vasedávat v hospodě neměli: „*My si to teďka můžeme dovolit v hospodách dělat sleziny, protože nám už je tady šedesát sedmdesát osmdesát roků, to už je něco jiného, ale když je někomu dvacet a třicet a chodí do hospody denně nebo co tak to je špatný.*“¹⁹² Výzkum dokládá, že nejmladší generace trampů z období tzv. normalizace taktéž sleziny v hostinských zařízeních z nejrůznějších důvodů nepořádala, zatímco z rozhovorů se staršími narátory vyplývá, že jejich srazy byly spjaty právě s hospodami, takže toto generační specifikum se zřejmě udrželo. Některé z těchto hospod se staly postupem času typicky trampskými.

SBO Monzun se například tradičně scházel v hostinci U Skoby v Brně – Řečkovících.¹⁹³ Kromě této z více zdrojů potvrzené typicky trampské hospody¹⁹⁴ lze zachytit z rozhovorů i nejrůznější hospody oblíbené jednotlivými trampskými osadami. Například Benova T.O. 4B se příležitostně scházela v hospodě situované v městské části Brno–Slatina předtím, než z důvodu velké vzdálenosti bydlišť jednotlivých osadníků pořádání slezin zrušili.¹⁹⁵ Díky vzdálenosti se slezin neúčastnila také Dibla, která pravidelně jezdila s vyškovskou osadou Kamarádi, ačkoli pocházela z Brna. Pořádání slezin ovlivňovala nejen vzdálenost bydlišť jednotlivých členů osady, ale i jejich pracovní vytížení – narátorka Jana vzpomíná, že její parta se scházela spíše výjimečně, jelikož byli její členové díky škole, učňovské praxi či práci přes týden příliš vytížení. Místo srazu ovlivňoval nejen věk trampů, ale i jejich preference, například Rinta, člen sportovně založené T.O. Karabina zmiňuje, že sice pořádali a dodnes pořádají sleziny v hostincích, ale vybírají si takové, které nabízí oddělené prostory pro nekuřáky – v současné době se jedná o hospodu Večeřův dvůr v brněnské čtvrti Komín.

¹⁹² Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

¹⁹³ Rozhovor s Karlem „Kadylkem“ Stoudkem vedl Oto Polouček 13. 12. 2013.

¹⁹⁴ Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

¹⁹⁵ Rozhovor s Jindřichem „Benem“ Benkovičem vedl Oto Polouček 23. 1. 2014.

Kromě hostinců situovaných v místě bydliště existuje i druhá skupina trampy oblíbených podniků – a to jsou ty, které existují poblíž jejich cílových destinací. V lokalitách, které trampové rádi navštěvují, si časem našli „své“ hospody a navázali bližší kontakty s jejich majiteli. Například Ben se svoji osadou 4B udržují v Jasenici, která se nachází poblíž jejich pravidelného tábořiště, blízký vztah již se čtvrtým majitelem místní hospody, ve které mají dokonce vlastní sklenice se jmennými a pravidelně zde pořádají zimní sleziny.¹⁹⁶ Trampské osady vyjíždějící do údolí Jihlavy měly zase nestandardní vztah k hospodě U Zelenků zvané „U Báby“ v Kozlanech,¹⁹⁷ ve které taktéž trampové pořádali nejrůznější posezení spojené s hraním trampských písní. Ačkoli nebylo mezi trampy neobvyklé ani zimní táboření,¹⁹⁸ v zimním období hostinská zařízení nabízela trampům možnost zahřát se a využít kontaktů s hostinskými pro pořádání nejrůznějších akcí, například mikulášské besídky,¹⁹⁹ Specifickou roli měly hospody situované na nádražích, která sloužila trampům jako výstupní i nástupní stanice na počátcích jejich vandru. Příkladem takové nádražní hospody je ta, která se nachází v Kralicích nad Oslavou a díky své poloze sloužila (a slouží) jako přirozené místo setkávání trampů. Ben vzpomíná, že si při svých vandrech vždy našli časovou rezervu k „*posilnění na cestu*“ po příjezdu stejně jako rádi v hospůdce poseděli před odjezdem. Naproti tomu Dibla vzpomíná, že čas na posezení v hospodě byl u vandrů pořádaných SBO Monzun vyhrazen při cestě zpět, zatímco při cestě na vandr ihned vyráželi do přírody. Trampské hospody byly využívány k nejrůznějším příležitostem – kromě již zmíněných mikulášských besídek například ke svatebním oslavám, které trampové vystrojovali novomanželům ze svých řad způsobem pro ně specifickým, totiž s gulášem a trampskou písní. T.O. Rowers Brno například k příležitosti svatby osadního člena Cíby vystrojila svatbu v jejich oblíbené hospodě v Křižínkově.²⁰⁰

Hostince se stávaly útočištěm trampů před nepřízní počasí, zastávkou na jejich cestě do přírody nebo zpět, a také cílem setkávání a hraní. Jedna z takových vyhlášených hospod byla i ve Zbýšově²⁰¹ vedená hostinským Špečíkem, který „*se staral o soubory, jídlo,*

¹⁹⁶ Rozhovor s Jindřichem „Benem“ Benkovičem vedl Oto Polouček 23. 1. 2014.

¹⁹⁷ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

¹⁹⁸ Rozhovor s Jindřichem „Benem“ Benkovičem vedl Oto Polouček 23. 1. 2014.

¹⁹⁹ Kronika T. O. Rowers Brno. Sv. 1., s. 83.

²⁰⁰ Kronika T. O. Rowers Brno. Sv. 1., s. 188.

²⁰¹ VANĚK, Miroslav (1956-). Paměti tuláků Zbýšovska. Bačice, 2005, s. 71.

pití inkasovat a mezi tím si našel chvílku na zpívání“. V roce 1971 zesnulý hostinský si našel čas i na to aby se „sem tam utrl na nějaký potlach“ a je příkladem nestandardního vztahu mezi trampy a personálem v jimi oblíbených hostinských zařízeních,²⁰² který je doložen například i v hostinci *U Zelenků* trampy zvaném „U Báby“ v Kozlanech či *U Mohelských* v Ketkovicích.²⁰³

Ačkoli předchozí odstavce dokládají úzký vztah trampů k určitým hostinským zařízením, z výzkumu vyplývá, že trampové rozhodně přítomnost v nejrůznějších nálevnách nevnímají jako smysl svého trampování, ba navíc se ke spojování trampů s hospodami a alkoholem staví převážně negativně, zdůrazňují, že vysedávání v hospodách a pití alkoholu rozhodně nebylo smyslem trampského života a vymezují se proti těm, kteří vandry spojovali s pitím velkého množství alkoholu a trávení vandrů v hospodě.

„Když nastalo přívětivé počasí tak na takzvanéj vandr vyrazil kde kdo. To znamená i ten, kterej v průběhu roku nejezdil, nic o tom nevěděl a představovali si pod tím něco úplně jinýho, to znamená, velmi často skončili v hospodě, kde se totálně střískali a to byl jejich vandr. Tak pozor, tohle to k nám teda nepatřilo! Ono to teďka možná z mejch úst bude znít nějak nepravdivě, ale opravdu u nás na osadě se ne, že by se, když jsme jezdili s monzuňákama, tak pravidelně když jsme odjížděli domů tak jsme se zastavili v hospodě, dalo se pivčo, zahrálo se pár písniček a jeli jsme domů. Ale že by se někdo střískal třeba na srubu, kterej jsme měli, to se nestalo.“²⁰⁴

Nejen podle Dibly, která poukazuje na určitou diferenciaci mezi trampy (jíž budu rozebírat dále), ale i podle Kadylka se ostatní trampové vymezovali proti lidem, kteří spojovali pobyt v přírodě s konzumací velkého množství alkoholu a snažili se jim spíše vyhýbat: *„Osada, říkalo se jim Luňáci, ti byli doslova a do písmene vyhlášení jako rváči, spíš se drželi hospod a ty osady se jich distancovaly, a když došlo k nějakému incidentu tak to dopadlo tak že je naházeli do vody.“²⁰⁵*

²⁰² Vzpomínáme. Kronika T. O. Příboj. Sv. 1., s. 90.

²⁰³ ALTMAN, Karel: Trampské hospody na Třebíčsku. In: Západní Morava 3, 1999, s. 123.

²⁰⁴ Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

²⁰⁵ Rozhovor s Karlem „Kadylkem“ Stoudkem vedl Oto Polouček 13. 12. 2013.

Specifickým případem jsou tramské osady, které praktikovaly „prohibici“, například vyškovská T.O. *Kamarádi*, ke kterým patřila Dibla²⁰⁶ či Benova T.O. 4B. Oboje tyto tramské osady měly vyhlášen zákaz pití alkoholických nápojů u táborového ohně, u kterého obvykle pili mléko.²⁰⁷ „U ohně se prostě u nás pít nebude a nepilo se tenkrát ani vůbec přes celou dobu potlachu - přijeli jsme v pátek večer, tak jsme si dali do zobáčku v pátek večer v hospodě, to jsme tam končili třeba až ve tři hodiny ráno, ale tím to skončilo, nastal čas potlachu, takže jako nic no.“²⁰⁸ Zajímavá je popisovaná situace, kdy pití alkoholu bylo povoleno v hostinci, nikoli však u ohně, což může dokládat vnímání ohně jako něčeho pro tramy posvátného a posezení u něj může představovat něco specifického, u čehož není povoleno dělat „pokleslé“ věci. Symbol posvátného ohně, provázející lidstvo odjakživa a přítomný například v nejrůznějších předkřesťanských kultech, mohl být tramy přejat z filosofie woodcrafterského hnutí, která ideu trampingu ovlivnila a dostávala se k brněnským normalizačním trampům z nejrůznějších zdrojů.

Opačný názor na pití alkoholu prezentuje Rintá: „Tak já bych to řekl tak, že neviděl jsem tak veselý a takový volný způsob zábavy sjezdu sodovkám, že to ten alkohol přece jenom je svým způsobem, uvolňuje to trošku takovou tu atmosféru a to, někdo pije pivo, někdo pije kořalku – já se snažím té kořalce vyhýbat, ale já jako Brňák a mám vztah k Jižní Moravě tak spíš přes víno.“

Ačkoli případy prohibice mezi tramy byly spíše výjimečné, což dokládají i vzpomínky na zklamání cizích návštěvníků, kteří přijeli na potluchy prohibičních osad²⁰⁹ a míra tolerance k pití alkoholu se mezi tramy různí, z výzkumu vyplývá, že pijáctví nebylo vnímáno jako důležitá součást trampingu a ti, kteří to s alkoholem přeháněli, byli často vnímáni negativně. Lze pouze odhadovat, že i trampové holdující alkoholu ve velkém množství, například členové výše zmíněné osady zvané Luňák, sami sebe jako tramy taktéž identifikují. Žádný z nich se však neúčastnil mého výzkumu – jejich výpovědi by mohly obraz vztahu k alkoholu u osob identifikujících se s trampingem značně pozměnit. Mnohavrstevnatost a pestrost tramského hnutí zahrnující různá pojetí trampingu jeho představiteli bude charakterizována dále.

²⁰⁶ Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

²⁰⁷ Rozhovor s Jindřichem „Benem“ Benkovičem vedl Oto Polouček 23. 1. 2014.

²⁰⁸ Tamtéž

²⁰⁹ Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

Jak již bylo řečeno, zásadní činností trampů bylo vyjíždění na nejrůznější vandry do přírody doplněné slezinami v místě bydlíště. Při vzájemném setkávání a trávení volného času se trampové bavili nejrůznějším způsobem. Nejrozšířenější formy zábavy by se daly rozdělit do dvou kategorií: sportovní aktivity a provozování trampské hudby.

Obrázek 13: Tábořiště T. O. Zlatá podkova s totemem. Archiv autora.

Jako jednu z populárních sportovních aktivit lze jmenovat například vodní turistiku, kterou zmiňují Šumák²¹⁰ a Rinťa,²¹¹ který vzpomíná taktéž na specifickou zálibu jeho trampské osady *Karabina*, a to horolezectví a jeskyňářství, od čehož osada odvozovala i svůj název. Jak zmiňuje i Drobek, vskutku existovaly osady, které se specializovaly na určitou aktivitu.²¹² Kromě speleologů z *Karabiny* lze zmínit například hudební zaměření osad *Vavasatch*²¹³ či *Příboj*,²¹⁴ jehož trampský sbor vyhrál v roce 1973 hudební festival *Porta* v kategorii tradiční trampská píseň. Mimo sportovní či hudební zaměření spadá specializace Drobkovy T.O. *Zlatá podkova 2*, která se specifikuje jako literární díky vydávání trampského časopisu.²¹⁵

Zajímavým příkladem specificky orientované trampské party je komunita přátel prezentovaná v memoárové publikaci *Paměti tuláků Zbýšovska*. Historiky zde popisované jsou spjaty s pravidelnou účastí na dálkových pochodech, oficiálně organizovaných

²¹⁰Rozhovor s Pavlem „Šumákem“ Kňákalem vedl Oto Polouček 14. 11. 2013.

²¹¹Rozhovor s Jiřím „Rinťou“ Zábranským vedl Oto Polouček 11. 9. 2014.

²¹²Rozhovor s Igorem „Drobkem“ Kučerou vedl Oto Polouček 6. 11. 2013.

²¹³Rozhovor s Jiřím „Rinťou“ Zábranským vedl Oto Polouček 11. 9. 2014.

²¹⁴Rozhovor s Karlem „Kadylkem“ Stoudkem vedl Oto Polouček 13. 12. 2013.

²¹⁵Rozhovor s Igorem „Drobkem“ Kučerou vedl Oto Polouček 6. 11. 2013.

nejrůznějšími tělovýchovnými jednotami, základními organizacemi SSM nebo ROH po celé republice. Tato parta přátel byla dokonce oficiálně evidovaná jako turistický oddíl TJ Slovan Rosice. Přesto se aktivně hlásila k trampingu a udržovala kontakty s trampskými osadami.²¹⁶

Veškeré volnočasové aktivity, kterými se trampové zabývali – ať se již jedná o sport či hudbu -, získávaly na atraktivitě ve větším kolektivu a s možností soutěžit. Tím se přirozeně dostávám k další části práce, která se bude věnovat kontaktům mezi trampskými osadami, aktivitám přesahujícím rámec osady a komunitnímu aspektu trampingu.

2.3.4. Trampové jako komunita

Jak výzkum ukázal, trampové v období tzv. normalizace neprovozovali svoji zálibu pouze sami či v úzkém kruhu přátel z vlastní tramské osady, avšak existovala mezi nimi celá řada kontaktů a vytvářeli jakousi síť známostí v místě bydliště, pravidelném místě táboření či napříč celou republikou.

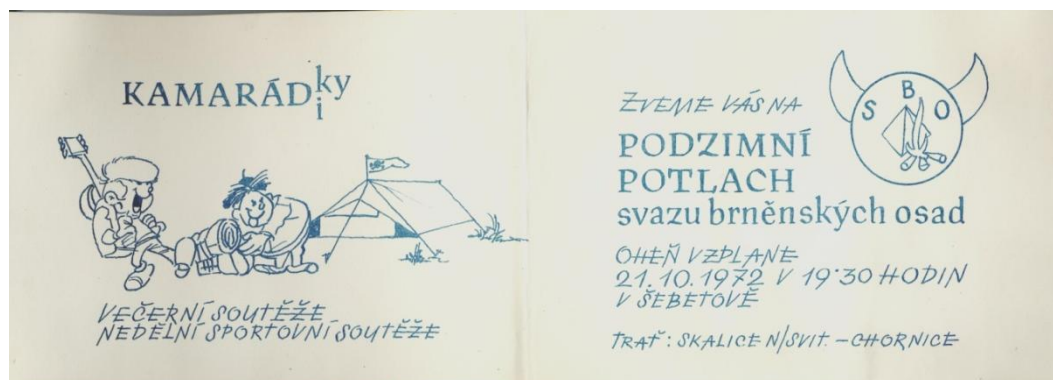
Mladé party kamarádů získávaly kontakty s ostatními trampy postupně během svých cest do přírody, zvláště vyráželi-li do lokalit trampy oblíbených. K seznámení mohlo dojít ve vlaku, v hostinci či během neformálního posezení při společném táborovém ohni, na který byli pozváni. Užší vazby pak logicky vznikaly při častějším vyjíždění do jedné lokality. „*Jak se už uvážeš na jedno místo, tak se zase dáš dohromady s těma dalšíma partijama a už jezdíte a nějak se navštěvujete a tak dál.*“²¹⁷ Tyto vazby se postupně rozšiřují a vzniká tak určitá síť kontaktů mezi trampy, kteří se vzájemně navštěvují a potkávají na potlaších či jiných akcích, na kterých následně získávají opět další kontakty, což okruh jejich tramských známých dále rozšiřuje.

Míra rozsahu těchto kontaktů byla u jednotlivých tramských osad různá. Například z rozhovoru s Kadylkem vyplývá, že síť kontaktů T.O. *Příboj* byla velmi široká a pokrývala velkou část Československa, což bylo způsobeno zejména hudebními aktivitami osady spočívajícími v účasti na nejrůznějších soutěžích, koncertech i potlaších

²¹⁶ VANĚK, Miroslav (1956-). Paměti tuláků Zbýšovska. Bačice, 2005, s. 75.

²¹⁷ Rozhovor s Igorem „Drobkem“ Kučerou vedl Oto Polouček 6. 11. 2013.

s doprovodným hudebním programem. Tuto síť kontaktů dokládá i kronika zmíněné T.O., která disponuje mnoha vzkazy spřátelených tramských osad či zvadly na jejich potlachu. Nejvíce jsou zde prezentovány osady brněnské, zejména ty, které taktéž měly vlastní pěvecký sbor a kapelu,²¹⁸ výjimkou však nejsou ani kontakty s osadami vzdálenými, vzniklé často účinkováním na vzdálenějších akcích pořádaných trampy.²¹⁹

Obrázek 14. Tramské zvadlo. Kronika T. O. Rowers Brno, sv. 1., s. 143.

Jiným příkladem je Benova T.O. 4B, která neudržovala příliš čilé kontakty s brněnskými trampy, což může být dáno jednak určitou odlehlostí jejich osadního „fleku“, ale i roztříštěností bydlišť jednotlivých členů po celé republice. „*Ne, my jsme vždycky měli tu tendenci odvrátit se od Oslavky a jít si na tu druhou stranu, jo párkrát když se zakládala nebo obnovovala SBO. No tak jako nás to tam nikdy tak nějak netáhlo, to je zajímavý, že v mládí jako malé kluk no tak nebo ještě na tý základní, tak jsme tam párkrát někde jako někde byli, ale jakmile jsme měli tady ten náš starej flek, tak, říkám, začali jsme jezdit do Kralic, všechno to šlo na opačnou stranu a my jsme šli taky tak skoro, a dneska už ty kontakty v podstatě nemám žádný.*“ Přestože Ben zmiňuje, že kontakty příliš neudržoval, jeho povědomí o SBO či například zmínka o pozvání tramského sboru z T.O. *Karabina* na Benem pořádaný koncert dokládá, že zde přeci jen nějaké vazby existovaly a jeho T.O. 4B nefungovala naprosto izolovaně od ostatních brněnských trampů, ačkoli se neúčastnila každého jimi pořádaného potlachu.²²⁰ Na druhou stranu je zajímavé, že Ben dokládá kontakty s tramskými osadami z druhého konce Čech, když zmiňuje výlet na potlach u Tachova. Tyto kontakty si zřejmě udržel již ze středoškolských dob a prezentují příklad jedné z forem vzniku vztahů mezi trampy v rámci celé republiky.

²¹⁸ Například Rowers Brno, Vavasatch, Karabina, Pavouk, Mikfel...

²¹⁹ Kupříkladu memoriál v Deštné organizovaný opavskou T.O. Tarantule. Kronika T. O. Příboj. Sv. 1., s. 115.

²²⁰ Rozhovor s Jindřichem „Benem“ Benkovičem vedl Oto Polouček 23. 1. 2014.

Pomineme-li Drobka, který svojí aktivní vydavatelskou činností navázal kontakty i se staršími trampy²²¹, vyplývá z rozhovorů s mladšími narátory, že jejich kontakty se staršími existovaly spíše v omezené míře.²²² Omezenost kontaktů mezi generacemi dokládá i zástupce starší generace Cancák: „*To se prakticky tím, že jsme stárli, tak jsme se vlastně vyřadili z toho trampskýho hnutí těch mladších, čili já ti prakticky vo těch mladších kamarádech z toho roku, vo který ty chceš vědět – sedmdesát, osmdesát, devadesát, prakticky nic moc nemůžu říct, já jsem s nima vlastně už nepřicházel do styku.*“²²³

Obrázek 15: Tradiční místo trampských potlachů v údolí oslavy zvané Kančí louka.

Příkladem, který dokládá onu omezenou podobu kontaktů mezi mladší a starší generací trampů, ale i existenci jisté sítě, která vytvářela povědomí o jednotlivých trampských osadách, mohou být vzpomínky trampů Cancáka a Šumáka, který sice vzpomíná, že žádné kontakty se zaběhnutými trampskými osadami jeho osada *Carpe diem* nikdy neudržovala, ale zároveň jsem se dostal ke starším trampům právě díky kontaktu, který mi poskytl. Cancák pak na dotaz na T.O. *Carpe diem* reaguje: „*Vidíš, to je osada, která asi je v úplně jiné generaci než my, já jsem tady ten název slyšel, ale pouze slyšel, vůbec nevím, kdo a odkud to je, jo, protože to už tím je jasně řečeno, že my tady*

²²¹Rozhovor s Igorem „Drobkem“ Kučerou vedl Oto Polouček 6. 11. 2013.

²²²Vhodné je podotknout, že jsem se v rámci výzkumu dostal ke starším trampům právě díky poskytnutým kontaktům těmi mladšími, kteří zároveň zmiňovali, že nikdy kontakty se staršími neudržovali.

²²³Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

s osadama z této éry vůbec nemáme styk.“ Odlišným příkladem může být T.O. *Rowers Brno*, která existovala jako vícegenerační, což logicky kontakty mezi mladšími a staršími trampy podporovalo, jelikož vznikaly i uvnitř osady.

Z výše uvedených příkladů komunikace mezi trampy lze vyvodit, že trampové měli určitou, v některých případech širší, v jiných užší, síť kontaktů, která, jak odkládají vzpomínky narátorů i trampské kroniky, se neomezovala pouze na místo bydliště či obvyklou lokalitu táboření, ačkoli zde byly kontakty logicky intenzivnější, což dokládají například spřátelené trampské osady zmiňované v osadních kronikách. Tato síť kontaktů byla logicky podpořena existencí svazů trampských osad, jakým byl například Svaz brněnských osad – *Monzun*, vztah, k němuž spojuje i narátory, ke kterým jsem se dostal různými cestami bez předpokladu, že by mezi nimi byly nějaké vazby.²²⁴ Dalším příkladem je existence T. O. *Old boys Brno*, sdružující nejstarší generaci brněnských trampů pocházejících z nejrůznějších, dnes již často zaniklých, osad.

Jednou z častých forem komunitního setkávání a také získávání kontaktů byly nejrůznější potluchy pořádané jednotlivými trampskými osadami. Tyto potluchy byly často doprovázeny doprovodným programem jako například nejrůznějšími sportovními či hudebními soutěžemi. K populárním sportovním aktivitám patřily například zápasy v kopané²²⁵ či různé pohybové disciplíny sloužící často zejména k pobavení soutěžících i ostatních. Příkladem mohou sloužit soutěže z 30. výročí T.O. *Rowers Brno*: hod sekýrou, hod nožem, zvedání bečky, lukostřelba a box se zavazanýma očima.²²⁶ Další podstatnou aktivitou byly soutěže v trampské písni, ke kterým byl obvykle vyhrazen večer. Pěvecké soutěže mívaly také různé kategorie – například na výše zmíněném výročním potlachu to byla soutěž jednotlivců, dvojic a zpěv sborů. Ne všechny soutěže však lze označit za hudební či sportovní: příkladem může být soutěž ve veselém vyprávění.²²⁷

²²⁴ Cancák působil jako šerif SBO *Monzun*, do kterého patřily i osady, ve kterých působil Rinťa, Kadylek a Dana. SBO navíc zmiňují i Ben a Drobek. Výjimku tudíž tvoří pouze nejmladší narátoři z T. O. *Carpe diem*.

²²⁵ Například zápas v kopané mezi SBO a adamskými trampy, který skončil remízou 3:3. *Kronika Příboj*. Sv. 1, s. 56.

²²⁶ *Kronika T. O. Rowers Brno*. Sv. 1., s. 156.

²²⁷ *Tamtéž*, s. 158.

Obrázek 16: Pozvánka na mikulášský večer. Kronika T. O. Rowers Brno. Sv. 1., s. 90.

Tramprská hudba byla provozována nejen na potlaších, ale i na speciálních k tomu určených akcích, některé z nich se konaly pravidelně a získaly si určitou tradici. Lze zmínit například *Náměšťskou placku*, konanou v Náměšti nad Oslavou,²²⁸ či tradiční Večery tramprské písně, pořádané pravidelně *SBO Monzun* v Ujčově.²²⁹ Kontakty mezi trampy v rámci celé republiky pak mohl zprostředkovat každoroční festival tramprské, folk a country hudby *Porta*, u kterého lze konstatovat, že svým obsahem a masovostí přesahovala formát tramprského hnutí. Z obsahu kroniky T.O. *Příboj*, která se pravidelně účastnila soutěžní části tohoto festivalu, však lze interpretovat, že pro tramprské osady specializované na produkci hudby byl tento festival zřejmě velmi podstatný a úspěšné účinkování bylo otázkou jisté prestiže.²³⁰ K dalším akcím umožňujícím trampům navázat kontakty s podobně smýšlejícími, kteří žili v jiných částech republiky, mohly být pravidelné *Celostátní potlachy*. Ty se v období tzv. normalizace konaly pravidelně v lokalitě Kláštorisko ve Slovenském ráji.²³¹

²²⁸ Kronika T. O. Příboj. Sv. 1., s. 78.

²²⁹ Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

²³⁰ Kronika T. O. Příboj. Sv. 1., s. 157.

²³¹ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

2.3.5. Diferenciace mezi trampy

V předchozí kapitole bylo nastíněno, že trampové neprovozovali svoji zálibu izolovaně v rámci svého úzkého okruhu přátel, ale tvořili určitou síť kontaktů a komunikovali mezi sebou. Nabízí se otázka, zda v takovéto komunitě, kde mohly existovat vazby mnoha, možná dokonce i několika set osob, neexistovala určitá vnitřní hierarchie a diferenciace vyplývající například z toho, jakým způsobem jednotliví trampové vnímali tramping. Z výzkumu vyplývá, že určitá diferenciace vskutku existovala.

Jednou z forem určitých rozdílů mezi trampy může být vztah ke komunitnímu aspektu trampingu. Takto lze trampy rozdělit na ty, kteří trampovali bez osady a ty, kteří příslušeli k určité tramské osadě. Protože všichni narátoři mají vazby na tramské osady, nelze ve výzkumu reflektovat pohled na tramping očima těch, kteří tramskou osadu neměli – takzvaných T.S. (tramp samotář) a je možno zachytit pouze pohled na samotáře očima trampů příslušících k určité osadě. Jak zmiňuje například Cancák, být trampem samotářem nemuselo znamenat úplnou izolaci od ostatních trampů, je však nutno přihlídnout k tomu, že tramp příslušící k tramské osadě mohl zaznamenat spíše ty samotáře, kteří přece jen občas s ostatními do kontaktu přišli a nemůže potvrdit ani vyvrátit případnou existenci trampů vandrujících v naprosté izolaci.

„Samotáři, prostě, to je taky povahovej rys, kterej se vyskytuje všady, všude, a když je tramp samotář, fajn, on je ne, nejvíc rád, žejo, nejšťastnější když může s tím pinklem jít do lesa, zalézt si tam někam, kde ho nikdo nevidí, tam si opeče buřty nebo udělá si oheň, vyspí se tam, nikdo ho neruší, to je prostě tramp samotář, on zase pak de s klukama v hospodě nebo tam někde sem tam je na nějaké chatě navštíví zase odejde, ale do žádné osady by nešel, pač má v povaze nebýt v žádným sous. lidí v nějakým kolektivu lidí, máme li zase takhle mluvit, který se domlouvají spolu a když něco potřebuje jeden, ten, to je hloupost, kdyby někdo něco potřeboval, mu pomůže, pochopitelně, ale takhle, dělají potlach takže třeba, ty máš ten úkol, ty máš ten úkol tak to jako né, to jsou ty samotáři.“²³²

²³²Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

Další formou určitých vnitřních rozdílů v komunitě může být pojmání trampingu jednotlivými trampy: Tuto rovinu bych zařadil do linie na základě míry vztahu k určitým trampským zásadám, hodnotám ale i tradiční podobě trampingu. Na jednu stranu lze umístit trampy nerespektující určité zavedené hodnoty či pojmající je po svém – tyto trampy lze pro potřeby práce označit jako outsidersy – a na druhou stranu trampy ortodoxní, zásadové, striktně se řídící podle určitých zavedených pravidel. Tato linie, konstruovaná na základě rozhovorů se samotnými trampy, je však relativní: je nutno přihlídnout k tomu, že každý tramp vnímá tramping subjektivně a onu linii na základě – outsiderství – norma – ortodoxnost – může vnímat jiným způsobem. Může se tak stát, že jeden z trampů může být viděn jinými jako ortodoxní, zatímco on sám sebe nevidí jako ortodoxního a za ortodoxní považuje jiné, ještě zásadovější trampy než je sám.

Na první kategorii, trampů vnímaných jako outsideři, se všichni narátoři dívají kriticky, respektive zařazují sem skupiny trampů, proti kterým se vymezují: Lze sem zařadit například ty, kterým se občas říká „pivní skauti“: jedná se o osoby, které vandrování spojovali zejména s konzumací alkoholu. Existenci takových trampů a jejich účast na potlačích zmiňuje například Drobek, který se o nich vyjadřuje velmi negativně: „Vyžírkové, kteří opravdu se dozví, že něco takového koná a proto tam přijedou a pak se tam zlikvidují“²³³. Dibla pak dodává, že byli většinou vnímáni s opovržením.

„My jsme jim říkali potlacháři, nebo potlačáci, kteří jezdili opravdu na ten potlach, aby se napili zadarmo piva, jo, takoví byli, takoví existovali, ale dokonce on teda můj bratr teda byl v tomhle takovej dost nekompromisní, i když se třeba někde jelo na potlach, to znamená že se večer skončilo nebo odpoledne u ohně, kde probíhaly nějaký soutěže a večer se zpívalo, tak můj bratr měl (smích) takové tvrdé nároky že předtím než se došlo na ten potlach, tak se muselo ujít nějakých náct kilometrů nebo dvacet nebo i dvacet pět jo, takže potom jsme se trošku pohrdavě dívali na ty takzvané trampy, který jezdili jenom na ty potlachačky a jezdili tam dost často kvůli tomu pivu no.“²³⁴

²³³ Rozhovor s Igorem „Drobkem“ Kučerou vedl Oto Polouček 6. 11. 2013.

²³⁴ Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

Kromě „pivních skautů“ sem lze zařadit kategorii trampů, kteří brali tramping jako módní záležitost a kladli důraz zejména na svoji image. Kadylek je nazývá „kovbojčky“ a zmiňuje, že prý byli rozšířeni spíše v okolí Prahy. *„To přeháněli ve voblečení, to znamená, do dneska to potkáš chlapa s klobókem jak kdyby se vrátil z Klondajku a na tom má liščí ocas a podobně, takže tídlecti byli vocvokovaný, jo, a vovopaskovaný minimálně dva nože za pasem, hm, což ovšem byl řekl bych tramp, kterej tady na na Brněnsku moc nerezonoval.“*²³⁵

Mezi výše zmíněné „outsiderské“ kategorie trampů a ortodoxní trampy, které budu rozebírat dále, lze zařadit onu určitou „normativnost“, trampy, kteří nejsou viděni jako ortodoxní a nejsou přiřazováni do žádné z outsiderských kategorií, která bývá přiřazována s negativní konotací druhým. Je však opět nutno zdůraznit, že toto vnímání je subjektivní záležitostí a je možné, že někoho, kdo sám sebe vnímá jako „normálního trampa“ budou ti více ortodoxní řadit do outsiderské kategorie. Do této normativní kategorie, řekněme neortodoxních, trampů sama sebe řadí většina narátorů. U některých lze pak zaznamenat náznaky toho, že sami sebe neváhají vnímat jako ortodoxní.

Mezi ty, kteří vnímají pozitivně ortodoxní trampy, patří Cancák: *„Ortodoxní tramp, jistě, to je v pořádku, to jsou lidi, to jsou trampy, kteří to berou opravdu takovým způsobem že ne fanaticky, pozor, to je něco jiného, fanaticismus a ortodoxnost to je podle mě úplně něco jiného, to třeba se může použít ve slově ortodoxní církve, ortodoxní, co já vím něco fanatického, nebo co jak dneska je plno všelijakejch těch teroristů nebo co, prosím, tam to je, ale v trampingu, ortodoxnost, a něco, to je prostě tak, že von dodržuje veškerý takový nepsaný zákony trampingu, který jsou opravdu nepsaný, ale který každý zná, a který dodržuje, tak třeba, že když si zapálí, tak tu sirku prostě zhasne, a strčí ju do země, normálně ju zaboří do země jo, něco takového, takových věcí je plno no.“*²³⁶

Cancák navíc dodává, že ortodoxní tramp by nikdy neoblékl křiklavě barevné oblečení,²³⁷ a lpění na určitých zásadách a pravidlech zmiňuje i Dibla, která zdůrazňuje, že přílišná ortodoxnost se jí nelíbila: *„A tu ortodoxnost, která se mě pravda taky nelíbila, tak ta třeba spočívala v tom, že ti ortodoxní trampy úžasně lpěli na tom, aby byla perfektně*

²³⁵ Rozhovor s Karlem „Kadylkem“ Stoudkem vedl Oto Polouček 13. 12. 2013.

²³⁶ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

²³⁷ Tamtéž

*sbalená usárna, aby prostě veškerý zavazadla byly jak ze škatulky a málem že je neměřili fakt na centimetry jak přesně mají vypadat, jo.*²³⁸ Rintá pak dodává, že by ortodoxní tramp nikdy nepřipustil použití jakýchkoli dopravních prostředků kromě vlaku.²³⁹ Výčet charakteristik ortodoxního trampa jako člověka, který lpí na určitých pravidlech a zásadách a udržuje si v hlavě určitou dogmatickou představu o tom, jak má vypadat tramping by mohl bezpochyby pokračovat i dále. Taktéž lze vyjádřit hypotézu, že i určitá míra ortodoxie mezi trampy měla různé stupně a to, co jeden tramp vnímal jako ortodoxní, by jiný vnímal jako příliš volné – lpění na pravidlech je jednou z vlastností, která záleží na subjektivních hodnotách jednotlivých trampů. Existenci různých stupňů v míře lpění na pravidlech dokládá i Cancák, který navíc zmiňuje jeden z podstatných aspektů diferenciací trampů – a to je vztah k tramské hudbě.²⁴⁰

Tramská hudba je jedním z atributů trampingu, ve kterém se projevovaly rozdíly mezi ortodoxním a volnějším pojetím tohoto fenoménu, a byla příčinou i určitých sporů mezi trampy. Cancák, který zastává ortodoxní názory na to, jak má tramská píseň vypadat, zmiňuje určitá pravidla: *„A zase, v této věci já su naprosto ortodoxní teda, protože tramská píseň je tramská píseň a nemůže zpívat o něčem, co nemá k trampingu vztah a co dneska se za tramskou píseň všeko vydává. Trampi mužou hrát podle mě akorát na kytaru, na mandolínu, na kytarový, mandolínový, tenorový benjo a tím to končí. A všeko ostatní už je buďto bluegrass nebo country kapela žejo a nebo takhle no, a vono to bylo dřív eště tak do toho roku šedesát sedm do té poloviny šedesátejch let to bylo takový, že opravdu nikdo banjo nebo basu tu normální basu velikou takhle jo nikam jako do tramskýho hraní netahal.“*

Příkladem volnějšího vztahu k tramské písni je Rintá, který má kromě tramských písniček rád i jazz: *„Takže my tady co jsme jako vyznávali tady ten jazz, ten swing tak i ten tramský žánr jako vyznáváme trošku jiný písničky než třeba někteří jiní trampové.“*

²³⁸ Rozhovor s Danou „Díblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

²³⁹ Rozhovor s Jiřím „Rintou“ Zábranským vedl Oto Polouček 11. 9. 2014

²⁴⁰ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

Určitý spor o trampskou píseň mezi těmi, kteří ji vnímali konzervativně a těmi, kteří byli otevření novým vlivům, byl dle slov Cancáka intenzivní například ke konci šedesátých let, kdy trampský sbor Příboj donesl na večer trampských písní v Šebetově basu, což vyvolalo diskuzi o tom, zda je připustit do soutěže či ne.²⁴¹ Polemika o trampské písni se v této době navíc dostala i na stránky časopisu *Tulák*.²⁴² Tyto spory, kdy jedna strana brání tradiční hodnoty, kdežto jiná propaguje vývoj a je otevřená novým vlivům, jsou zřejmě přítomné v určité formě i v jiných hudebních subkulturách či zájmových skupinách, jakožto i v každodenním životě. Spor o pojetí trampské písně vygradoval, který vystoupil více na povrch v období druhé poloviny šedesátých let, které se i v majoritní kultuře vyznačovalo přílivem nových proudů a myšlenek, zřejmě přetrvává dodnes a mívá často podobu generačního konfliktu mezi staršími a mladšími trampy.²⁴³

V předchozích řádcích byly pro dokreslení představ o životě trampů v období tzv. normalizace charakterizovány některé oblasti kolektivního života trampů. Lze konstatovat, že některé z těchto nastíněných problémů přesahují téma moji práce a zasloužily by si obsírnější pojednání v případné samostatné studii. Dostupné prameny skýtají dosud nezpracovaný materiál pro případné hlubší pojednání například o trampských srubech, jako prvku hmotné kultury trampů či o zvycích spjatých s trampskými potlachy.

²⁴¹ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

²⁴² Záhoř: Ta naše písnička trampská. *Tulák*. 1969, s. 2.

²⁴³ Mladá trampka z Brna, cca 30 let.

2.4. Trampové a systém

2.4.1. Vztah trampů k politickému systému

V následujících řádcích se dostanu k poslední části nástinu života trampů v období tzv. normalizace – a to problematice toho, jakým způsobem jejich život ovlivňovala státní moc a politický systém zkoumaného období. Toto téma lze pojmout z několika rovin vztahů trampů a systému. Za prvé je to pohled trampujících jednotlivců na systém bez ohledu na jejich zálibu, jako další rovinou lze zařadit názory trampů na to, zda politika patří do trampingu či nikoli a do třetice je zde pohled narátorů na vztah trampingu a systému.

Názor trampujících jednotlivců na politické zřízení zkoumané doby, tedy autoritativní režim vládnoucí KSČ, mohl být ovlivněn různými faktory, jako je postoj jejich rodičů, jejich sociální postavení či případné persekuce, namířené proti nim či jejich rodinným příslušníkům. Vhodné je podotknout, že otázka politických názorů, vnímaná často jako kontroverzní, nebyla během mého výzkumu stěžejní a vztah k politice lze z rozhovorů často vyčíst spíše nepřímo, například z formy, jakou narátoři popisují případné represe. Nikdo z narátorů nezmiňuje ve vzpomínkách vlastní politickou angažovanost a z rozhovorů lze vyčíst spíše pasivitu vzpomínajících trampů v této oblasti, případně snahu vyhnout se členství v oficiálních strukturách.

U narátorů, z jejichž rozhovorů je možno vyvodit nepříliš pozitivní vztah k normalizačnímu režimu, lze v několika případech zachytit propojení s negativními dopady komunistického režimu na rodiny jejich rodičů, jako je například případ Dibly, jejíž rodina trpěla v souvislosti s kolektivizací zemědělství,²⁴⁴ nebo Cancáka, který sice zmiňuje, že pochází z apolitické rodiny, avšak také vzpomíná na to, že jeho rodiče museli v padesátých letech opustit živnost. Cancákův negativní vztah k totalitnímu režimu lze zachytit na základě jeho charakteristiky omezení, kterým bylo nutno čelit.

²⁴⁴ Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

„Co teda jsme všichni věděli co je hrůza, když přehnaně řečeno, když jsem chtěl jít do kina, tak jsem si to musel nechat podepsat vod domovní důvěrnice, že si mě to doporučuje, a že jsem měl praporky vyvěšený jo, to je přehnaně jo, ale bylo to tak jo ať cokoli chtěl, tak musels mít od nich potvrzení, že teda jako seš aktivní a že opravdus měl vyvěšený praporky na prvního května.“²⁴⁵

Jiný vztah k moci projevující se spíše jako zdůrazňování podstaty toho, jak se chovali konkrétní lidé, spíše než moci vládnoucího systému, je prezentovaná Šumákem, který vzpomíná na to, že jeho rodina byla spíše pasivní a režimem nijak omezovaná. Tento druhý vztah se projevil i v jeho vzpomínání na práci vedoucího v pionýrském oddílu, kdy vzpomíná: *„A to, že Klement Gottwald byl jediný vůdce dělníků, jsem se v podstatě dozvěděl až já, co by instruktor, když jsem to měl udělat čárku, že jsem to jako svým jiskrák jako že jsem je to naučil.“²⁴⁶*

I na základě výše zmíněných příkladů vztahu trampů k moci spolu s nastíněním případných příčin rozvoje těchto postojů lze konstatovat, že postoj k státnímu zřízení se zřejmě vytvářel spíše v prostředí mimo tramping než v něm, ačkoli zkušenosti s případnými represemi jej mohly ovlivnit – ty však, jak již bylo nastíněno, nebyly v období tzv. normalizace standardní reakcí moci na tramping, který byl spíše mlčky tolerován.

Další, již zmíněný, aspekt normalizačního režimu, a to členství mladých lidí v oficiálních mládežnických či jiných organizacích, byl v této době provázán se vzdělávacím systémem a v podstatě nezbytný pro oficiální vykonávání jakékoli aktivity. Mezi narátory lze identifikovat dvě formy vztahu k oficiálním organizacím. Tou první je snaha se těmito organizacím vyhnout či je co nejvíce vytěsnit ze svého života a druhou formou je aktivní využití těchto struktur pro vlastní seberealizaci.

První formu vztahu prezentuje například Kadylek,²⁴⁷ který do pionýru vůbec nechodil, nebo Cancák, který do něj sice vstoupil, ale bral jej jako nucenou organizaci bez šance na jakoukoli seberealizaci skrz ní.²⁴⁸ Druhou podobu vztahu k oficiálním organizacím prezentují mimo jiné nejmladší narátoři Jana a Šumák, kteří působili v Pionýrské

²⁴⁵ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

²⁴⁶ Rozhovor s Pavlem „Šumákem“ Kňákalem vedl Oto Polouček 14. 11. 2013.

²⁴⁷ Rozhovor s Karlem „Kadylkem“ Stoudkem vedl Oto Polouček 13. 12. 2013.

²⁴⁸ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

organizaci jako vedoucí a dostali se skrz ni i k trampingu, nebo Dibla, které členství v SSM umožnilo účast v nejrůznějších soutěžích pro středoškoláky.²⁴⁹ Další ukázkou využití SSM pro realizaci vlastních aktivit je Ben, který sice členství v této organizaci prezentuje jako nucené a nedobrovolné, dodává však, že i díky vhodným kontaktům si dokázal atmosféru v oficiální platformě přizpůsobit po svém, ačkoli časem narazili na určité limity: *„Horší to bylo potom, až jsem studoval, tak tam skončil Československé svaz mládeže a začala, jak se tomu říkalo, SSM jo, takže mne donutili, abych byl jedním ze zakládajících členů buňky SSM na hotelové škole, tak jsem to pojali velmi zajímavým způsobem, že jsem udělali výbor předseda mladej učitel, ten učil tenkrát hm němčinu a tuším ekonomiku on byl o čtyři pět let starší jako my protože byl těsně po škole, místopředseda jeden kluk které s náma jezdil na vandry, druhej místopředseda jsem byl já, čímž to bylo všechno, to byl trampskej výbor, no ale založili jsme teda, protože, jsme museli pak, jsme začali vydávat nějakou takovou školní časopis, ten nám po třech číslech vlastně utnuli, protože jsme se začali opírat i do vedení školy a školní jídelny co se nám líbí a nelíbí, no, a tím vlastně moje politický angažování skončilo.“*

Vliv konkrétních lidí na podobu činnosti oficiální platformy, prezentovaný Benem, zmiňují i narátoři, kteří působili jako vedoucí v pionýrském oddílu. *„V podstatě tvrdím a stojím si za tím, že je jedno jestli je to pionýr junák nebo skaut, záleží, co tam je za lidi a co vás naučí.“*²⁵⁰ Motiv vyjádřený touto větou se v prezentaci vztahu systému a trampingu v období tzv. normalizace opakuje a projevuje i v jiné formě, například v podobě vztahu trampů s představiteli bezpečnostních složek či jiných představitelů tehdejší moci. Právě konkrétní lidé působící v dané organizaci a ovlivňující prostředí, režim a formu prezentace oficiální ideologie v ní mohli být jedním z faktorů, na základě kterého se trampové zřejmě uchýlili ke snaze ignorovat či naopak využít pro svůj prospěch či potěšení oficiální platformy. Nemalou roli však nejspíše hrály i další faktory jako rodinné prostředí či kontext dané doby – prostředí PO SSM v padesátých letech, kdy se v něm pohyboval Cancák a v osmdesátých letech, kdy vedla svůj pionýrský oddíl Jana, se zřejmě značně lišil.

²⁴⁹ Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

²⁵⁰ Rozhovor s Pavlem „Šumákem“ Kňákalem vedl Oto Polouček 14. 11. 2013.

2.4.2. Patří politika do trampingu?

Druhým aspektem je vnímání vlivu politiky na tramping a otázka, zda mohl být tramping spojován s politikou. Zde lze identifikovat dva názorové proudy: jeden odmítá jakýkoli vliv politiky na tramping a druhý vnímá propojení trampingu a politiky. Příkladem prvního názoru je například Cancák:

„Tramping nemá s politkou naprosto nic společného, tramping je naprosto apolitická věc a neznám taky nikoho, kdo by jezdil na tramp a měl tam nějaký politický řeči. Byli takoví kluci ale ti okamžitě vypadli, jo, ti prostě, s nima nikdo nemluvil, já jezdím na tramp už tady přes šedesát let a s tímto jsem se naprosto nesetkal, nikdy nikdo neřekl, já jezdím na tramp protože na truc komunistům třeba, který tady vládne jo, a lidi tady toto dneska říkají, to jsou ti, kteří vůbec o ničem nevědí a na trampu možná ani nikde nebyli.“²⁵¹

V ukázce je možno identifikovat dvě myšlenky: v trampingu se podle Cancáka o politice nikdy nehovořilo a je mylné vnímat tramping jako revoltu proti moci. Tyto myšlenky jsou pak zaobaleny tvrzením, že je tramping „apolitická záležitost“, což přímo kontrastuje s tvrzením narátorky Dibly, která říká: *„Když mě někdo říká, že s trampingem politika nijak nesouvisí, tak, no ono asi záleží na tom, jak se na to díváme, tak to není úplná pravda, protože policajti nás samozřejmě dost jako pronásledovali a hlavně na Blanensku.“²⁵²* Tato tvrzení působí naprosto protikladně, avšak zamyslíme-li se nad nimi hlouběji, zjistíme, že hlavní rozpor je zde ve formě interpretace „političnosti“ trampingu, což potvrzuje i Dibla, která označuje tramping jako politickou záležitost, protože podmínky pro jeho provozování politická situace, například ve formě represí, ovlivňovala.

Cancák apolitičnost trampingu obhajuje absencí a odmítáním jakékoli politické debaty a propagované ideologie uvnitř tramského hnutí s tím, že omezení moci, které Dibla vidí jako příčinu souvislosti politiky a trampingu, vnímá jako něco vnějšího, nezasahujícího do samotné podstaty tohoto fenoménu. Zajímavé je, že vznik trampingu Cancák zdůvodňuje specifickou společenskou a kulturní situací konce první světové války, což je dle jeho slov jediný vnější vliv na podobu tramského hnutí.²⁵³

²⁵¹ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

²⁵² Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

²⁵³ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

Tyto protichůdné názory neprezentují za účelem jejich obhajoby či vyvracení, avšak pouze jako příklad dvou zachytitelných interpretací vztahu politiky a trampingu, které se lišily zejména na základě toho, zda do oné političnosti narátoři přičítají vnější podmínky pro provozování trampingu v dané době či nikoli.

Jestliže otázka „političnosti“ trampingu závisí na tom, zda jsou do ní přičítány vnější podmínky či nikoli, jeví se jako výraznější rozpor v těchto výpovědích otázka motivu úniku před politickým zřízením v trampingu. Cancák ve výše zmíněné ukázce tento motiv úniku odmítá, zatímco jiní narátoři, například Dibla, Ben či Jana jej zmiňují. Jak již bylo řečeno výše, motiv úniku byl u většiny narátorů prebit pozitivní motivací k trampování, avšak neodmítají jej a po přímém dotázání někteří jmenují, před čím unikali, přičemž bývá některými zmiňována i „politika“. Jak lze interpretovat odlišné postoje u Cancáka, který se do přírody dostal ve druhé polovině čtyřicátých let, a například Bena, který začínal o deset let později, přičemž oba vnímají trampung podobným způsobem – tedy jako jakousi formu životního poslání? Při odbočení k dalšímu výroku Cancáka, že se mezi trampy o politice nehovořilo, je vhodné doplnit podobnou Benovu vzpomínku, ve které zmiňuje:

„Politika do lesa nepatří, kdykoliv přijde řeč na politiku, říkám, zmlkňte, nebo běžte vod ohně, to si nechte na doma nebo v hospodě, ale tady se bude jenom hrát, zpívat a mluvit o ptákovinách a budeme se bavit.“²⁵⁴

Zamyslíme-li se nad výroky o úniku u těchto dvou, trampung i vhodnost politických debat u ohně podobně vnímajících, narátorů, můžeme dojít k závěru, že se taktéž u motivu úniku zřejmě jedná o rozpor způsobený rozdílnou formou interpretace. Pokud Cancák zmiňuje, že „někdo říká, že trampové jezdili na truc komunistům“, předpokládá zřejmě u dotyčného vnímání hlavního smyslu trampingu jako úniku před mocí a vidí to jako nepochopení podstaty tohoto fenoménu.

Zmiňování úniku před politikou ostatními, například Benem, pak lze v rozhovorech zachytit jako jeden, rozhodně ne hlavní aspekt motivace k trampingu, kdy, jak bylo řečeno, převládaly spíše ony pozitivní aspekty motivace jezdit na vandr, jako je kamarádství a fascinace přírodou. Lze si také povšimnout, že motiv úniku před politikou

²⁵⁴ Rozhovor s Jindřichem „Benem“ Benkovičem vedl Oto Polouček 23. 1. 2014.

lze najít zdůrazněný zejména u mladších narátorů, kteří již dnes netrampují, jako je Dibla nebo Jana, zatímco se nevyskytuje u nejstarší generace,²⁵⁵ prezentované Rintou a zejména Cancákem, který se s trampingem hluboce identifikuje, vnímá jej téměř jako duchovní záležitost a žádnou formu negativní motivace odmítá, stejně jako jakékoli spojení politiky a trampingu, přičemž svoje politické názory, formované bezpochyby i represemi vůči trampům, prezentuje se zdůrazněním, že nemají s trampingem nic společného.²⁵⁶ Z toho lze vyvodit hypotézu, že míra vnímání důležitosti motivu úniku před politickým systémem může být nepřímo úměrná míře identifikace s trampským hnutím v momentu realizace rozhovoru. Odmítání politických diskuzí v trampingu může souviset s výše zmíněným oddělováním trampského prostředí od každodenní reality a konstruováním fiktivního světa, který se řídí specifickými pravidly. Import témat spjatých s běžným světem do světa fiktivního je zřejmě vnímán jako nežádoucí a nevhodný.

2.4.3. *Jak moc dle trampů vnímala tramping?*

Po prezentaci vztahu narátorů k normalizačnímu režimu a rozebrání jejich pohledu na to, zda má politika v trampingu místo a ovlivňovala nějak jeho podobu, se zbývá zmínit o třetím aspektu vztahu trampů a moci – vzpomínky trampů na to, jak moc v období tzv. normalizace vnímala tramping. Zde u starších narátorů, kteří pamatovali represe padesátých let, převládá pohled, že tramping bylo možno, v porovnání s již zmíněnými padesátými lety, provozovat relativně volně. Rinta prezentuje podobu trampingu v roce 1968 takto:

„No, já bych jenom tak, tu charakteristiku řekl takovou, byli jsme jednou na potlachu na Slovensku, bylo to tady v Bílejch jako Bílý Karpaty a Bílý Javorníky a tam mě jeden ten Slovák říká, to bylo v osmašedesátým, to už se uvolnilo všechno a říkal mě: vieš, to už nie to ono, keď nás ti žantáre nepreháňajú, tak už to není to dobrodružstvo.“

A následně dodává, že následnou tzv. normalizaci cítil spíše jako politickou záležitost, která ovlivňovala *„individuální pracovní stavy a ne trampské dění.“* Dále Rinta zdůrazňuje, že byly v období tzv. normalizace důležité konexe a vztah k trampům se

²⁵⁵ Výjimkou je jeden z mladších narátorů Šumák, který taktéž odmítá tramping jako politický únik, což může být dáno i tím, že trampoval jako velmi mladý a pocházel z poměrně režimu konformního prostředí.

²⁵⁶ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

odvítel od kontaktů dané trampské osady a konkrétních lidí, se kterými přišla do styku.²⁵⁷ Tím se opět dostáváme k výše zmíněnému motivu osobních kontaktů, prezentovaného v různých tramping podporujících nebo naopak omezujících podobách i dalšími narátory, který byl pro období tzv. normalizace podstatný. Tyto individuální iniciativy pak zřejmě ovlivňovaly i pohled trampů na to, jak moc vnímá tramping.

2.5. Dodatek: tramping po roce 1989

Na závěr považuji za vhodné stručně nastínit problematiku podoby trampingu po roce 1989. Jak vyplývá z předchozích řádků, narátoři nevnímali přílišnou změnu mezi šedesátými a sedmdesátými lety a prezentují spíše vliv postojů konkrétních osob na tramping než nějakou snahu o jeho systematické potlačení a omezování. Rozdílný je pohled na podobu trampingu v letech devadesátých. Celospolečenské změny ovlivnily podobu trampingu dle výzkumu spíše negativně, což bývá přičítáno několika příčinám: jednak je to rozvoj široké škály možností trávení volného času, které vývoj po roce 1989 přinesl, což způsobuje nezájem mladých lidí o tramping.²⁵⁸ Taktéž jsou zmiňovány ekonomické důvody, kdy rozvoj podnikání, potřeba uživit rodinu či snaha udržet si zaměstnání způsobují, že mají trampové na svoji zálibu méně času,²⁵⁹ a třetí zmiňovaný důvod, u kterého bych se zastavil, je zvýšená míra aktivity ekologů a ochrana přírody, která přinesla nová nařízení a omezení znemožňující tramping.²⁶⁰

Vztah k ekologům samotným se také mezi trampy liší. Mezi částí trampů lze zachytit spíše negativní vztah k ekologům, zapříčiněný zřejmě aktivitou ochránců přírody, kteří vystupovali proti trampům, vedeni negativními stereotypními představami o nich, jako o lidech, kteří se chovají nešetrně k přírodě, což vyvrcholilo událostmi, mezi něž patří zničení trampských pamětních desek na skále u Ketkovického mlýna či zboření trampy vybudované lávky na proslulé potlachové místo zvané Kančí louka v údolí Oslavy. Negativní názor trampů na ekology byl zřejmě ovlivněn právě jejich pocitem křivdy jako důsledku vědomí negativních stereotypních představ ekologů a jejich chování, které vedlo k vzájemné konfrontaci a rozšířilo celkově nevalný postoj k ochráncům přírody mezi trampy, prezentovaný některými narátory. Události počátku devadesátých let tak

²⁵⁷ Rozhovor s Jiřím „Rinťou“ Zábranským vedl Oto Polouček 11. 9. 2014.

²⁵⁸ Rozhovor s Jindřichem „Benem“ Benkovičem vedl Oto Polouček 23. 1. 2014.

²⁵⁹ Rozhovor s Janou Polákovou vedl Oto Polouček 29. 10. 2013.

²⁶⁰ Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

způsobily, že část trampů, hlásajících vztah k přírodě jako jednu ze svých hodnot, a ekologů, kteří bezpochyby ze samé podstaty svého zájmu propagují to samé, se místo potencionální spolupráce, dostala do konfrontace a negativně se proti sobě vymezila za použití argumentů pramenících z negativních stereotypních představ o těch druhých. Opačný názor na ekology lze zaznamenat u narátorů, kteří sami mají co dočinění s ochranou přírody i trampingem, jako je Dibla, pracující v environmentální pedagogice a vnímající tramping jako jeden z podnětů rozvoje svého vztahu k přírodě.

Obrázek 17: Kantýna, nástupkyně legendární Vydrovy Kantýny, která stála o několik set metrů dále u Ketkovického mlýna. Současný stav. Foto autor.

Obrázek 18. Stavba lávky na Kančí louku. LUCAN: Trampská historie řeky Oslavky. Padochov: Oslavské boudy, 2004, s. 41.

ZÁVĚR

Celospolečenské tendence v období tzv. normalizace, mezi něž patří únik do soukromí, rezignace na veřejnou angažovanost či zvyšující se důraz na shromažďování materiálních hodnot je zachytitelný i v trampingu, kdy i díky odrůstající generaci starších trampů, kteří začínali se svými vandry v meziválečném období či po druhé světové válce a v období tzv. normalizace měli tendenci usazovat se ve budovaných chatách či v srubech. Tato forma usazování vedla i k určité izolaci starších trampů od těch mladších, kteří začínali vyrážet na vandry, přičemž jim státní moc nekladla přílišné překážky a mohli se toulat volněji než generace předchozí pamatující trampingu v padesátých letech. Pro dobu je příznačná spíše důležitost existence osobních kontaktů, vztahy trampů s místními složkami oficiálních struktur či podstatná role oficiálních mládežnických či jiných organizací.

Specifikem při výzkumu mezi trampingem pomocí metody orální historie je zejména apriorní neexistence jakékoli evidence nositelů tohoto fenoménu a nutnost využívat osobní kontakty a postupně získávat kontakty pomocí tzv. sněhové koule, přičemž si uvědomit riziko pouze jednostranného průniku do členité komunity.

V období prvního setkání s trampinkem hrály nejvýraznější roli kontakty, ať už to byli vedoucí ve skautu či pionýru, přátelé ze školy nebo rodinní příslušníci. Jelikož tímto obdobím poznávání trampského prostředí byl u vzpomínajících trampů nejčastěji věk jejich adolescence, hráli v jejich životě stále významnou roli rodiče, a proto byl v práci věnován prostor i rodinnému prostředí, ze kterého pocházeli. Spíše než sociální postavení (vzorek narátorů byl poměrně pestrý, co se týče povolání rodičů či jejich vztahu s mocí) hrálo v reakci rodičů úlohu to, zda měli sami určitý vztah k trávení času v přírodě či nikoliv.

Na vztah trampů k jejich oblíbené volnočasové aktivitě měly vliv inspirace z nejrůznějších zdrojů. Jak již vyplývá i z důležitosti kontaktů v souvislosti se samotným prvním setkáním s trampinkem, kamarádi měli na formování trampské identity výrazný vliv a zvláště ti starší a zkušenější bývali trampům často vzorem a zdrojem informace. Dalším výrazným zdrojem inspirace byla četba literatury, přičemž výrazné místo zaujímá postava Jaroslava Foglara, s jehož klukovskými hrdiny vyrážejícími z města do přírody za dobrodružstvím mohli snadno identifikovat. Právě Jaroslav Foglar coby skaut pak mohl

přispět ke třetímu výraznému zdroji inspirace – a to zásadám a hodnotám skautingu a woodcraftu, který tramping ovlivnil, a navíc, jak bylo zdůrazněno, se díky persekucím totalitního režimu vztah trampů k dříve „přeorganizované“ organizaci zřejmě po zákazu skautského hnutí koncem čtyřicátých let značně změnil.

Základní otázkou první analytické kapitoly práce byla otázka vnímání trampských hodnot a motivace k trampingu. Hojně bylo trampy zmiňované kamarádství a vztah k přírodě, což lze spojit s výše zmíněnou ideou skautingu jakožto i komunitním aspektem trampingu, který se ukázal jako podstatný.

Spolu s dalšími zmiňovanými hodnotami – svobodou a rovností – pak byly vztaženy na případné kolektivistické či individualistické hodnotové konfigurace u trampů, aby bylo nakonec konstatováno, že tramping není nositelem vlastnosti příznačných výlučně jedné z těchto dvou hodnotových konfigurací, ačkoli texty trampských kronikářů, jako byl Bob Hurikán, vykazují značně individualistické konotace.

Výzkum ukázal spíše pozitivní motivaci k trampování, zatímco negativní motivace úniku od něčeho nebyla spontánně zmiňována. Na závěr první třetiny výzkumné části bylo krátce pojednáno o vlivu trampingu na soukromý a profesní život narátorů, přičemž se ukázalo, že trampové vliv zaměstnání na jejich zálibu většinou nevidí, což paradoxně mohlo vézt k tomu, že zůstal jejich volnočasovou aktivitou. Naproti tomu je zachytitelný vliv aktivního trampování na zakládání rodiny a výchovu dětí.

Z výzkumu vyplynulo, že trampové nevyráželi na vandry samostatně, ale provozovali svoji zálibu kolektivně a jejich kontakty často měly regionální přesah a tvořily určitou celorepublikovou síť. Mladí trampové nevyráželi pravidelně do jedné cílové lokality a právě svými vandry, směřujícími pokaždé jinam, si mohli vytvářet síť kontaktů, kterou si udrželi i posléze, když zestárlí a začali pravidelněji jezdit na jedno místo, což často souviselo se stavbou chaty či srubu. Nejrůznější festivity v podobě potlachů či večerů trampských písní byly podstatnou součástí socializačního procesu trampů a při četnosti kontaktů vznikla i určitá diferenciaci, která vyplývá z různých pojetí trampingu jednotlivými trampy či skupinami trampů sdružených v trampské osadě. K citlivým otázkám, které mohly být i příčinou diferenciaci, pak patří vztah trampů k alkoholu.

Výčet kontroverzních témat může rozšířit i politika, která bývá často vnímána jako věc, která do trampingu nepatří či je trampy přímo odmítána. Z výzkumu nevyplýnul užší vliv politiky na tramping, například ve formě případného protestu proti režimu – toto pojetí trampingu bývá naopak některými trampy striktně odmítáno.

Příčina případného negativního vnímání autoritativního režimu trampy s jejich zálibou spíše nesouvisela (ačkoli jej případné represe mohly ovlivnit), a pokud je zmiňován vliv politiky na tramping, jedná se spíše o zmínky týkající se represí, které nebyly tak časté jako v padesátých letech a dále různých administrativních nutnostech, jako například záštita SSM či ROH při organizování koncertů trampské hudby. Nutnost takovéto záštity a s tím spojená důležitost kontaktů s jednotlivými příslušníky oficiálních struktur je nejvýraznějším prvkem vztahu moci a trampingu v období tzv. normalizace.

Jako stěžejní výstupy výzkumu spojené s výzkumnými otázkami lze tedy zmínit následující:

- Na hodnoty, které trampy spojují se svou zálibou, měl jednoznačný vliv skauting, přičemž je třeba zdůraznit i specifický vliv spisovatele Jaroslava Foglara.
- Při vzpomínání na tramping je prezentována spíše pozitivní motivace k provozování této záliby na úkor upozaděného motivu úniku před něčím v životě mimo tuto zálibu.
- Kolektiv hrál podstatnou roli při rozvoji trampské činnosti mladých lidí a tramping lze vnímat jako mnohovrstevnatou síť nejrůznějších kontaktů, jejichž existenci podporují mnohé festivity sloužící jako příležitost k socializaci nositelů této volnočasové aktivity.
- Tramping bývá prezentován víceméně jako apolitický a případná forma propojení politiky a trampingu bývá někdy vnímána v podobě případných represí či zásahů státní moci proti trampingu. To, zda je díky tomu tramping vnímán jako politická záležitost či nikoli je spíše příčinou rozdílných pohledů na věc jednotlivých trampů.

Je třeba opět zdůraznit, že orálně historický výzkum a vzpomínky osmi narátorů doplněné písemnými prameny představují pouhou sondu, která nemůže prezentovat komplexní pohled na tramping období tzv. normalizace a spíše může nabídnout určitý vhled či nástin dané problematiky. Ačkoli se u některých výstupů výzkumu (například vlivu

Jaroslava Foglara, podstaty komunitního aspektu trampingu či například preference mladých trampů v objevování nových lokalit před pravidelným tábořením na jednom místě) může nabízet jistý přesah, nelze opomenout, že výzkum by mohl vypadat s jiným vzorkem narátorů jinak. Je nutno zdůraznit, že narátoři pocházeli převážně z města a provozovali trampingu kolektivně – výzkum mezi vesnickými trampy či trampy-samotáři by mohl přinést jiné výsledky.

Na závěr bych se vrátil k pojmu „ostrůvky svobody“ často zmiňovaném v souvislosti s nejrůznějšími subkulturami či zájmovými skupinami v období tzv. normalizace. Mezi tyto pomyslné ostrůvky, jejichž prostředí umožňovalo lidem žijícím v autoritativním režimu seberealizovat se a „smýšlet volněji“, se nabízí zařadit i trampingu. Lze jej však jednoznačně označit za ostrůvek svobody? Při pohledu zvenčí se zdá být existence tohoto „ostrůvku“ nezpochybnitelná a taktéž ona koncepce dvou oddělených světů, ve kterých platila jiná pravidla, a lidé se vzdávali zaběhnutých norem, aby si osvojovali nové označení „ostrůvek“, se přímo nabízí. Přihlédneme-li však k pohledu samotných nositelů tohoto fenoménu, jeví se tato otázka komplikovanější. Předpoklad „ostrůvku“ jako oázy „dobra“ v prostředí „zla“ rozhodně nelze aplikovat na všechny životní příběhy jednotlivých trampů a formu interpretace pojmu ostrůvek, chceme-li jej použít, lze vnímat v každém z individuálních životních příběhů jinak. Například v případě pionýrského vedoucího, který nevzpomíná na jakákoli vnímaná omezení v době autoritativního režimu, kdy jako velmi mladý začal trampovat, by bylo možno hovořit o určitém ostrůvku, budeme-li jej vnímat v tomto případě jako „ostrůvek svobody“ ve formě osvobození od zodpovědnosti za děti vedené v pionýru při vandrování bez nich. Prezentovaný krajní případ mezi osobami identifikujícími se s trampingem poukazuje na vhodnost používání tohoto termínu za předpokladu jeho adaptovatelnosti a modifikovatelnosti. Nabízí se však otázka, jestli ze samotné podstaty tohoto pojmu jej lze (a je vhodné jeho interpretaci) modifikovat, aby se vhodně vztahovala na jednotlivé trampy, a také jestli je vhodné snažit se jednoznačně odpovědět na otázku, zda trampingu byl či nebyl ostrůvkem svobody a nespokojit se s tím, že takové vnímání trampingu stejně jako samotný pojem používaný v kontextu se specifickými aktivitami ve specifickém období je relativní.

BIBLIOGRAFIE

Odborná literatura

ALTMAN, Karel, MITÁČEK, Jiří. Kralice nad Oslavou. Vyd. 1. Kralice nad Oslavou: Vydala Obec Kralice nad Oslavou ve spolupráci s nakl. Centa, 2010, s. 433 – 450.

CUHRA, Jaroslav. České země v evropských dějinách. Praha: Paseka, 2006, sv. 4.

HAJNÁ, Martina. Tramping v údolí říčky Libochovky. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

HOLLEROVÁ, Lenka. Maskáčový národ aneb ještě nejsme mrtvý: Tramping a symbolická konstrukce kolektivní identity. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2011.

HOLÝ, Ladislav. Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010.

KALINOVÁ, Lenka. Konec nadějí a nová očekávání: k dějinám české společnosti 1969–1993. Praha: Academia, 2012.

NOSKOVÁ, Jana. Biografická metoda a metoda orální historie. Brno: Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., Praha – pracoviště Brno, 2014.

POSPÍŠILOVÁ, Jana: Rajče na útěku: kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami, Brno: Doplněk, 2003.

RATAJ, Jan, HOUDA, Přemysl. Československo v proměnách komunistického režimu. Praha: Oeconomica, 2010.

SOUKUP, Václav. Antropologie: teorie člověka a kultury. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011.

TYSLOVÁ, Irena. Tuláci, dobrodruzi a víkendoví romantici. Fenomén trampingu a jeho reflexe většinovou společností v kulturologické perspektivě. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008.

VANĚK, Miroslav (1961-), MŮCKE, Pavel, PELIKÁNOVÁ, Hana. Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007.

VANĚK, Miroslav (1961-), MŮCKE, Pavel. Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011.

VANĚK, Miroslav (1961-). Ostrůvky svobody: kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu. Praha: Votobia, 2002.

Články z odborných periodik

ALTMAN, Karel. Hudba a zpěv jako činitelé integrace trampského hnutí. Folia ethnographica 48, 2014, č. 2., s. 31 - 46.

ALTMAN, Karel: Trampové a moc: K problematice postavení trampského hnutí ve společnosti od počátku 20. let do současnosti. In Český lid 87, 2000, s. 223-238.

ALTMAN, Karel: Trampské hospody na Třebíčsku. In: Západní Morava 3, 1999, s. 118-130.

VAŘEKA, Pavel., SYMONDS, J. Archeologie trampingu. Terénní výzkum tábořiště v "Kachním údolí" u Jezerců na Stříbrsku (Plzeňský kraj).. In Volný čas = Spare Time. Praha: Národní galerie v Praze, 2011. s. 69-79.

Populárně vědná literatura včetně literatury psané trampy

518,, Vladimír. Kmeny 0: městské subkultury a nezávislé společenské proudy před rokem 1989. V Praze: Bigg Boss & Yinachi, 2013.

VINKLÁT, Pavel.: Kronika trampingu v Jizerských horách 1934-2004. Liberec: Knihy 555, 2004.

VANĚK, Miroslav (1956-). Paměti tuláků Zbýšovska. Bačice, 2005.

SMEJKAL, Jindřich. Zaplavené vzpomínky. Třebíč: Amaprint Kerndl, 2008.

LYSÁK, Jiří. Trampská vzpomínání: ze slunného údolí řeky Oslavy a Chvojnice. Česko: J. Lysák, 2006.

LUCAN: Trampská historie řeky Oslavky. Padochov: Oslavské boudy, 2004.

KARELA, Miroslav. Z dýmu táboráků: (historie brněnského trampingu) : volně zpracováno dle vyprávění kamarádů ze starých brněnských osad. Brno: s.n., 1969?.

HURIKÁN, Bob: Dějiny trampingu. Praha: Novinář, 1990, s. 181.

Zdroje z trampských periodik

Rozhovory. Tramp 1969, č. 1, s. 33.

Osada „Švencíři“. Tramp 11, 1994, č. 5, s. 5.

T. O. Stříbrný Tomhavk. Tramp 11, 1994, č. 8, s. 9.

TUNKL, Jirka: Tramping v době rudého temna II. Tramp 12, 1995, č. 3, s. 10.

Záhoř: Ta naše písnička trampská. Tulák. 1969, s. 2.

Písemné Prameny

PROCHÁZKA, Jiří. Kdo je tramp a co je tramping. Rukopis v držení autora.

Kroniky T.O. Příboj. Naše muzeum, o. s., 2011.

Kroniky T.O. Rowers Brno. Naše muzeum, o. s., 2011.

Internetové zdroje

CANCÁK, Jura: Trampská historie řeky Jihlavy. [online].[cit. 18. prosince 2014]. Dostupný z WWW: <[http://www.ladinek.com/jura-cancak-trampská-historie-řeky-jihlavy](http://www.ladinek.com/jura-cancak-trampska-historie-řeky-jihlavy)>.

HAVRÁNEK, Bohuslav. Slovník spisovného jazyka českého. [online]. [cit. 18. prosince 2014]. Dostupný z WWW: <<http://sjic.ujc.cas.cz>>.

PONCZA, R. Krvavý Potlach 1963. [online].[cit. 18. prosince 2014]. Dostupný z WWW:<<https://sites.google.com/site/nastramp/historie/krvavypotlach1963>>.

T. O. Podkova. [online]. [cit. 18. prosince 2014]. Dostupný z WWW: <<http://www.podkova.e-metro.cz/podkova/index.htm>>.

Tramping. [online].[cit. 18. prosince 2014]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Tramping>>.

Rozhovory

Narátoři, s nimiž byl veden rozhovor pomocí metody orální historie

Rozhovor s Jindřichem „Benem“ Benkovičem vedl Oto Polouček 23. 1. 2014.

Rozhovor s Danou „Diblou“ Kellnerovou vedl Oto Polouček 30. 7. 2014.

Rozhovor s Pavlem „Šumákem“ Kňákalem vedl Oto Polouček 14. 11. 2013.

Rozhovor s Igorem „Drobkem“ Kučerou vedl Oto Polouček 6. 11. 2013.

Rozhovor s Janou Polákovou vedl Oto Polouček 29. 10. 2013.

Rozhovor s Jiřím „Cancákem“ Procházkou vedl Oto Polouček 23. 7. 2014.

Rozhovor s Karlem „Kadylkem“ Stoudkem vedl Oto Polouček 13. 12. 2013.

Rozhovor s Jiřím „Rintou“ Zábranským vedl Oto Polouček 11. 9. 2014.

Ostatní rozhovory

Neformální rozhovor s mladou trampkou z Brna (cca 30 let) vedl Oto Polouček 20. 9. 2014.

PŘÍLOHY

Seznam tabulek

<i>Tabulka 1: Seznam narátorů</i>	27
<i>Tabulka 2: Počátek trampování narátorů</i>	61
<i>Tabulka 3: Narátoři a trampské osady</i>	78

Seznam vyobrazení

<i>Obrázek 1: Údolí řeky Oslavy – oblíbený cíl brněnských trampů. Archiv autora</i>	10
<i>Obrázek 2: Výzdoba kroniky Rowers Brno. Kronika Rowers Brno. Sv. 1., s. 1.</i>	16
<i>Obrázek 3: Titulní stránka časopisu Tulák. Tulák, 1969, č. 5.</i>	19
<i>Obrázek 4: Časopis Tramp. Tramp. 1969, č. 4</i>	20
<i>Obrázek 5: Časopis Tulák. Tulák. 1990</i>	22
<i>Obrázek 6: Pohled do údolí Oslavy u Ketkovického mlýna. Foto autor</i>	38
<i>Obrázek 7: Pamětní desky zesnulých trampů, kteří odešli, jak se mezi trampy říká, „na věčný vandr“. Foto autor</i>	43
<i>Obrázek 8: Emblém T. O. Příboj. Kronika T. O. Příboj. Sv. 1., s. 1.</i>	45
<i>Obrázek 9: Poděkování trampské skupině Příboj za účast na „Trampském a westernovém večeru“, zaštitěný závodním klubem ROH. Kronika T. O. Příboj, sv. 1., s. 29.</i>	50
<i>Obrázek 10: Mapa trampských lokalit na Brněnsku. Mapový podklad převzat z: Mapy.cz [online]. [cit. 18. prosince 2014]. Dostupný z WWW: <http://www.mapy.cz>.</i>	55
<i>Obrázek 11: Trampské tábořiště. Foto autor</i>	81
<i>Obrázek 12: Trampský srub. Foto autor</i>	82
<i>Obrázek 13: Tábořiště T. O. Zlatá podkova s totemem. Archiv autora</i>	89
<i>Obrázek 14: Trampské zvadlo. Kronika T. O. Rowers Brno, sv. 1., s. 143.</i>	91
<i>Obrázek 15: Tradiční místo trampských potlachů v údolí oslavy zvané Kančí louka.</i>	92
<i>Obrázek 16: Pozvánka na mikulášský večer. Kronika T. O. Rowers Brno. Sv. 1., s. 90.</i>	94
<i>Obrázek 17: Kantýna, nástupkyně legendární Vydrovy Kantýny, která stála o několik set metrů dále u Ketkovického mlýna. Současný stav. Foto autor</i>	107
<i>Obrázek 18: Stavba lávky na Kančí louku. LUCAN: Trampská historie řeky Oslavy. Padochov: Oslavské boudy, 2004, s. 41.</i>	107

Profily narátorů

Jindřich "Ben" Benkovič

Jindřich Benkovič se narodil v roce 1950 v Brně. Již v útlém věku jej rodiče připravovali na tramský život, když spolu se sourozenci vyjížděli tábořit do přírody. K tramskému hnutí se rodiče sice nehlásili, avšak tímto způsobem trávení volného času vyšlapali synovi cestu a bylo pak jen otázkou času, kdy se dostane k tramské činnosti. Stalo se tak na základní škole, kdy počali vyjíždět na „vandry“ do okolí Brna s kamarády. Tramskou činnost pak dále rozvíjel při svém studiu na hotelové škole v Mariánských lázních, kdy volných dní s partou spolužáků využíval k toulkám po nádherné západočeské přírodě. Tímto způsobem rozšiřoval další kontakty a poštěstilo se mu s podobně smýšlejícími lidmi absolvovat i tzv. „zelený vandr“. Po návratu do Brna založil s několika kamarády tramskou osadu, která začala hledat pravidelný osadní „flek“, který by si upravila k obrazu svému. Po neúspěšném pokusu v okolí Vranova u Brna se přes kontakty jednoho ze členů osady dostali do Jasenice u Náměště nad Oslavou, poblíž které mají osadní místo dodnes – z čehož vyplývá, že i tramská osada stále funguje a Ben je po celou dobu jejím šerifem. Narátorova tramská činnost musela vždy koexistovat s dalšími rodinnými či pracovními povinnostmi a nejintenzivnější byla v době jeho středoškolských studií. Přestože má narátor i další koníčky považuje tramping za něco jako svoje „*životní poslání*“. Zajímavé je, že narátor, ačkoli má osadní místo kousek od Náměště nad Oslavou a vyhlášení tramská hospoda v Kralicích na nádraží je jeho oblíbeným místem, neudrhuje výraznější kontakty s trampy, kteří z onoho nádraží pravidelně vyráželi na jih do údolí Oslavy. Na druhou stranu ale jeho tramský sociální kapitál čítá kontakty na nejrůznější kamarády z celého území republiky a nikdy neváhal přijmout pozvání na potlach konaný například v Tachově. K trampingu narátor vede celou svoji rodinu, ačkoli si manželku našel mimo tramskou komunitu. Narátorovo téměř „duchovní“ vnímání trampingu dokládá fakt, že jeho osada do nedávné doby byla přísně prohibiční, což se projevovalo tím, že u ohně, jakožto něčeho posvátného, bylo zakázáno konzumovat alkohol.

Dana "Dibla" Kellnerová

Narátorka se narodila v padesátých letech v Brně. K trampingu se dostala přes svého bratra, který je o několik let starší a celý život zasvětil trampingu. Bratr narátorku uvedl do prostředí zavedených tramských osad jako byla vyškovská T.O. Kamarádi či brněnský SBO Monzun. S trampingem je nerozlučně spjata část jejího života a omezila jej až po založení rodiny, nástupu do zaměstnání a s tím spojenou časovou tísní. Narátorka vystudovala environmentalistiku, které se celý život aktivně věnuje a ve volbě její profese jí dle jejích slov ovlivnil i tramping. Ke vztahu v přírodě vedla od útlého věku i svoje dvě děti.

Pavel "Šumák" Kňákal

Pavel Kňákal se narodil roku 1972 v malé vesnici u Olomouce. Do Brna, kde žije dodnes, odešel na střední průmyslovou školu. Poté se zde oženil a zůstal dodnes. K trampingu se dostal přes pionýrskou organizaci, kdy začali spolu s ostatními vedoucími jezdit „volně“ do přírody a založili tramskou osadu Carpe Diem na konci 80. Let. Navštěvovali mnoho destinací včetně údolí Oslavy a Chvojnice, které však nebylo jejich jediným a výhradním cílem – po roce 1990 se usadili u Šebetova na Boskovicku, kde mají svoje pravidelné osadní místo. Trampování však se založením rodiny a vyšší časovou vytižeností nabylo méně intenzivních rozměrů.

Igor "Drobek" Kučera

Igor Kučera se narodil roku 1968 v Padochově, dnes součásti Oslavan, okres Brno – Venkov. Absolvoval střední průmyslovou školu. Nemá sourozence a rodiče netrampovali. K trampingu se dostal přes kamarády z obce, kde bydlí, kdy začal se staršími a zkušenějšími jezdit na vandry - nejdříve od roku 1983 neformálně a potom po revoluci založili tramskou osadu Podkova II. Po sametové revoluci se začal aktivně podílet na aktivitách jako je vydávání tramského časopisu Oslavské boudy, organizování festivalu tramské hudby či pořádání potlachů na Kančí louce. Postupně pronikl do komunity trampů a seznámil se s o generaci i více staršími trampy, kteří jezdili na Oslavku. Svoji ženu si našel v tramské komunitě a k trampování vede i svého syna.

Jana Poláková

PhDr. Jana Poláková se narodila roku 1973 v Brně. Vystudovala gymnázium a následně etnologii na brněnské filozofické fakultě. Nyní pracuje v Muzeu romské kultury. K trampingu se dostala skrze pionýrský oddíl, ve kterém to bylo dle jejích slov volnější než v jiných a jakoby ctil skautské tradice. Spolu s ostatními vedoucími začali trampovat a později (až okolo sametové revoluce) založili tramskou osadu Carpe Diem. Po absolvování gymnázia trampovat přestala díky tomu, že byla "odejita" z osady a navíc jí to nedovolovaly povinnosti. Rodiče neměli k trampingu žádný vztah, otec pochází z dělnické rodiny, matka ze zemědělské. Je vdaná a má dvě děti, kterým se snaží předávat skautské ideály.

Jiří "Cancák" Procházka

Jiří "Cancák" Procházka se narodil ve druhé polovině třicátých let v Brně. Jeho rodina neměla k trampingu žádný vztah. Jeho začátky pobytu v přírodě byly spjaty s junáckým oddílem, který si i na konci čtyřicátých let uchovával skautského ducha a vedl své členy ke vztahu k přírodě. Postupně začal s kamarády jezdit ven sám a založili první tramskou osadu. Tramping mu přirostl k duši a stal se v podstatě součástí jeho života. Velice silný vztah si vytvořil i k tramské písni, které začal sám psát – vztah k hudbě zdědil po svém otci, který byl hudebník. Po odchodu na vojnu se jeho první osada rozpadla, avšak po návratu se opět vrátil ke své největší zálibě a stal se dlouholetým členem T.O Pavouk. S kamarády z osady si v šedesátých letech postavili chaty v údolí Jihlavy u Kozlan, kam začali jezdit pravidelně, ačkoli předtím pevný osadní „flek“ neměli. Jeho činnost je taktéž spojena se Svazem brněnských osad, který byl v roce 1967 obnoven za účelem posílení brněnského trampingu. Cancák si dodnes udržel své tramské přesvědčení a díky své hudební a literární tvorbě se stal mezi trampy legendou. Je mimo jiné autorem knihy *Tramská historie řeky Jihlavy a kapitoly v Tramské historii řeky Oslavky*.

Karel "Kadylek" Stoudek

Karel Stoudek se narodil v roce 1946 v Brně. Již na základní škole se dostal do kontaktu s trampingem a stal se členem T. O. Skaláci, která pravidelně vyjížděla do Údolí oddechu u Bystrce. Další tramské zkušenosti získal při svém učení v Ostravě, kdy s kamarády objevovali kouzlo Beskyd a díky „protitrampskému útvaru“ ostravské Veřejné bezpečnosti zažil i zátahy na trampy. Další kapitolou narátorova života byla vojna, na které získal další kontakty, rozvinul svoji lásku k tramské hudbě díky účasti ve vojenské kapele a nakonec byl povinně „nasazen“ na tábornický kurz organizovaný oficiálními strukturami za účelem ovládnutí neformálního fenoménu, jakým tramping byl. Po návratu z vojny rozvíjel jednak tramskou činnost v T.O. Jeseter, jednak i svoji hudební aktivitu ve skupině Příboj, která roku 1973 vyhrála Portu. Pracoval nejdříve jako řidič autobusu a později zakotvil v Československé televizi. Jedním z podnětů k následné emigraci byl na poslední chvíli mocí zastavený pokus o zorganizování festivalu tramské písně v Brně. Díky krizi pohonných hmot v Rumunsku a dočasnému umožnění tranzitu osob do Bulharska přes Jugoslávii se mu podařilo emigrovat do Rakouska, ve kterém se mu podařilo dokončit maturitu a prosadit se, což umožnilo jednak vybudování vlastního ranče v horách nedaleko Lince, tak i podporu dalších tramských emigrantů, kteří se pokoušeli získat azyl v zemích jako je Kanada. Nyní žije střídavě v Rakousku a Česku a aktivně se stále účastní tramského života, například ve volném tramském sdružení kamarádů a kamarádek Old Boys Brno.

Jiří "Rint'a" Zábranský

Jiří "Rint'a" Zábranský se narodil v první polovině třicátých let v Brně. Již ta druhé světové války se účastnil ilegálních skautských aktivit a po jejím skončení působil ve skautu až do jeho násilného rozpuštění počátkem padesátých let. Poté pokračoval s kamarády ze skautu v cestování do přírody neorganizovaně – stal se trampem. Tramskou zálibu neopustil ani po vojně – nejdříve v T. O. Vavasatch a později v T. O. karabina. Tramping je pro něj, jak říká, životní poslání a během života si vybudoval mnoho tramských kontaktů jak v Brně, tak i jinde, účastnil se mnoha potlachů a jeho tramská činnost vyvrcholila v založení T.O. Old Boys, která sdružuje nejstarší generaci trampů a pořádá pro ně nejrůznější výlety, hudební večery a podobné akce.

Seznam příloh na DVD

Přepis Rozhovoru s Danou „Díblou“ Kellnerovou

Přepis Rozhovoru s Pavlem „Šumákem“ Kňákalem

Přepis Rozhovoru s Igorem „Drobkem“ Kučerou

Přepis Rozhovoru s Janou Polákovou

Přepis Rozhovoru s Jiřím „Cancákem“ Procházkou

Přepis Rozhovoru s Karlem „Kadylkem“ Stoudkem

Přepis Rozhovoru s Jiřím „Rintou“ Zábranským